

AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK GELİŞİMİ ANABİLİM DALI
ÇOCUK GELİŞİMİ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YL- 2025- 0002

**EBEVEYN MEDYA FARKINDALIK EĞİTİMİNİN
EBEVEYNLERİN DİJİTAL EBEVEYNLİK TUTUMLARI İLE
DİJİTAL OYUN EBEVEYN REHBERLİK STRATEJİLERİNE
ETKİSİ**

**RABİA CEREN ATEŞ
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN
Doç. Dr. Kevser TOZDUMAN YARALI**

AYDIN - 2025

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK GELİŞİMİ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

EBEVEYN MEDYA FARKINDALIK EĞİTİMİNİN
EBEVEYNLERİN DİJİTAL EBEVEYNLİK TUTUMLARI İLE
DİJİTAL OYUN EBEVEYN REHBERLİK STRATEJİLERİNE
ETKİSİ

RABİA CEREN ATEŞ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Kevser TOZDUMAN YARALI

AYDIN-2025

KABUL VE ONAY

T.C. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı çerçevesinde Rabia Ceren ATEŞ tarafından hazırlanan “Ebeveyn Medya Farkındalık Eğitiminin Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Tutumları İle Dijital Oyun Ebeveyn Rehberlik Stratejilerine Etkisi” başlıklı tez, aşağıdaki jüri tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 16.01.2025

Üye (T.D.)	: Doç. Dr. Kevser TOZDUMAN	Aydın	Adnan	... (imza) ...
	YARALI		Menderes Üniversitesi	
Üye	: Doç. Dr. Menderes AKDAĞ	Aydın	Adnan	... (imza) ...
			Menderes Üniversitesi	
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Hurşide Kübra	Ankara	Yıldırım	... (imza) ...
	ÖZKAN KUNDURACI		Beyazıt Üniversitesi	

ONAY:

Bu tez Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri tarafından uygun görülmüş ve Sağlık Bilimleri Enstitüsünün tarih ve sayılı oturumunda alınan nolu Yönetim Kurulu kararıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Süleyman AYPAK

Enstitü Müdürü V.

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans döneminde bana her konuda yol gösteren, ilgi, yardım ve hoşgörüsünü eksik etmeyen danışmanım Kevser TOZDUMAN YARALI'ya çok teşekkür ederim. Ayrıca Çocuk Gelişimi Bölümü öğretim üyelerinden Doç. Dr. Selvinaz SAÇAN' a lisans ve yüksek lisans sürecimdeki desteklerinden dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

Hayatım boyunca her koşulda yanımda olan, desteğini ve fedakarlığını her zaman hissettiğim kıymetli canım annem Esin AYVAZ başta olmak üzere var olduklarına şükrettiğim kardeşlerim Mehmet Necdet ATEŞ ve Efe Kaan ATEŞ' e destekleri için sonsuz teşekkür ederim.

Hayatıma her zaman güzellikler katan, her süreçte varlığını yanımda hissettiğim, akademi yolculuğumda beni hep destekleyen sevgili Öğr. Gör. Seyit Hamza ÇAVGA'ya çok teşekkür ederim. İyi ki varsınız hayatımda.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
TEŞEKKÜR	ii
İÇİNDEKİLER	iii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	vi
TABLolar DİZİNİ.....	vii
ÖZET	ix
ABSTRACT	xi
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1. Okul Öncesi Dönemde Medya	4
2.2. Okul Döneminde Medya	5
2.3. Ergenlik Döneminde Medya	6
2.4. Medyanın Çocuk Sağlığı ve Gelişimi Üzerindeki Etkisi.....	7
2.5. Problemli Medya Kullanımı	9
2.5.1. Medyanın Dil Gelişimine Etkisi	10
2.5.2. Medyanın Sosyal Duygusal Gelişime Etkisi	11
2.5.3. Medyanın Bilişsel Gelişime Etkisi	12
2.5.4. Medyanın Beslenme Ve Uyku İle İlişkisi	13
2.6. Medyanın Çocukların Davranışları Üzerindeki Etkisi.....	14
2.6.1. Medyadaki Saldırganlık ve Şiddet	15
2.6.2. Medyadaki Zorbalık	16
2.6.3. Prososyal Davranışlar ve Medya	18
2.6.4. Çocuklarda Teknoloji Bağımlılığı ile Mücadele	19

2.7. Dijital Oyunlar	20
2.7.1. Dijital Oyunların Çocuk Gelişimine Etkisi	21
2.8. Medya Okuryazarlığı	22
2.8.1. Medyada Dijital Ebeveynlik Tutumları	23
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	25
3.1. Araştırmanın Modeli ve Deseni	25
3.1.1. Araştırmanın Çalışma Grubu	26
3.1.2. Veri Toplama Araçları	30
3.1.2.1. Kişisel Bilgi Formu	30
3.1.2.2. Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği	30
3.1.2.3. Dijital Oyun Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Ölçeği	31
3.2. Ebeveyn Medya Farkındalık Eğitimi Programı.....	32
3.3. Veri Toplama Süreci	36
3.3.1. Ön Testlerin Uygulanması	36
3.3.2. Eğitim Programının Uygulanması	37
3.3.3. Son Testlerin Uygulanması.....	37
3.3.4. Kalıcılık Testinin Uygulanması.....	38
3.4. Verilerin Analizi	38
3.5. Etik Konular	43
4. BULGULAR	44
5. TARTIŞMA	61
5.1. Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Tutumları İle Dijital Oyun Rehberlik Stratejileri Arasındaki Anlamlılığa İlişkin Bulgulara Ait Tartışma	62
5.2. Ebeveyn Medya Farkındalık Eğitimi Programının Dijital Ebeveynlik Tutumları ve Dijital Oyun Rehberlik Stratejileri Üzerindeki Anlamlılığına İlişkin Bulgulara Ait Tartışma	64

5.3. Ebeveyn Medya Farkındalık Eğitimi Programı Sonucunda Deney Grubu Çocukların Ekran Süresi, Kural Belirleme ve Kuralları Uygulayabildiğini Düşünme Puanlarından Elde Edilen Bulgulara Ait Tartışma	66
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	70
KAYNAKLAR	72
EKLER	83
Ek 1 (Etik Kurul İzni)	83
Ek 2 (MEB İzni)	84
Ek 3 Oturum Örneği	85
Ek 4 Eğitim Görselleri	88
Ek 5 İhtiyaç Belirleme Formu	89
Ek 6 Ebeveyn Eğitimi El Broşürü	90
Ek 7 Çocukların Gelişimsel Özelliklerine Yönelik Öneriler İçeren El Broşürü	91
Ek 8 Kişisel Bilgi Formu.....	92
BİLİMSEL ETİK BEYANI.....	93
ÖZ GEÇMİŞ	94

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AAP	: The American Academy of Pediatrics
APA	: Amerikan Pediatri Akademisi
DOERS	: Dijital Oyun Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Ölçeği
DSM-5	: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders
IAD	: Internet Addiction Disorder
ICD- 11	: International Classification of Disease
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
WHO	: World Health Organization

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1.	Araştırmada Kullanılan Öntest - Sontest - Kalıcılık Testi Kontrol Gruplu Deneysel Desen	24
Tablo 2.	Araştırmaya Dahil Edilen Ebeveynlerin Ön Test Demografik Özelliklerine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları	27
Tablo 3.	Programın Amaç ve Kazanımları	34
Tablo 4.	Deney ve Kontrol Grubundaki Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği Ön Test ve Son Test Puanları ile Shapiro Wilk Testi Normallik Analizi Sonuçları	39
Tablo 5.	Deney ve Kontrol Grubundaki Ebeveynlerin Dijital Oyun Ebeveyn Stratejileri Ölçeği Ön Test ve Son Test Puanları ile Shapiro Wilk Testi Normallik Analizi Sonuçları	41
Tablo 6.	Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Tutumları İle Dijital Oyun Rehberlik Stratejileri Ölçekleri Arasındaki Spearman Korelasyon Testi Sonuçları	44
Tablo 7.	Deney ve Kontrol Grubundaki Ebeveynlerin Ölçme Araçlarından Elde Ettikleri Ön Test Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	46
Tablo 8.	Deney ve Kontrol Grubu Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği'nin Alt Boyutları Ön Test Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları	48
Tablo 9.	Deney ve Kontrol Grubundaki Ebeveynlerin Dijital Oyun Ebeveyn Stratejileri Ölçeği'nin Alt Boyutları Ön Test Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları	48
Tablo 10.	Deney ve Kontrol Grubundaki Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği'nin Ön Test İle Son Test Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığının İncelenmesi İçin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	50
Tablo 11.	Deney ve Kontrol Grubundaki Ebeveynlerin Dijital Oyun Ebeveyn Stratejileri Ölçeği'nin Ön Test İle Son Test Puanları Arasındaki Farkın	52

Anlamlılığının İncelenmesi İçin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Tablo 12.	Deney Grubundaki Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği Son Testi ile Kalıcılık Testi Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığının İncelenmesi İçin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	56
Tablo 13.	Deney Grubundaki Ebeveynlerin Dijital Oyun Ebeveyn Stratejileri Ölçeği Son Testi ile Kalıcılık Testi Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığının İncelenmesi İçin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	57
Tablo 14.	Deney Grubundaki Ebeveynlerin Ekran Süresi, Kural Belirleme ve Kuralları Uygulayabildiğini Düşünme Ön Test İle Son Test Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığının İncelenmesi İçin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	58

ÖZET

EBEVEYN MEDYA FARKINDALIK EĞİTİMİNİN EBEVEYNLERİN DİJİTAL EBEVEYNLIK TUTUMLARI İLE DİJİTAL OYUN EBEVEYN REHBERLİK STRATEJİLERİNE ETKİSİ

Ateş R. C. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi Programı, Yüksek Lisans Tezi, Aydın, 2025.

Amaç: Bu araştırma ebeveyn medya farkındalık eğitiminin ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları ile dijital oyun ebeveyn rehberlik stratejilerine etkisini incelemek amacı ile yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem: Araştırma nicel modelde yarı deneysel desen şeklinde yürütülmüştür. Araştırmada ebeveyn medya farkındalık eğitiminin ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları ile dijital oyun ebeveyn rehberlik stratejilerine etkisinin incelenmesi amacıyla ‘ön test, son test, kalıcılık testi’ kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Çalışmada 23 deney, 23 kontrol grubunda olmak üzere toplam 46 ebeveyn bulunmaktadır. Ebeveynlerin dijital ebeveyn rehberlik becerilerini desteklemek için araştırmacı tarafından hazırlanmış olan sekiz haftalık “Ebeveyn Medya Farkındalık Eğitim Programı” oluşturulmuştur. Veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği, Dijital Oyun Ebeveyn Stratejileri Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 25 Paket Programı kullanılarak Shapiro Wilk, Spearman Korelasyon Testi, Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi yapılmıştır.

Bulgular: Araştırmada ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları ile dijital oyun rehberlik stratejileri arasında anlamlı ilişkiler olduğu belirlenmiştir. Deney grubundaki ebeveynlerin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Deney grubundaki ebeveynlerin dijital medya risklerinden koruma tutumları, aktif ebeveyn ve teknik ebeveyn rehberlik stratejileri üzerinde son test lehine anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda eğitim programındaki ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumlarında ve stratejilerinde olumlu yönde anlamlı bir farklılık sağlandığı belirlenmiştir.

Sonuç: Ebeveyn Medya Farkındalık Eğitimi’ni alan ebeveynlerin çocuklarının ekran süresinde azalma olduğu, kural belirleyen ve kurallara uyan ebeveynlerin artış gösterdiği

belirlenmiştir. Deney grubundaki ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları ve ebeveyn rehberlik stratejileri üzerinde olumlu bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Dijital ebeveynlik, Dijital oyun, Ebeveyn eğitimi, Ebeveyn tutumları, Medya okuryazarlığı.

ABSTRACT

THE EFFECT OF PARENT MEDIA AWARENESS TRAINING ON PARENTS' DIGITAL PARENTING ATTITUDES AND DIGITAL GAME PARENTING GUIDANCE STRATEGIES

Ateş R. C. Aydın Adnan Menderes University, Health Sciences Institute, Child Development Program, Master Thesis, Aydın, 2025.

Objective: This study examines how parent media awareness training influences parents' digital parenting attitudes and digital game parenting guidance strategies.

Materials and Methods: This quantitative research used a quasi-experimental design with pre-test, post-test, retention tests in experimental (n=23), control (n=23) groups. In total, 46 parents participated, forming equally sized cohorts. Over eight weeks, Parent Media Awareness Training Program was developed to strengthen parents' digital parenting guidance skills. The intervention provided essential knowledge on strategies to manage screen time, mitigate online risks, foster responsible digital engagement. Data were collected using Personal Information Form, the Digital Parenting Attitude Scale, Digital Gaming Parent Strategies Scale. Statistical analyses (Shapiro-Wilk, Spearman Correlation, Wilcoxon Signed Ranks) were performed with SPSS 25. All participants voluntarily joined the study.

Results: Significant correlations emerged between parents' digital parenting attitudes, digital game guidance strategies. The experimental group showed a notable pre-test to post-test difference, especially in protective attitudes against digital risks, active parenting, technical guidance strategies. The training program significantly enhanced digital parenting attitudes and strategies among participants.

Conclusion: Children of parents who received the training had reduced screen time, while those parents set, enforced rules more consistently. Program positively affected parents' digital parenting attitudes and parental guidance strategies. Participants felt more confident guiding children's online experiences and addressing potential threats, indicating a lasting impact on family technology use and safety. These findings underscore the value of structured media awareness interventions for parents. Future research can expand samples.

Keywords: Digital games, Digital parenting, Parenting attitudes, Parent training, Media literacy.

1. GİRİŞ

Medya kelimesi Latince kökenli olup “araç, aradaki şey” anlamına gelen “medium” kelimesinin çoğuludur. Medya kavramı televizyon, kitap, internet gibi kitle iletişim araçlarını tanımlamak için kullanılmaktadır (Gökarp, 2019). Medya kavramı geleneksel medya ve yeni medya olmak üzere iki alt başlıktan oluşmaktadır. Geleneksel medya kitap, televizyon ve radyo gibi tek yönlü bir iletişimi ifade ederken yeni medya terimi ise sayısal veriler ve internet ağları aracılığıyla gerçekleşen çift yönlü iletişim kurabilme imkânını ifade etmektedir (Karaduman, 2019; Kılıç, 2021; Polat, 2018). Medya iletilerinin çeşitleri yazılı medya, görsel/işitsel medya, dijital medya ve sosyal medya olmak üzere dörde ayrılmaktadır. Düşünce ve bilgilerin, yazılar ve sabit görseller ile gazete, dergi, kitap gibi araçlarla insanlara ulaştırılmasına yazılı medya adı verilmektedir. Hareketli görseller ile yayın yapan medya türü ise görsel/işitsel medya olarak adlandırılmaktadır. İnsanların elektronik olarak iletişim kurdukları medya türü ise dijital medya olarak isimlendirilmektedir. Son olarak insanların birbirleriyle iletişime geçmek amacıyla paylaştıkları medya içeriklerini paylaştıkları çevrimiçi ortamlara sosyal medya adı verilmektedir (Gökarp, 2019). İnsanların haber alma ve haberi aktarma ihtiyaçları medya kavramının gelişmesine yol açmaktadır (Gökarp, 2019; Kasap ve diğerleri, 2018). Günümüzde çocuğun hayatında yer alan aile ve arkadaşların yerini medyanın aldığı savunulmaktadır (Demir, 2021).

Alan yazın incelendiğinde internet ve medya kullanımının çocuklar üzerinde olumlu etkileri kadar olumsuz etkilerinin olabileceği gösterilmektedir. Ekran her gelişim düzeyine göre farklı etkiler yaratmaktadır (Şen ve diğerleri, 2020). Çocuklar gelişimsel olarak iki ila beş yaşları arasında hayal ile gerçeği ayırt etme becerisinde güçlük yaşamaktadırlar (Aydın, 2008). Dünya Sağlık Örgütü’nün yayımladığı belgelere göre çocukların iki yaşından önce ekrana maruz kalmaması ve 2-4 yaş arası çocukların ise bir saatten fazla ekrana maruz kalmaması gerektiği vurgulanmaktadır (Kılıç, 2021; WHO, 2016). Medyanın gelişimsel olarak çocukları olumsuz etkilemesi yönü incelendiğinde, okul öncesi dönem çocuklarının diğer yaş gruplarına göre daha kritik bir grup olduğu belirtilmektedir (Kanter, 2020). Medya kullanımının günümüzde küçük yaşlara kadar inmesi çocukların sağlığı ve gelişimi için kaygıların artmasına sebep olmaktadır (Şen ve diğerleri, 2020). Bu sebeple ebeveyn ve çocuk arasında medya kullanımıyla ilgili etkili iletişim ve sınırlar olması gerekmektedir.

Çocuklarda sağlıklı bir kişilik gelişiminin oluşabilmesi için ebeveyn ile çocuk arasında sağlıklı bir ilişkinin kurulabilmesi gerekmektedir. Anne babaların uygun ebeveynlik yaklaşımları ile çocuklarına etkin sınır koyma yöntemlerini bilmeleri, gerekli alanı açmaları ve bu yöntemleri kararlı bir şekilde uygulamaları gerekmektedir (Yılmaz, 2020). Çocukların dijital medya içeriğine erişiminde ebeveynler önemli bir role sahiptirler (Manap ve Durmuş, 2020; Şen ve diğerleri, 2020). Bu bağlamda çocukların dijital medyaya ulaşma ve kullanma davranışları incelendiğinde çocukların tükettiği medyanın türü, içeriği ve kullanım zamanının ebeveyn tutumları ile ilişkili olduğu belirtilmektedir. Ebeveynler çocuklarının ekran bağımlılığını ne kadar önemli bir problem olarak algılıyorlarsa, olumlu dijital ebeveyn rehberlik stratejileri ve tutumları sergilemeleri de o kadar fazla olmaktadır (Livingstone, 2004; Şen ve diğerleri, 2020).

Dijital ebeveynlik kavramı günümüzde önemli bir yere sahip hale gelmiştir. Çocukların çevrimiçi güvenliği ve ebeveynlerin koruma sorumluluğu gün geçtikçe önem kazanmaktadır (Livingstone, 2004). Medyayı sorgulayan ve bilinçli internet kullanımına sahip bir ebeveyn olmanın önemi giderek artmaktadır. Ailelerin çocuklarına sağlıklı olarak medyaya ulaşabilmelerine rehberlik etmeleri amacıyla gelişimsel olarak uygun yaklaşımlar içeren medya eğitim programlarına ihtiyaç duydukları gözlenmektedir (Crescenzi-Lanna, 2022; Reid Chassiakos ve diğerleri, 2016). Ebeveyn medya farkındalık eğitiminin ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları ile dijital oyun ebeveyn rehberlik stratejilerine olumlu etkisinin olacağı beklenmektedir. Bu noktada ebeveyn medya farkındalık eğitiminin hazırlanması gereksinimi doğmuştur.

Bu çalışmanın amacı araştırma kapsamında oluşturulan “Ebeveyn Medya Farkındalık Eğitimi Programı”nın ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları ile dijital oyun rehberlik stratejilerine etkisini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın alt amaçları aşağıdaki gibidir:

1. Ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları ile dijital oyun rehberlik stratejileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Ebeveyn medya farkındalık eğitiminin ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları üzerinde anlamlı etkisi var mıdır?
- 2.1. Ebeveyn medya farkındalık eğitiminin ebeveynlerin dijital medyanın etkili kullanımını onaylama tutumları üzerinde anlamlı etkisi var mıdır?

2.2. Ebeveyn medya farkındalık eğitiminin ebeveynlerin dijital medya risklerinden koruma tutumları üzerinde anlamlı etkisi var mıdır?

3. Ebeveyn medya farkındalık eğitiminin ebeveynlerin dijital oyun rehberlik stratejileri üzerinde anlamlı etkisi var mıdır?

3.1. Ebeveyn medya farkındalık eğitiminin ebeveynlerin aktif ebeveyn rehberlik stratejileri üzerinde anlamlı etkisi var mıdır?

3.2. Ebeveyn medya farkındalık eğitiminin ebeveynlerin dijital yönlendiren ebeveyn rehberlik stratejileri üzerinde anlamlı etkisi var mıdır?

3.3. Ebeveyn medya farkındalık eğitiminin ebeveynlerin serbest ebeveyn rehberlik stratejileri üzerinde anlamlı etkisi var mıdır?

3.4. Ebeveyn medya farkındalık eğitiminin ebeveynlerin teknik ebeveyn rehberlik stratejileri üzerinde anlamlı etkisi var mıdır?

4. Ebeveyn medya farkındalık eğitiminin ebeveynlerin ekran süresi, kural belirleme ve kuralları uygulayabildiğini düşünmesi üzerinde anlamlı etkisi var mıdır?

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Okul Öncesi Dönemde Medya

Çocukların gelişiminde kalıtım ve çevre etkili olmaktadır (Sapsağlam, 2018). Medyanın çocuk gelişimi üzerindeki etkileri çocukların sosyalleşebilmeleri, öğrenebilmeleri ve gelişebilmeleri açısından çevresel etkiler doğrultusunda ele alınmaktadır (Durmuş ve Ayten 2021). Çocukluk kavramı 20.yy'ın ortalarına kadar insan hayatında dış dünyaya karşı korunan bir dönem olarak algılanırken son 30 yıldır çocuk ve medya ilişkisinde televizyonun etkisiyle çocuk ve yetişkin arasındaki farkın silinmeye başladığı gözlenmektedir. Televizyon programlarında çocukların yetişkinler gibi gösterilmesi bu konuya örnek olarak verilebilmekte ve çocukların tüketen yeni küçük insanlara dönüştürüldüğü savunulmaktadır (Kılıç, 2021). Dünya Sağlık Örgütü'nün yayımladığı belgelere göre çocukların iki yaşından önce ekrana maruz kalmaması ve 2-4 yaş arası çocukların ise günde bir saatten fazla ekrana maruz kalmaması gerektiği vurgulanmaktadır (Kılıç, 2021; WHO, 2016). Buna karşın 21.yy dünyasındaki çocukların medya kullanımı için günde altı saatten fazla zaman harcadıkları araştırmalarla ortaya konmaktadır (Ciboci ve diğerleri, 2014; Ciboci ve Labas, 2019). Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], (2024) verilerine göre çocukların internet kullanım oranının 2021 yılında %82,7 iken 2024 yılında %91,3 olduğu görülmektedir. Ayrıca TÜİK, (2021) verileri çocukların günde yaklaşık üç saat sosyal medyada vakit geçirdiği sonucuna da ulaşmaktadır. Okul öncesi çocukların günde ortalama 2-3 saatini ekran karşısında geçirdiği belirtilmektedir (Jusiené ve diğerleri, 2020). Çalışmalarda çocukların internet üzerinden içerik tercihlerini kendilerinin yaptığı, ebeveynler tarafından çoğunlukla süre kısıtlaması ve içerik kontrollerinin yapılmadığı belirlenmiştir (Ergüney, 2017; Saltuk, 2020). Bununla birlikte medyanın erken yaşlardan itibaren aşırı kullanımı sonucunda çocukların uygunsuz içeriğe maruz kalması gelişimini, düşünmesini, tutumlarını ve davranışlarını olumsuz yönde etkileyebilse de uygun bir şekilde tüketilirse, medyanın çocukların yaşamlarını zenginleştirebileceği çalışmalarla kanıtlanmıştır (Ciboci ve diğerleri, 2014; Şen ve diğerleri, 2020). Okul öncesi dönemdeki çocukların ekranda gördükleri saldırgan veya prososyal davranış içeriklerini taklit ettiği belirtilmektedir. Bu sebeple okul öncesi dönemdeki çocukların izledikleri içeriklerin yaşlarına uygun olması önem arz etmektedir (Christakis ve diğerleri, 2013). Ekrandaki şiddete maruz kalmayı azaltmaya ve olumlu sosyal programlara maruz kalmayı artırmaya yönelik bir

müdahale, çocuğun davranışını olumlu yönde etkileyebilmektedir (Durmuş ve Ayten, 2021). Çocukların iki yaşına kadar ekran kullanmamasının ve iki yaşından sonra günlük kullanım süresinin bir saati geçmemesi gerektiği belirtilmektedir. Çocukların iki yaşından sonra tükettiği medya içeriklerinin nitelikli olması ve çocuğun gelişimini olumlu yönde etkileyen programlarla desteklenmesi önem arz etmektedir (Durmuş ve Ayten 2021; Kılıç, 2021). Medyada yer alan hızlı tempolu programların okul öncesi çocuklar üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır. Okul öncesi dönem çocukların ekran süresi arttıkça medyanın çocuk gelişimi üzerindeki olumsuz etkisinin arttığı belirtilmektedir (Jusiené ve diğerleri, 2020). Çocukların yaşı arttıkça kullandıkları uygulamaların sayısı ve uygulamalara ilişkin bilgi düzeyleri artmaktadır. Bunun temel nedeni, çocukların yaşlarına bağlı olarak gelişim düzeylerinin artmasıdır (Ciboci ve diğerleri, 2014; Sapsağlam, 2018). Okul öncesi dönemdeki çocukların ebeveynleriyle kurduğu olumlu ilişki sonucunda ebeveynleriyle ilişkisi güçlenerek çocukların elektronik cihazlara olan ilgi ve eğilimlerinin azalabileceği belirtilmektedir (Sapsağlam, 2018).

2.2. Okul Döneminde Medya

Durmuş ve Övür (2021) tarafından yapılan çalışmada çocukların %97' sinin evlerinde televizyon, %83' ünün tablet, %77' sinin akıllı cep telefonu ve %58'inin bilgisayar bulunduğu tespit edilmiştir. TÜİK (2024) verilerine göre çocukların internet kullanım oranının %91,3 olduğu görülmektedir. Ayrıca TÜİK (2021) çocukların günde yaklaşık üç saat sosyal medyada vakit geçirdiği sonucuna da ulaşmaktadır. We Are Social (2023) verilerine göre, dünya genelinde internet kullanıcılarının oranı %64'tür ve aktif sosyal medya kullanıcılarının oranı ise %59'dur. Ayrıca, internet kullanıcılarının %49'u bu aracı film ve video izlemek amacıyla kullanmaktadır. We Are Social (2023) raporunda Türkiye'de internet kullanıcılarının günde ortalama yedi saatini çevrimiçi aktivitelere ayırdığı belirtilmektedir. Bu süre, üç saat sosyal medyada, yaklaşık iki buçuk saat video izleme faaliyetlerinde ve kalan bir buçuk saat müzik dinleme işlevlerinde kullanılmaktadır (Gür ve diğerleri, 2024). Alan yazında ebeveynlerin internet kullanımı konusunda yeterince bilinçli olmadıkları ve kaygılı oldukları sonucuna varılmaktadır (Ergüney, 2017). Bununla birlikte günümüzde çocukların teknoloji kullanımı konusunda ebeveynlerinden daha bilgili oldukları gözlenmektedir (Çankırılı ve Çelebi, 2022). Ayrıca çocukların teknoloji araçlarını kullanırken sergiledikleri davranış ve

tutumlarında ebeveynlerinin medya kullanım alışkanlıklarını örnek aldıkları belirlenmiştir (Durmuş ve Ayten 2021). Özellikle çocukların teknolojik cihazların içerik, süre ve kullanımlarına göre hareketsizlik ve obezite, gelişimsel problemler, iskelet gelişiminde sorunlar, dil gelişiminde problemler ve yetersiz uyku gibi çeşitli sağlık riskleri oluşturduğu belirtilmekte, bununla birlikte bu teknolojik aletlerinin çocuğun yatak odasından uzak tutulmasına önem gösterilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Kanter, 2020).

2.3. Ergenlik Döneminde Medya

Ergenlik dönemi kişinin kendi kimliğini, kişiliğini aradığı ve kurduğu bir dönemdir (Demir, 2011). Ergenlikte görülen heyecan arayışı ve artan risk alma davranışları sonucunda ergenlerin bağımlılıklara olan eğilimi artmaktadır. Ergenlerin kendi sosyal kabullerini artırmak için iletişim uygulamalarını kullandıkları belirtilmektedir. Bu sebeple ergenlik dönemi dijital oyun bağımlılığı ve sosyal medya bağımlılığı gibi dijital bağımlılıklar konusunda kritik bir dönem olarak değerlendirilmektedir (Ektiricioğlu ve diğerleri, 2020). Ergenler çevrimiçi ortamda ve medyada gün geçtikçe daha fazla zaman geçirmektedirler (Derin ve Bilge, 2016; Ektiricioğlu ve diğerleri, 2020; Güney ve Taştepe, 2020). TÜİK (2021) raporunda yayınlanan verilere göre 6-15 yaş grubundaki çocukların internet kullanım oranı 2013 yılında %50,8 iken 2021 yılında %82,7 olmuştur. Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (International Telecommunication Union - ITU) tarafından 2022 yılında yayımlanan rapora göre, Türkiye'de bireysel internet kullanıcılarının oranı %83 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca, 15-24 yaş grubundaki bireylerin %75,1'inin internet kullanıcısı olduğu belirtilmiştir. Ergenlerin internette paylaştıkları içeriklerle popüler olma istekleri, ergenlerin interneti daha sık kullanmalarına sebep olmaktadır (Derin ve Bilge, 2016; Güney ve Taştepe, 2020). Medya doğru kullanıldığında çocuğun gelişimine katkıda bulunmasına rağmen, medyanın aşırı ve uygunsuz kullanımı sonucunda ergenlerde saldırgan davranışların ortaya çıkmasına sebep olarak davranışsal ve duygusal problemlere yol açabildiği belirtilmektedir. İnternet bağımlılığı da ergenlik döneminde toplumların çoğunu etkileyen önemli bir ruh sağlığı sorunu haline gelmektedir. Ergenlik anksiyete, dikkat eksikliği hiperaktivite, duygudurum bozuklukları gibi diğer psikiyatrik bozukluklar da internet bağımlılığı ile birlikte sıklıkla görülebilmektedir. Aile eğitim programları medyanın risklerini ve uygun medya kullanım formlarını içermekte ve yasal tedbirler öncelikli ihtiyaç olarak belirtilmektedir (Tahiroğlu ve

diğerleri, 2010). Çocuk Hakları Sözleşmesi Madde 17’ de yer alan “*Taraf Devletler, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlaki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar.*” ifadesi çocukların gelişimlerini destekleyici olarak kitle iletişim araçlarına ulaşmaları ve kullanmalarının önemini vurgulamaktadır. Güncel araştırmalar incelendiğinde ergenlerde teknoloji bağımlılığının arttığı belirtilmektedir. Bu bağlamda ergenlerde teknoloji bağımlılığına yönelik risk faktörlerinin ve koruyucu faktörlerinin belirlenerek risk altında olan ergenlere konuyla ilgili farkındalık kazandırılması gerekmektedir. Bu doğrultuda ergenlerin çevresinde yer alan öğretmen ve ebeveynlere de farkındalık seminerlerinin gerçekleştirilmesi önem kazanmaktadır (Ektiricioğlu ve diğerleri, 2020). Öğretmenler ve ebeveynler, çocukların dijital medya okuryazarlığını edinmesinde önemli bir rol oynamaktadırlar. Ebeveynlere kazandırılacak medya okuryazarlığı becerileri çocuklarının medya okuryazarlığı becerilerinin gelişimi açısından da önemli görülmektedir (Ciboci ve Labas, 2019).

2.4. Medyanın Çocuk Sağlığı ve Gelişimi Üzerindeki Etkisi

Çevresel faktörler çocuğun sağlığını olumlu veya olumsuz etkileyebilmektedir (Reid Chassiakos ve diğerleri, 2016; Schwarzer ve diğerleri, 2022). Medyanın kullanımında çocuğun gelişiminde olumlu ya da olumsuz etkilerin olmasında belirleyici faktörler; içerik, yaşa uygunluk ve süredir (Kanter, 2020). Medyanın çocuk gelişimine etkisinde bireysel farklılıklar etkili olmaktadır. Medyanın bilişsel gelişim, fizyolojik gelişim, duygu, davranış ve tutumlar üzerindeki etkileri cinsiyet, mizaç, gelişim düzeyi ve sosyal bağlam gibi bireysel değişkenler ile artabilmekte ya da azalabilmektedir (Valkenburg ve Peter, 2013). Dünya Sağlık Örgütü’ne göre çocukların iki yaşından önce ekrana maruz kalmaması gerektiği, 2-4 yaş arası çocukların ekran süresinin ise günde bir saati geçmemesi gerektiği vurgulanmaktadır (WHO, 2016). Ekrana maruz kalmanın, medyayı izleme süresi ve medya içeriğiyle ilişkili olarak olumlu ve olumsuz sonuçları olduğu belirlenmiştir (Reid Chassiakos ve diğerleri, 2016; Villani, 2001). Dijital ve sosyal medya çocuğun yaşına uygun içerik ve süre bakımından doğru kullanıldığında çocuğun gelişimini olumlu etkileyebilmektedir. Medyanın olumlu etkileri arasında erken öğrenme, yaratıcı fikir geliştirme ve yeni bilgiler öğrenme, sosyal iletişim için yeni fırsatlar yer almaktadır (Reid Chassiakos ve diğerleri, 2016).

Amerikan Psikoloji Derneği Çalışma Grubu, kızların ve kadınların olumsuz medya içeriklerinde nesneleştirilmesinin yaygın olduğunu ve bu olumsuz içeriklere maruz kalmanın bilişsel ve fiziksel gelişimi olumsuz etkilediğini belirtmektedir (Dill-Shackelford, 2017). Etkileyici faktörler arasında erken çocukluk döneminde medyaya maruz kalma tartışılmaktadır. Medyaya aşırı maruz kalan okul çağındaki çocuklar ve ergenler daha fazla psikolojik ve zihinsel sağlık sorunlarıyla ilişkilendirilmektedir (Pempek ve diğerleri, 2014; Schwarzer ve diğerleri, 2022). Araştırmalar olumsuz medya içeriğine sıklıkla maruz kalan gençler arasında kendine zarar verme ve intihar eğiliminin normalleştiğini belirtmektedir (Abi-Jaoude ve diğerleri, 2020).

Çocuklarda aşırı medya kullanımının, azalan biliş, geciken dil becerileri ve düşük sosyal-duygusal becerilerle ilişkili olduğu belirtilmiştir (Abi-Jaoude ve diğerleri, 2020; Schwarzer ve diğerleri, 2022). Medyanın bebeklerin bilişsel ve duygusal gelişimi üzerindeki etkilerinin olumsuz olduğu savunulmaktadır. Linebarger ve Walker (2005) araştırmalarında yoğun televizyona maruz kalan iki yaşından küçük bebeklerin ifade edici dil becerilerinde gecikmeler görüldüğünü belirtmişlerdir (Brown ve Council, 2011). Medyanın erken dönemde problemlili kullanımı, çocukların yeni deneyimlere karşı isteksiz olmasına, yetersiz özdenetim becerilerine ve dikkat eksikliğine neden olabilmektedir (Ricci ve diğerleri, 2022). Eğitici içeriğe sahip olan medya içeriğinin bile dikkat dağıtıcı doğası nedeniyle yeni yürümeye başlayan çocukların dikkati üzerinde olumsuz bir etkisi olabileceği savunulmaktadır (Pempek ve diğerleri, 2014). Medyanın yaşa uygun olmayan içerik ve süre ile tüketilmesi çocuklarda saldırganlık, uyku sorunları, agresif davranışlar cinsel davranış, madde kullanımı, yeme bozukluğu, dikkat sorunları ve akademik zorluklar üzerindeki etkilerine ilişkin endişeleri artırmaktadır (Strasburger ve diğerleri, 2010). Ekran medyası ve bilgisayar oyunlarındaki şiddet ve saldırganlık içeren görüntülerin düşünce ve duygular üzerinde önemli etkileri olduğuna ve çocukların davranışlarında saldırgan olma olasılığını veya çekingen davranış gösterme olasılığını artırdığına dair tutarlı kanıtlar bulunmaktadır (Kappos, 2007).

Çocukların yaşına uygun olmayan, aşırı internet kullanımları sonucunda çocuklarda düşük bilişsel işlevler görülmektedir (Ricci ve diğerleri, 2022). Çocuklarda aşırı teknoloji kullanımıyla bağlantılı olarak baş ağrıları, karın ağrıları, göz sorunları ve kötü beslenme alışkanlıkları gibi fiziksel sağlık sorunları görülmektedir (Cernikova, 2018). Çocuklukta medyanın olumsuz kullanımı çocuğun gelişiminin sosyal, davranışsal ve akademik alanlarında işlev bozukluğuna yol açan aşırı kullanım olarak kavramsallaştırılmaktadır (Domoff ve diğerleri, 2020). Alan yazında medyanın uzun süre ve yanlış içerik kullanımı ile

dikkat eksikliği/ hiperaktivite bozukluğu (DEHB) belirtileri arasında bağlantılar olduğu belirtilmektedir (Werling, 2022).

Teknolojinin ilerlemesi, pandemi nedeniyle sokağa çıkma yasağı ve günümüzde medyanın çocuklar için kolay erişilebilir olması çocukların ekran kullanım sürelerinin artmasına neden olmuştur (Yılmaz ve Güney, 2021). 2020 yılında COVID-19 pandemisi nedeniyle tekrarlanan karantinalar ve uzaktan eğitim sonucunda çocukların ekran kullanım alışkanlıkları etkilenmiştir (Rega ve diğerleri, 2023). Ebeveynler pandemi nedeniyle çocuklarının ekran kullanım sürelerini sınırlandırmak konusunda güçlük yaşamışlardır (Yılmaz ve Güney, 2021). Ekran karşısında ve çevrimiçi aktivitelerde eskisinden daha fazla vakit geçirilmesi sonucunda çocukların fiziksel ve psikolojik sağlıkları üzerinde ciddi etkiler ortaya çıkmıştır (Rega ve diğerleri, 2023).

Uzmanlar çocuklar ve aileleriyle işbirliği içinde olarak medya ve elektronik cihazların kullanımından kaynaklanan zararları azaltmak için yargılamayan ve gelişimsel olarak uygun yaklaşımlar içeren medya eğitim programlarına ihtiyaç duyulduğunu belirtmektedirler (Abi-Jaoude ve diğerleri, 2020). Halk sağlığı stratejileri hem ebeveynlerde hem de çocuklarda medya farkındalığını ve yönetimini artırmayı amaçlamaktadır (Schwarzer ve diğerleri, 2022). Çocuk ve aile için kişiselleştirilmiş sağlıklı bir ‘Aile Medya Kullanım Planı’ ile ekran başında geçirilen süre, içeriğe erişim için sınır, kişisel bilgilerin paylaşılması, yaşa uygun eleştirel düşünme, dijital okuryazarlık, sağlıklı aile iletişimi ve medya kullanımıyla ilgili tutarlı kuralların uygulanması desteklenmelidir (Reid Chassiakos ve diğerleri, 2016).

2.5. Problemli Medya Kullanımı

Problemli medya kullanımı, işleyişi engelleyen herhangi bir ekrana aşırı ve sürekli katılım olarak tanımlanmaktadır (Wilke ve diğerleri, 2020). “Problemli” terimi, çocuğun gelişimine müdahale eden aşırı kullanımı ifade etmektedir. Problemli medya kullanımı çocukların gelişimi ve refahı açısından istenmeyen davranışlar, uyku sorunları, depresif belirtilerde artış, düşük duygusal zeka ve düşük akademik başarı gibi çeşitli olumsuz sonuçlara yol açmaktadır (Rega ve diğerleri, 2023). Çocuğun davranışsal veya gelişimsel bozukluklarını değerlendirirken işlevselliğe odaklanmak gerekmektedir. İşlevsellikteki bozulma normal gelişim ile normal olmayan gelişim arasındaki belirleyici faktör olarak değerlendirilmektedir (Domoff ve diğerleri, 2020). COVID-19 salgını sürecinde çocukların

sosyal, entelektüel ve öz düzenleme alanlarındaki gelişimleri, karantina nedeniyle potansiyel olarak risk altında bulunarak etkilenmiştir. Okul çağındaki çocuklar arasında problemlili teknoloji kullanımının daha hızlı bir artış gösterdiği belirtilmektedir (Eales, 2021).

Mental Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı'nın (DSM-5) 5. baskısının III. bölümünde, daha fazla araştırma ve klinik-ampirik çalışma yapılması gereken durumlar arasında yalnızca İnternet Oyun Oynama Bozukluğu yer almaktadır. Dünya Sağlık Örgütü, Uluslararası Hastalık Sınıflandırmasının (ICD-11) 11. revizyonunda oyun bozukluğu yer almaktadır. İnternet Bağımlılığı Bozukluğu (IAD) herhangi bir ruhsal bozukluğun tanı kılavuzuna dahil edilmemiştir (Rega ve diğerleri, 2023; Domoff ve diğerleri, 2020).

Bronfenbrenner'ın biyoekolojik modelinin bir uzantısı olan ve problemlili medya kullanımının ortaya çıkmasına yol açabilecek yakın, uzak ve sürdürücü faktörleri vurgulayan “Etkileşimli Çocukluk Sorunlu Medya Kullanımı Teorisi” bulunmaktadır (Eales, 2021). Bronfenbrenner'ın savunduğu görüşe göre çocuklar ebeveyn, akran ve teknoloji ile etkileşim halinde gelişmektedir. Mikrosistemde çocuğa yakın olan bireyler, problemlili medya kullanımının ortaya çıkmasına neden olan yakınsal ve durumsal faktörleri etkilemektedir. Bronfenbrenner'ın modelinde yer alan diğer sistemler, problemlili medya kullanımının kökenleriyle bağlantılı diğer faktörlerle etkileşimde bulunmaktadır (Domoff ve diğerleri, 2020).

Teknolojik çevre gibi uzak faktörler, çocuğun özellikleri, ebeveyn medya kullanımı, ebeveyn inançları ve akran etkileşimi gibi yakın faktörler üzerinde etkili olmaktadır. Sürdürücü faktörler ise, çocuk için medya kullanımının olumlu şekilde desteklenmesi, çocuğun çevresiyle birlikte çevrimiçi etkileşime geçmesi gibi faktörler aracılığıyla problemlili medya kullanımını çocuk için oyun halinde tutmak olarak tanımlanmaktadır (Eales, 2021).

2.5.1. Medyanın Dil Gelişimine Etkisi

Dil, bulunduğumuz kültürün içinde edindiğimiz kazanımların tamamı olarak tanımlanmaktadır. Dil gelişiminde, çocuğun dil yapısının kurallarını öğrenmesi, dili kazanma olarak ifade edilmektedir (Yapıcı, 2011). Yaşamın ilk üç yılında kazanılmaya başlanan dili anlama ve kullanma becerileri, önemli gelişimsel becerilerden ikisini temsil etmektedir (Linebarger ve Vaala, 2010). Temel dil kazanma becerileri süreci altı yaşına kadar devam etmektedir (Yapıcı, 2011). Genetik, biyolojik ve çevresel etmenler ile dil gelişim

oluşmaktadır. Dil, bebeğin çevresindeki en yakın ve etkili kaynaklardan düzenli olarak duyduğu dilsel girdilerle uyarılması ile gerçekleşmektedir. Çocuğun çevresindeki başlıca kaynaklar; ebeveynler, kardeşler, diğer çocuklar ve aynı evde yaşayan yetişkinler ile bebeklerin maruz kaldığı diğer çevresel seslerdir. Medya uyaranları, birden fazla cihaz aracılığıyla iletilebilen görsel, sözlü ve görsel/sözlü içeriği kapsamaktadır (Linebarger ve Vaala, 2010).

Medyaya erken ve uzun süre maruz kalmak dil gelişiminin gecikmesinde risk faktörü olabilmekte ve tek başına medyayı izlemek dil gelişimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Cho, 2017; Kappos, 2007; Linebarger ve Vaala, 2010). Medyanın çocuğun gelişimine olumlu etkilerine örnek olarak, eğitici programlar izleyen iki yaş ve üzeri çocukların medya tarafından sunulan kelimeleri öğrenerek daha güçlü anlatım becerilerine ve daha yüksek akademik başarıya ulaştıkları ile ilgili boylamsal araştırmalar bulunmaktadır (Linebarger ve Vaala, 2010). Susam Sokağı programının üç ve beş yaşlarındaki çocukların kelime dağarcığı üzerindeki etkisini değerlendiren iki yıllık boylamsal bir çalışmada, bu programı izlemenin Peabody Resimli Kelime Bilgisi Testi'ndeki kelime dağarcığı puanlarını olumlu yönde etkilediği bulunmuştur (Kappos, 2007). Çocukların yaşamın ilk üç yılında ekrana yoğun bir şekilde maruz kalmasının erken dil gelişimi üzerinde zararlı bir etkiye sahip olması mümkündür (Zimmerman, 2007). Araştırmalar çocukların yoğun bir şekilde medyaya maruz kalmasının azalan sesli dil ve azalan ebeveyn-çocuk etkileşimini ortaya çıkardığını göstermektedir. Bu bulgular, Amerikan Pediatri Akademisi'nin iki yaşından önce medyaya maruz kalmama tavsiyesini desteklemektedir (Tomopoulos, 2010). Araştırmalar, 12-24 aylık çocukların televizyon açık olduğunda oyun oynarken dikkatlerinin dağıldığını ve oyunlarının bozulduğunu göstermiştir. Ayrıca, televizyon açık olduğu süre boyunca ebeveyn-çocuk etkileşimlerinin azaldığı bulunmuştur. Bunun yanı sıra arka planda televizyonun açık olduğu zamanlarda ebeveynlerin çocuklarına yönelik dilin kalitesinin azaldığı tespit edilmiştir (Anderson ve diğerleri, 2017).

2.5.2. Medyanın Sosyal Duygusal Gelişime Etkisi

Sosyal duygusal gelişim, bireylerin sosyal ve duygusal gelişim alanındaki çeşitli kişilerarası becerilerini tanımlayan kapsamlı bir terimdir (Malti, 2016). Bebeklik dönemindeki sosyal duygusal gelişim, çocuğun yakın çevresinde yer alan bakım veren ve ebeveyn

aldığı duygusal destek ve diğer kişilerarası deneyimlerle şekillenmektedir (Wan ve diğerleri, 2021). Ekran medyasının, güvenli bağlanmanın oluşması için gerekli olan ebeveyn-çocuk etkileşimlerinin niceliği ve niteliği üzerinde olumsuz yönde bir etkiye sahip olduğu belirtilmektedir (Napier, 2014). Bebeklerin televizyona maruz kalmasıyla ilgili yapılan çalışmalarda aşırı televizyon izlemenin daha sonraki yıllarda dışsallaştırma ve saldırganlık davranışlarıyla ilişkili olduğu bulunmuştur (Wan ve diğerleri, 2021). Çocuklar gelişimsel olarak ekranlarda gördüklerini anlamlandırmakta güçlük yaşayabilmekte ve öğrendiklerini yaşama uygulayamayabilmektedirler (Durmuş ve Ayten 2021; Wan ve diğerleri, 2021). Çocuğu hareketsiz bırakan medya içerikleri ile stres yönetimi becerileri ve sosyal duygusal becerileri arasında anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur (Hinkley ve diğerleri, 2021). Çocukların sıkıntısını veya huzursuzluğunu gidermek amacıyla kullanılan ekran, öz düzenleme ve diğer sosyal duygusal becerilerin gelişimine zarar verebilmektedir (Wan ve diğerleri, 2021).

Duygusal ve davranışsal sorunları olan çocukların ekran sorunları yaşama olasılıklarının daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Çocukların karşılıklı etkileşimi olmayan yoğun medya kullanımının izolasyona yol açması sebebiyle çocuklarda duygusal ve davranışsal sorunlar artabilmektedir (Mundy, 2017).

2.5.3. Medyanın Bilişsel Gelişime Etkisi

Biliş kavramı akıl yürütme, problem çözme, yaratıcılık gibi süreçler olarak adlandırılırken kişinin çevreye adaptasyonunu sağlayan beyin ve sinir sisteminin gelişmesi ile oluşan süreç bilişsel gelişim olarak tanımlanmaktadır (Bayar, 2023).

Piaget, bireyin gelişiminin genetik ve çevre ile oluştuğunu savunmaktadır. Piaget'in bilişsel gelişim kuramına göre, bireyin çevreye adaptasyonu, beyin ve sinir sisteminin gelişip olgunlaşmasıyla mümkün olmaktadır (Taviş Ünsalan, 2020). Lev Vygotsky sosyokültürel gelişim kuramında, sosyal çevrenin bilişsel gelişimi desteklediğini savunmaktadır. Vygotsky, çocuğun çevresindeki uyaranların çeşitli olmasının çocuğun bilişsel gelişimini olumlu olarak etkileyeceğini ifade etmektedir (Bayar, 2023). Piaget'nin bilişsel gelişim teorisine göre etkileşimli oyun tasarımı çocukların bilişsel gelişimini olumlu yönde etkilemektedir (Ni ve Yu, 2015). Piaget'e göre çocuklar oyun oynarken yeni beceriler öğrenmek yerine edindikleri becerileri uygulayarak pekiştirmektedirler. Piaget, oyunu uyum sağlamaya yardımcı bir araç olarak görmektedir (Veresov ve Veraksa, 2023). Piaget'nin oyun eğitimi teorisine göre

oyunlar bilişsel süreçleri geliştiren aktivitelerdir. Bu nedenle oyunların gelişimi bilişsel gelişim tarafından yönlendirilmektedir (Ni ve Yu, 2015). Vygotsky'e göre, oyununun çocuğun bilişsel gelişimine doğrudan katkısı bulunmaktadır. Vygotsky' nin yaklaşımına göre, oyun bir gelişim kaynağıdır. Oyun, erken çocuklukta gerçek gelişim düzeyi ile potansiyel gelişim düzeyi arasında bir mesafe olarak bir yakınsal gelişim alanı oluşturmaktadır (Veresov ve Veraksa, 2023).

Çocuğun çevresinde yer alan faktörlerin içerisinde medya da yer almaktadır. Medyada yer alan içeriklerin, çocukların bilişsel gelişimleri üzerindeki etkileri uzmanlar tarafından tartışılmaktadır (Anderson ve diğerleri, 2017). Üç yaşın altındaki çocuklar için ekrana maruz kalmanın program içeriğine göre bilişsel gelişimleri açısından zararlı veya yararlı etkilerinin olabileceğine dair araştırmalar bulunmaktadır (Anderson ve diğerleri, 2017; Guellai ve diğerleri, 2022). Çocuklarda medya kullanımı sonucunda; çocukların harf bilgisinin artması ve öğrenme yeteneklerinin gelişmesi gibi olumlu etkilerinin olduğu araştırmalar da yer almaktadır (Li ve diğerleri, 2020). Çocukların günlük hayattaki deneyimlerinin haricinde dolaylı olarak farklı uyaranları deneyimleme fırsatları sağlaması, medyanın olumlu etkileri olarak gösterilmektedir. Medyanın olumsuz etkilerinde ise, çocukların bilişsel becerilerinde azalma, yürütücü işlevleri aksatma, dürtüsellik veya dikkat ile ilgili diğer davranışlarda olumsuz nörobilişsel değişikliklere neden olabileceği savunulmaktadır (Anderson ve diğerleri, 2017; Ricci ve diğerleri, 2022).

Okul öncesi dönemde eğitim içerikli programlara maruz kalmanın ileriki dönemlerde akademik başarıyı olumlu etkilediği bulunurken, şiddet içeren ve eğlence amaçlı televizyona maruz kalan çocukların bilişsel gelişiminin olumsuz etkilediği belirtilmektedir (Blumberg ve diğerleri, 2019). Televizyon izlemek için harcanan zamanın, kitap okumak gibi değerli bilişsel etkinliklerin yerini almasından dolayı gelişimi olumsuz etkilediği de savunulmaktadır (Anderson ve diğerleri, 2017).

2.5.4. Medyanın Beslenme ve Uyku İle İlişkisi

Çocuklarda aşırı ekran kullanımının obezite riski ve kısa uyku süresi gibi sağlığa olumsuz etkilerinin olabileceği belirtilmektedir (Kahn ve diğerleri, 2021; Li ve diğerleri, 2020). Aşırı medya kullanımı sonucunda çocuklar daha az uyumakta ve azalan fiziksel aktivite ile çocuklarda kilo artışı görülebilmektedir (Miller ve diğerleri, 2021; Sampasa

Kanyinga, 2020; Souza ve diğeri, 2020). Yetersiz uyku, düşük okul performansı gibi sağık sorunlarına yol açabilmektedir. Dengesiz ve yetersiz beslenme alışkanlıkları, metabolik risk faktörleri, obezite ve insülin direnci aşırı ekran medyası kullanımı sonucunda sağık olumsuz etkileyebilecek faktörlerdendir (Souza ve diğeri, 2020).

Çocukların yeterli uykuyu alamamasının sonucunda gelişimi olumsuz etkileyen davranış sorunları, hiperaktivite, dikkatsizlik, dürtüsellik, anksiyete, depresyon gibi psikopatolojik problemlerin çocukta görülebileceğı belirtilmektedir. Elektrikli aletlerin yapay ışıkları uyku süresini olumsuz etkilemektedir (Kahn ve diğeri, 2021). Teknolojik cihazların yaydığı mavi ışık melatonin salınımını engellemektedir. Melatonin salınımının durması, sirkadiyen ritmin senkronizasyonunun bozulmasına neden olmaktadır. Gece geç saatlerde sosyal medya kullanımının uyku süresini değıştirmesi, dolayısıyla sirkadiyen döngüsü uykuyu daha geç saate doğru kaydırmaktadır (Sampasa Kanyinga, 2020).

Çocukların yatak odasında televizyonun bulunmasının uyku kalitelerini olumsuz etkilediğı belirtilmektedir. Yatak odasında televizyon bulunan çocukların daha geç uyuduğı, gece daha az, gündüz ise daha çok uyuduğı bildirilmektedir (Di Giorgio ve diğeri, 2021). Ekran başında geçirilen aşırı süre ile ruh sağık arasında da ilişki bulunmaktadır (Kahn ve diğeri, 2021). Uykunun nicelik ve kalitesini iyileştirmeye, fiziksel aktivite düzeylerini artırmaya, vücut ağırlığını düzenlemeye ve aşırı ekran başında kalma süresini azaltmaya yönelik müdahale planları uygulanması gerektiğı belirtilmektedir (Souza ve diğeri, 2020). Ebeveynlerin evde çocukların oyun oynadığı ve uyuduğı alanlardan ayrı, medya kullanımına ayrılmış özel bir alan oluşturması önerilmektedir (Di Giorgio ve diğeri, 2021).

2.6. Medyanın Çocukların Davranışları Üzerindeki Etkisi

Medya içeriklerine bağılı olarak çocuğun gelişimi olumlu ya da olumsuz etkilenebilmektedir (Kanter, 2020). Çocukların maruz kaldıkları medya içeriğine göre çocukların çevreleri hakkındaki düşüncelerinin etkilenecek davranışlarının değıştiğı belirtilmektedir. Araştırmalar şiddet içeren medyaya maruz kalan çocukların, yaşadıkları problemleri saldırgan davranışlar sergileyerek çözebileceklerine inandıklarını göstermektedir. Şiddet içeren oyunlara daha fazla maruz kalmak daha saldırgan davranışlara yol açabilmektedir (Villani, 2001).

Aşırı ve yaşa uygun olmayan medyayı tüketen çocuklarda şiddet ve saldırgan davranışların görülmesi, anksiyete, depresyon, intihar girişimi gibi riskli davranışların artması, akademik başarıda azalma, öğrenme güçlüğü, sosyal duygusal problemler, riskli cinsel davranışlar, antisosyal davranışlar, şiddete karşı duyarsızlaşma, sorunlu öz düzenleme davranışları, gece korkuları ve posttravmatik stres bozukluğu gibi pek çok psikiyatrik problemler yaşanabilmektedir (Inoue ve diğerleri, 2016; Menhas ve diğerleri, 2014; Villani, 2001; Yılmaz ve Güney, 2021). Buna karşın, çocukların medyayı yaşlarına uygun içeriklerle ve sınırlı sürelerde tüketmelerinin psikososyal problemleri azalttığı belirlenmiştir (Yılmaz ve Güney, 2021). Prososyal içerikli medya, çocuğun davranışını olumlu etkilemektedir (Mares ve Woodard, 2005).

Çocukların istendik davranışları kazanmasını desteklemek için ebeveynler güçlü bir rol modelidir. Bu sebeple çocuklara kazandırılmak istenen davranışların öncelikle ebeveynleri tarafından sergilenmesi gerekmektedir (Yılmaz ve Güney, 2021).

2.6.1. Medyadaki Saldırganlık ve Şiddet

Saldırganlık, başka bir kişiye kasıtlı olarak zarar vermek amacıyla yapılan davranışlar olarak ifade edilmektedir. Saldırganlık, fiziksel saldırganlık ve ilişkisel saldırganlık olarak ikiye ayrılmaktadır. Vurma, tekmeleme gibi fiziksel güç kullanmaya fiziksel saldırganlık; dedikodu, yalan, görmezden gelme, dışlama gibi davranışlar ise ilişkisel saldırganlık olarak adlandırılmaktadır (Ostrov ve diğerleri, 2006).

Medyaya yoğun bir şekilde maruz kalan çocukların tutum ve davranışlarının etkilendiği, medyada yer alan şiddetin çocukların daha sonraki saldırganlıkları üzerinde etkisi olduğu araştırmalarca kanıtlanmıştır (Gentile ve diğerleri, 2011; Ostrov ve diğerleri, 2013). Medyaya uzun süre maruz kalma ile her birey sağlık ve gelişimsel olarak etkilenebilmektedir ancak araştırmalar medyanın en büyük etkisinin okul öncesi çocuklar üzerinde olduğunu göstermektedir. Gelişimsel olarak iki ile beş yaşları arasındaki çocuklar hayal ile gerçeği ayırt etme becerisinde güçlük yaşamaktadırlar. Bu sebeple gerçekçi olmayan veya istenmeyen davranış kalıplarını taklit etmeleri diğer bireylere göre daha fazladır (Ostrov ve diğerleri, 2013). Erken çocukluk dönemindeki erkeklerin kızlardan daha sık fiziksel saldırganlık kullandığı ve kızların ise erkeklere göre daha sık ilişkisel saldırganlık kullandığı belirlenmiştir (Ostrov ve diğerleri, 2006). Çocuklar başkalarının şiddet içeren davranışlarını gözlemleyerek

saldırganlığı teşvik eden duygu ve tutumlara sahip olmaktadır. Bu gözlemsel öğrenmenin gerçekleşmesi için şiddetin tekrar tekrar gözlemlenmesini gerektirmektedir. Medyada yer alan saldırgan modellerin düzenli gözlemlenmesi yoluyla çocuklar, saldırganlığın hoş görerek nasıl saldırgan olacaklarına dair davranışlar geliştirmektedirler (Bushman ve Huesmann 2006).

Sosyal öğrenme teorisinin öncüsü Bandura'ya göre gözlem yoluyla öğrenmenin daha etkili olduğu düşünülmektedir. Bandura'ya göre saldırganlık davranışı, bireyin çevresi ile etkileşiminin sonucunda gözlem ya da doğrudan deneyim yoluyla oluşmaktadır (Cosme, 2021). Şiddet içeren davranışların ortaya çıkmasında gözlem ve deneyimlerin yanı sıra, medya aracılığıyla da şiddet davranışlarının üretilebileceği belirtilmektedir (Bushman ve Huesmann 2006; Cosme, 2021).

Ebeveynler iki yıldan uzunsüre boyunca çocuklara yönelik programlara maruz kalan erken çocukluk dönemindeki çocuklarının, ilişkisel saldırganlıklarında artış olduğunu belirtmektedirler (Ostrov ve diğerleri, 2013). Bunun sebebi olarak çocuklara yönelik televizyon programlarının yaklaşık yüzde 70'inin, saatte 14 şiddet içeren fiziksel saldırganlık görüntüsüne yer vermesi gösterilmektedir (Ostrov ve diğerleri, 2006).

Saldırganlık, zarar görmek istemeyen birine amaçlı zarar vermek olarak tanımlanırken; şiddet kavramı saldırganlığın aşırı boyutu olarak ve bir başkasını yaralama veya ölüm gibi ciddi fiziksel zarar verme potansiyeline sahip aşırı saldırganlık biçimi olarak ifade edilmektedir. Her saldırgan davranış şiddet içermeyebilir ancak her şiddet içeren davranış saldırgandır (Anderson ve diğerleri; 2017). Medya ve elektronik cihazların olumlu etkilerinde video oyunu oynamanın çocuklarda bilişsel ve sosyal gelişimi olumlu yönde etkileyebildiği savunulurken şiddet içeren video oyunlarının çocuklar üzerinde olumsuz etkileri olabileceği belirtilmiştir (Anderson ve diğerleri; 2017; Tahiroğlu ve diğerleri, 2010).

Şiddet içeren medyaya maruz kalan çocukların sağlığı ve gelişimi için bir risk faktörü oluşmaktadır (Strasburger ve diğerleri, 2010). Ekran medyasındaki şiddet içerikli görüntülerin çocukların davranışları üzerinde önemli etkileri olduğunu belirtilmektedir. Şiddet içerikli görüntüye maruz kalan çocukların saldırgan veya çekingen tutum sergileme olasılığının arttığı belirtilmektedir (Kappos, 2007). Yapılan araştırmalarda medyaya kısa süre maruz kalmanın gerçek dünyadaki şiddete karşı duyarsızlaşmaya, zayıf öz kontrol becerilerine, saldırgan davranışlarda artışa, prososyal davranışlarda azalmaya neden olduğu belirtilmektedir (Anderson ve diğerleri, 2015; Beyens ve diğerleri, 2020). Medyadaki şiddete maruz kalan çocukların başkalarına fiziksel olarak zarar verme ve kötü kelimeler kullanma gibi istenmeyen

davranışlarının arttığı savunulmaktadır (Anderson ve diğerleri, 2015). Şiddet içerikli medyaya yoğun bir şekilde maruz kalan çocukların şiddet kaynaklı uyarılmaya alışarak şiddete karşı duyarsızlaşmaya başladıkları ortaya konmuştur (Beyens ve diğerleri, 2020).

Çocukların yaşına uygun ve eğitici nitelikteki medya içeriklerini tüketmesi, şiddet eğilimli davranışların azalmasına katkıda bulunabilmektedir (Anderson ve diğerleri, 2015). Uzmanlar tarafından oluşturulan medya okuryazarlığı içeriğinin okul müfredatına dahil edilmesiyle ve ebeveynlere medyadaki şiddetin etkisi konusunda eğitim seminerleri oluşturulmasıyla medyanın çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak konusunda yarar sağlanabileceği düşünülmektedir (Anderson ve diğerleri, 2015; Schwarzer ve diğerleri, 2022).

2.6.2. Medyadaki Zorbalık

Zorbalık, güç dengesizliği bulunan bir ortamda bir kişinin diğer kişiye amaçlı olarak saldırgan bir eylemde bulunması olarak tanımlanmaktadır (Batoool ve diğerleri, 2017). Zorbalık; sözlü, fiziksel, psikolojik veya siber zorbalık gibi farklı biçimlerde gerçekleştirilebilmektedir (Rochmawati ve diğerleri, 2024). Çocuk; kurban, zorba veya zorba-kurban olarak üç rolden birinde yer alabilmektedir (Armitage, 2021). Saldırganlık yüz yüze yapılanın haricinde elektronik cihazlar aracılığıyla da ortaya çıkabilmektedir (Batoool ve diğerleri, 2017). Siber zorbalık, zorbalık davranışının elektronik araçlar aracılığıyla yapılması olarak tanımlanmaktadır (Englander ve diğerleri, 2017).

Çocukların antisosyal ve küfür, kavga ya da madde kullanımı gibi riskli davranış içeren medya içeriğine düzenli maruz kalmaları siber zorbalık davranışını artırmaktadır (den Hamer ve Konijn, 2015). Çocukluk çağında maruz kalınan zorbalık yaşamın ilerleyen dönemlerinde sağlık, toplum ve eğitim alanlarında olumsuz etkilere sebep olarak önemli bir halk sağlığı sorunu haline gelmektedir (Armitage, 2021; Powell-Jones, 2017). Çocukların sosyal medyada maruz kaldıkları zorbalık, onların duygusal, akademik ve sosyal açıdan olumsuz etkilenmesine sebep olmaktadır (Batoool ve diğerleri, 2017).

Zorbalığa maruz kalan çocuklar genellikle okullarında veya sosyal çevrelerinde kendilerini yabancı, güvensiz ve tehdit altında hissettikleri için kronik stres yaşamakta ve kaygı ve depresyon düzeyleri artabilmektedir (Armitage, 2021; Rochmawati ve diğerleri, 2024). Bu sebeple zorbalığa maruz kalan çocuklarda zorbalığın psikolojik gelişim üzerindeki

olumsuz etkisini azaltmada çocukların sosyal ve psikolojik gelişimlerini destekleyici çalışmalar önem arz etmektedir (Rochmawati ve diğerleri, 2024).

Zorbalığın olumsuz etkileri için koruyucu önlemlerden biri ebeveynleri çocuklarıyla çevrimiçi ortam hakkında düzenli olarak konuşmaya teşvik edebilmektir (Englander ve diğerleri, 2017). Zorbalığın olumsuz etkileri için koruyucu önlemlerden bir diğeri ise uzmanların ebeveynlere zorbalığın türleri ve olumsuz etkileri konusunda danışmanlık vererek güvenli internet kullanımı konusunda bilgilendirmeleridir (Peebles, 2014).

2.6.3. Prososyal Davranışlar ve Medya

Bireyin çevresindeki insanlara yarar sağlayabilecek davranışları sergilemesi, olumlu sosyal davranış veya prososyal davranış olarak tanımlanmaktadır (Malik ve Ahmad, 2019). Çevrimiçi prososyal davranış, dijital ortamda sergilenen olumlu sosyal davranış ifade etmektedir. Çevrimiçi sanal gönüllülük, dijital ortamda yardım etme, ve çevrimiçi hizmetler gibi farklı davranış biçimleri prososyal davranış olarak tanımlanmaktadır (Lysenstøen ve diğerleri, 2021). Prososyal medyaya maruz kalan çocukların, olumlu sosyal davranış gösterme olasılıklarının arttığı ve saldırgan davranışlarının azaldığı belirlenmiştir (Coyne ve diğerleri, 2018; Erreygers, 2017; Greitemeyer, 2022; Padilla-Walker ve diğerleri, 2016). Şiddet ve saldırganlık içeren medyaya maruz kalan çocukların gelecekte şiddet içeren saldırgan ve suçlu davranışları sergilemeye eğilimli oldukları bulunmuştur (Ostrov,ve diğerleri, 2006).

Bandura'nın sosyal öğrenme teorisine göre bireyin davranışları, başkalarının davranışlarını gözlemleyerek, taklit ederek oluşmaktadır. Bandura'nın sosyal bilişsel teorisine göre, bireyleri doğrudan kendi deneyimlerinin yanında dolaylı olarak başkalarını gözlemleyerek de öğrenebilmektedirler (Greitemeyer, 2022). Sosyal öğrenme teorisine göre, medya, çocukların prososyal davranışlarını teşvik edebilmekte ve akademik performanslarını artırmalarına katkıda bulunabilmektedir (Ostrov ve diğerleri, 2006). Çocukların prososyal içerikli dijital oyunları oynamasının çocuklarda istendik davranışları artırdığı belirtilmektedir (Greitemeyer, 2022). Eğitsel, prososyal medya içeriği, yardım etme ve işbirliği yapma davranışlarının yanında tüm çocukların çevreleriyle etkili ilişkisel katılım becerilerini (başkalarını oyunlarına dahil etme gibi) geliştirmelerini sağlamaktadır (Ostrov ve diğerleri, 2006).

Medyanın olumlu etkilerini güçlendirirken zararlı medya etkilerini azaltmada etkili olan stratejilerden biri de ebeveynlerin medya izleme davranışlarıdır (Padilla-Walker ve diğerleri, 2016). Ebeveyn medya izlemesinin, kısıtlayıcı ve aktif medya izleme olarak iki stratejisi bulunmaktadır (Ciboci ve Labas, 2019; Padilla-Walker ve diğerleri, 2016; Padilla-Walker ve diğerleri, 2020). Ebeveynlerin kısıtlayıcı ve aktif medya izleme stratejileri “proaktif izleme” olarak adlandırılmaktadır (Padilla-Walker ve diğerleri; 2012). Aktif ebeveyn izleme, ebeveynlerin medyada yer alan içerikle ilgili konuları çocukları ile konuşmalarını içermektedir (Padilla-Walker ve diğerleri; 2020). Ebeveynlerin aktif medya izleme stratejileri çocuklarda eleştirel düşünme ve öz düzenleme gibi prososyal davranışları desteklediği belirlenmiştir. Kısıtlayıcı medya izleme, çocukların medyada harcadığı sürenin ve içeriğin sınırlandırılmasına ilişkin belirli kuralların ebeveyn tarafından belirlenmesini içermektedir (Padilla-Walker ve diğerleri; 2016). Kısıtlayıcı medya izleme, çocukların çevrimiçi risklere maruz kalmasını azaltmada etkili olsa da çocukların dijital okuryazarlık geliştirme ve dayanıklılık oluşturma olanaklarını engellemektedir (Ciboci ve Labas, 2019). Kısıtlayıcı medya izleme stratejilerine sahip ebeveynlerin çocuklarının, yasaklanmış içerikleri arkadaşlarının evinde izleme olasılığının daha yüksek olduğu ifade edilmektedir (Padilla-Walker ve diğerleri, 2016). Çocukların medyayı kullanma sürecine ebeveynlerin dahil olmalarının çocukların sağlıklı davranışlar geliştirmelerine daha fazla katkı sağladığı belirtilmektedir (Gentile ve diğerleri; 2014).

2.6.4. Çocuklarda Teknoloji Bağımlılığı ile Mücadele

Davranışsal bağımlılığın alt kategorisinde yer alan teknoloji bağımlılığı; dijital cihazların bilinçsiz bir şekilde sağlığı olumsuz etkileyen uzun süreli kullanımı sonucunda ortaya çıkmaktadır (Erzincanlı ve Taş, 2023). Ebeveynlerin kendi medya bağımlılıkları ile başa çıkmaları için uygulayabilecekleri yöntemler hakkında bilgi sahibi olmaları önem arz etmektedir. Ebeveynlerin telefonlarındaki ayarlar bölümünden gerekli bildirimleri tamamen kapatmaları ve ebeveynlerin fazla vakit harcadıkları düşündükleri uygulamaları telefonun ana ekranından alarak iç klasörlere taşınmaları medya kullanımı ile ilgili alabilecekleri önlemler arasında yer almaktadır (Ertemel ve Aydın, 2018).

Araştırmalar sosyodemografik değişkenlerin bağımlılığı üzerinde etkili olabileceğini belirtmektedir. Yapılan çalışmalara göre babaların annelere göre çocukları medyaya

yönlendirdikleri bulunmaktadır. Yabancı bir ülkede ikamet eden göçmen ailelerin bilgi edinmek amacıyla medyayı sıkça kullandıkları belirtilmektedir. Göçmen ailelerin yaşadıkları olumsuz psikolojik uyarılmayı azaltmak için kullandıkları sosyal medyaya bağımlılıklarının arttığı tespit edilmektedir (Hu ve diğerleri, 2021). Taş (2019) araştırmasında ebeveynlerin medeni durumlarının boşanmış veya evli olmalarının çocuklarının medya bağımlılığı üzerinde etkisinin olmadığı belirtilmektedir.

Çocukların cinsiyetlerine göre medya bağımlılıkları incelendiğinde ise erkek çocuklarının kız çocuklarına göre dijital oyun bağımlılık eğilimlerinin daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Güzen, 2021; Taş, 2019). Çocukların gittikleri okul türünün medya bağımlılığı üzerinde etkili olduğu belirtilmektedir. Mesleki ve teknik lisede okuyan çocukların Anadolu lisesinde okuyanlara göre medya bağımlılığının daha yüksek olduğu tespit edilmektedir (Taş, 2019). Ebeveynlerin eğitim seviyeleri ile çocukların medya bağımlılığı incelendiğinde ise Akçay (2020) araştırmasında ebeveynlerin öğrenim seviyeleri arttıkça çocuklarının medya bağımlılığı konusunda farkındalık kazandıkları belirtilmektedir. Buna karşın ebeveynlerin öğrenim düzeylerinin arttıkça çocuklarını daha çok medyaya yönlendirdikleri bulunmaktadır. Bununla birlikte üst sosyoekonomik düzeye sahip ebeveynlerin çocuklarını medyaya yönlendirdikleri belirtilmektedir. Çalışan annelerin çocuklarında dijital medya bağımlılığı eğiliminin daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Güzen, 2021)

2.7. Dijital Oyunlar

Oyun çocukların fiziksel, psikolojik, zihinsel, duygusal, sosyal ve dil gelişimlerini destekleyen bir öğrenme aracı olarak tanımlanmaktadır (Lieberman ve diğerleri, 2009; Petrovska ve diğerleri, 2013). Dijital oyunlar, oyun esnasında kullanıcıya geri bildirimler vererek bir hedefe ulaşmasını sağlayan kurallı sistemlerdir. Dijital oyunların geri bildirimleri, ödüllendirici veya cezalandırıcı olma özelliği çocuklarda ilgi çekici deneyimler yaratarak gelişimlerinde istedik veya istenmedik davranışların sergilenmesine neden olabilmektedir (Lieberman ve diğerleri, 2009). Oyun oynarken etkileşim halinde olunması, geri bildirimlerin olması ve ödül ceza gibi katılım özelliklerinin olması kullanıcıya televizyon ekranından farklı deneyimler sağlamaktadır (Lieberman ve diğerleri, 2009). Uzmanlar yaşa uygun içeriğe sahip

oyunun problem çözüme ve yaratıcılık üzerinde olumlu etkilerinin olduğunu savunmaktadır (Veresov ve Veraksa, 2023).

Çocukların gelişimi için iyi tasarlanan oyunlar, çocukların öğrenmesini, bilişsel gelişimini, sosyal etkileşimlerini, fiziksel aktivitelerini ve sağlıklı davranışlarını destekleyerek zengin bir ortam oluşturmaktadır (Lieberman ve diğerleri, 2009). Araştırmalar gelişimi destekleyici dijital oyunların, çocuk ve ergen psikiyatrisinde psikoterapi için kullanıldığını göstermektedir (Zayeni ve diğerleri, 2020). Eğitici dijital oyunlar, öğretici olmasının yanında dil gelişimini, eleştirel düşünmeyi, duygusal gelişimi ve yaratıcılığı da olumlu yönde etkileyebilmektedir (Ni ve Yu, 2015). Eğitici olmayan dijital video oyunları ise fiziksel aktivitede azalma, psikososyal refahın azalmasıyla ilişkilendirilerek gelişimi olumsuz etkilemektedir (Torres ve diğerleri, 2021).

Ebeveynlerin çocuklarının dijital oyunlarla öğrenmesinde deneyimlerini paylaşarak rehberlik etmeleri önerilmektedir (Lieberman ve diğerleri, 2009). Araştırmalar dijital farkındalık düzeyleri yüksek ebeveynlerin çocuklarını dijital risklerden daha iyi koruyabildiklerini göstermektedir (Akkaya ve diğerleri, 2021).

2.7.1. Dijital Oyunların Çocuk Gelişimine Etkisi

Dijital oyunların gelişimi destekleyip desteklemediğine dair çelişkili bulgular yer almaktadır (Behnamnia ve diğerleri, 2020). Eğlence amaçlı dijital oyunlar çocukların dikkatini çekmektedir. Bu bağlamda dijital oyunların eğlenceli yönü sebebiyle, çocuklar bu teknolojik oyunlarla ilgilenmektedir (Blumberg ve Fisch, 2013). Çocukların dijital oyunları çoğunlukla eğlenmek, dinlenmek ve eğitim almak amacıyla kullandığı belirtilmektedir (Rajić ve Tasevska, 2019). Dijital oyunlar çocukların deneyimlerini zenginleştirerek beceri ve alışkanlıklar geliştirmesi yönünden eğitim için etkili bir araç olarak görülmektedir (Petrovska ve diğerleri; 2013). Dijital oyunlar mental sağlığı olumlu etkileyerek çocukların yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmekte ve öğrenme seviyelerinin artmasına yardımcı olabilmektedir.

Gelişimsel ve eğitimsel psikoloji perspektifine göre, dijital oyunların zaman, içerik ve kullanım biçimlerine bağlı olarak çocuk gelişimini etkilediği belirtilmektedir (Crescenzi-Lanna, 2022; Subrahmanyam ve Renukarya, 2015). Oyunun öğrenme üzerindeki etkisini belirleyen zaman değişkeni, öğrenmeye katkıda bulunan veya öğrenmeye engel olan daha iyi

harcanabilecek zamanın yerini alarak olumsuz bir etki yaratabilmektedir (Lieberman ve diğ erleri, 2009; Subrahmanyam ve Renukarya, 2015). Oyunun   ğrenme üzerindeki etkisini belirleyen biçimsel değişken ise i eriğ in mesajını ilettiğ i “dil”dir. Dijital oyunların çocukları etkileyici grafik, ses ve çok oyunculu yetenekleri olmasına rağmen, dil becerilerinin değişmeden kalmasının yanında dikkat ve yürütücü işlev becerileri gibi bilişsel beceriler üzerinde olumlu etkileri olabileceğini ve bunların hepsinin öğrenme üzerinde etkileri olabileceğ i gösterilmiştir (Subrahmanyam ve Renukarya, 2015). Oyunun  ğrenme üzerindeki etkisini belirleyen tema değişkeni, eğitici veya eğlenceli i eriğ e sahip oyunlar dahil olmak üzere çeşitli isimlerle anılmaktadır.

Dijital oyunların çocukların yaşlarına uygun olup olmadığını belirlemek için ebeveynlerin ve eğitimcilerin kullanabileceğ i ya  derecelendirme sistemleri bulunmaktadır. Ebeveynlerin ya  derecelendirme sistemlerine ve görsel sembollerine a ına olmamaları, oyunları zarar verici olarak görmemeleri ve yalnızca zararlı i eriğ in bulunmamasına odaklanmaları çocuklar için olumsuz faktörler olarak bilinmektedir (Crescenzi-Lanna, 2022).

Ebeveynlerin dijital oyun farkındalık düzeyleri, çocukların dijital oyunlara ba lama yaşı ve oyun içeriklerine göre farklılık göstermektedir (Akkaya ve diğ erleri, 2021). Ebeveynler çocuklarının aşırı dijital oyun oynamasından kaynaklı oluşabilecek olumsuz sonuçlardan endişe duymaktadırlar (Aziz ve diğ erleri, 2021; Behnamnia ve diğ erleri, 2020). Aileler endişeleri sebebiyle medyada uygun i eriğ in seçilmesi konusunda desteğe ihtiyaç duymaktadırlar (Crescenzi-Lanna, 2022).

2.8. Medya Okuryazarlığı

Okuryazarlık, harfleri bir araya getirerek yazıları okuyabilme ve okunan sözcükleri kavrama becerisi olarak açıklanmaktadır (Jols ve Thoman, 2008). Medya okuryazarlığı ise, birbirinden farklı medya iletilerine erişme, onları anlama, sorgulama, inceleme, değerlendirme ve üretme becerisine sahip olmak olarak tanımlanmaktadır (Gökalp, 2019; Altun, 2008). Medya tarafından hazırlanan mesajlarda zengin görsel ve işitsel bir anlatım kullanılmaktadır (Jols ve Thoman, 2008). Medya okuryazarlığı, medyanın karmaşık olan bu dil ile ta ıdğı riskleri azaltmak konusunda önemli bir yere sahip olmaktadır (Karaduman, 2019). Dijital medya okuryazarlığı, medyaya erişme olanağının yanı sıra medya içeriklerini analiz etme, değerlendirme ve oluşturma kapasitesini de içermektedir (Ciboci ve Labas, 2019). Çocukları

medya kültüründe doğru yönlendirmek için medyanın dilini, akıcı bir şekilde öğrenmeleri önemli görülmektedir (Jols ve Thoman, 2008). Çocukların medya okuryazarlığı, dijital çağın hızla değişen medya ortamında bilinçli ve eleştirel bir şekilde bilgiye erişme, medya içeriğini değerlendirme ve etkili iletişim kurma becerilerini geliştirmeyi amaçlayan eğitimsel bir araç olmaktadır (Livingstone, 2004). Çocuklara kazandırılacak medya okuryazarlığı becerileri için ebeveynlere medya okuryazarlığı becerileri kazandırmak önemlidir (Karaduman, 2019).

Çocukların evde medyayı kullanmaya başlama yaşları giderek düşmekte ve bu durum ebeveynlerin medya tutumları ve stratejileri konusunda sorun yaşamalarına neden olmaktadır (Wartella ve diğerleri, 2013). Ebeveynler çocuklarına medya kullanımında rehberlik etmek konusunda yönlendirmede yetersiz hissetmelerine karşın çeşitli stratejiler aracılığıyla çocuklarının medya kullanım tutumlarını yönlendirmeye çalışmaktadırlar (Daneels ve Vanwynsberghe, 2017).

2.8.1. Medyada Dijital Ebeveynlik Tutumları

21. yüzyılda dijital medya araçlarının çocukların düşünce tarzlarını, duygusal gelişimlerini ve genel yaşam deneyimlerini olumlu veya olumsuz olarak etkilediği belirtilmektedir (Kılıç, 2021; Livingstone, 2004). Medya okuryazarlığı, bu süreçte çocukların medya içeriğiyle etkili bir şekilde etkileşim kurabilmeleri ve medya içeriklerini eleştirel bir perspektifle değerlendirebilmeleri açısından kritik bir rol oynamaktadır (Livingstone ve Smith, 2014). Çocukların medya okuryazarlığı becerileri, yalnızca kendi çabaları ve bireysel yetenekleriyle değil, aynı zamanda aileleri tarafından sağlanan destekle de şekillenmektedir. Bu bağlamda, çocukların medya okuryazarlığında ebeveyn tutumlarının ve davranışlarının önemi vurgulanmaktadır (Livingstone, 2004). TÜİK (2021)'in "Çocukların Medya Kullanma Alışkanlıkları" isimli araştırmasındaki verilere göre çocukların en yaygın medya aracı olarak televizyonu kullandığı belirlenmiştir. Çocukların medyanın çoğunu evde tüketmeleri, ebeveynlerin medya kullanma rehberliğindeki önemini ortaya çıkarmaktadır (Mendoza, 2009).

Ebeveyn çocuk arasındaki iletişimin kalitesi çocukların medya okuryazarlığı becerilerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Medya içeriği ve süresi konusunda ebeveynlerin çocuklarıyla birlikte oluşturdukları kurallar çocuklarının medya okuryazarlığı becerisini geliştirmektedir (Saltuk ve Erciyes, 2020).

Çocukların medya okuryazarlığına yönelik ebeveyn rehberliği, çocukların çevrimiçi güvenlikleri ve dijital tehlikelerle başa çıkma becerileri açısından da kritik bir öneme sahiptir (Livingstone ve Smith, 2014). Ebeveynlerin, çocukların internette nasıl güvende kalacaklarını öğrenmelerine yardımcı olmaları ve dijital medya etkileşimlerini denetlemeleri gerekmektedir.

Amerikan Pediatri Akademisi (2021)'ne göre ebeveynlerin medyanın çocuk gelişimi üzerinde olumlu katkı sağlayabilmesi konusunda danışmanlık yapma becerilerini destekleyecek kaynakların öneminin arttığını vurgulamaktadır.

Çocukların medya kullanımında kısıtlayıcı, aktif ve ortak kullanım olmak üzere üç genel ebeveyn arabuluculuk türü olduğu belirtilmiştir. Kısıtlayıcı arabuluculuk, ebeveynlerin çocukların medya kullanımını kurallarla sınırlama uygulamasıdır. Aktif arabuluculuk ebeveynlerin çocuklarına dijital medya kullanımı konusunda eğitici açıklamalar yapması olarak tanımlanmaktadır. Ortak kullanım ise ebeveynlerin ortak bir ilgi doğrultusunda medya etkinliklerini çocuklarıyla paylaşması olarak tanımlanmaktadır (Daneels ve Vanwynsberghe, 2017). Aktif arabuluculuk, ebeveynin çocukla medya kullanımı hakkında konuşarak karşılıklı etkileşim içinde olması sonucunda çocuk ve ebeveyn arasındaki çatışmanın azalmasına yardımcı olması olmaktadır. Bu yönüyle arabuluculuk çeşitleri arasında yer alan aktif arabuluculuk stratejisi, en etkili rehberlik stratejisi olarak belirlenmektedir. Buna karşın, ebeveynler kısıtlayıcı arabuluculuk tutumlarını sergilediklerinde ebeveyn ve çocuk arasında çatışmaların artması sonucunda çocukların istenmeyen davranışlarında artış olduğu görülmektedir (Güzen, 2021). Bu sebeple ebeveyn ve çocuk arasında medya kullanımıyla ilgili etkili iletişim ve sınırlar olması gerekmektedir (Yılmaz, 2020). Okul öncesi dönemde çocukların dijital içeriklere ulaşımında ebeveynler önemli bir konuma sahiptirler. Bu kapsamda ebeveyn tutumlarının çocukların dijital medya kullanımları ile ilişkili olduğu belirtilebilir (Saltuk ve Erciyes, 2020).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli ve Deseni

Araştırma nicel modelde yarı deneysel desen şeklinde yürütülmüştür. Araştırmada ebeveyn medya farkındalık eğitiminin ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları ile dijital oyun ebeveyn rehberlik stratejilerine etkisinin incelenmesi amacıyla “ön test, son test, kalıcılık testi kontrol gruplu deneysel desen” kullanılmıştır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2014).

Tablo 1. Araştırmada Kullanılan Öntest - Sontest - Kalıcılık Testi Kontrol Gruplu Deneysel Desen

Grup		Ön Test	İşlem	Son Test	Kalıcılık Testi
GD	M	O1	ÖY	O3	O5
GK	M	O2	X	O4	

GD: Deney grubu

GK: Kontrol grubu

M: Deneklerin gruplara yansız atanmadığını

O1 ve O3: Deney grubunun ön test- son test ölçümlerini,

O2 ve O4: Kontrol grubunun ön test- son test ölçümlerini,

O5: Deney grubunun kalıcılık testi ölçümlerini,

ÖY: Deney grubuna uygulanan medya farkındalığını destekleyen eğitim etkinliklerini,

X: Kontrol grubuna bir işlem yapılmadığını, mevcut eğitim programına yönelik etkinliklerine devam ettiklerini göstermektedir.

Çizelgede yer alan M, deney ve kontrol grubu için ön test, son test ve izleme testinde kontrol grubu için ise ön test ve son testte uygulanan deneklerin gruplara yansız atanmadığını;

O1 ve O3 deney grubu için ön test, son test ölçümlemlerini, O2 ve O4 kontrol grubu için ise ön test ve son testte ölçümlemlerini; O5 deney grubunun kalıcılık testi ölçümlemlerini, ÖY ise deney grubuna on iki oturum boyunca uygulanan “Ebeveyn Medya Farkındalık Eğitimi”ni göstermektedir.

Araştırmanın “dijital ebeveynlik tutumları” ve “dijital oyun ebeveyn rehberlik stratejileri” olmak üzere iki bağımlı değişkeni vardır. Bu iki değişken üzerinde etkisi test edilen bağımsız değişken ise ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları ve dijital oyun ebeveyn rehberlik stratejilerini desteklemek için hazırlanmış olan “Ebeveyn Medya Farkındalık Eğitimi” programıdır.

3.1.1. Araştırmanın Çalışma Grubu

Bu araştırmada çalışma grubunun seçiminde seçkisiz olmayan, uygun örnekleme yöntemi benimsenmiştir. (Büyüköztürk ve diğerleri 2014). Uygun örnekleme yöntemi para ve işgücü kaybını önlemeyi temel amaç edinen bir yöntem olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2008).

Araştırmanın çalışma grubunu Ekim 2023 – Ocak 2024 tarihleri arasında Aydın Efeler ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı okul öncesi eğitimine devam eden 5-6 yaş grubu çocuğu olan ebeveynler oluşturmuştur. Çalışma grubunu deney ve kontrol olarak iki grup oluşturmaktadır. 23 ebeveyn deney, 23 ebeveyn kontrol grubunda olmak üzere toplam 46 ebeveyn bulunmaktadır. Sosyoekonomik olarak benzer olan ebeveyn grubunun yer aldığı iki anaokulu belirlenmiştir. Bir anaokulundaki ebeveynler deney grubuna, diğer anaokulundaki ebeveynler ise kontrol grubuna dahil edilmiştir.

Çalışmanın örnekleme ise G*Power 3.1 programında yapılan güç analizi ile belirlenmiştir. Örneklem büyüklüğünü belirlemek için güç = 0.80, alpha = 0.05, ölçüm sayısı =3, grup sayısı =2 ve etki büyüklüğü $f(v) = 0.35$ parametreleri kullanılmıştır. Etki büyüklüğü, önceki çalışmalarda rapor edilen minimum etki büyüklüğüne göre belirlenmiştir (Sharma ve Sokal, 2015). Analiz sonuçları deney ve kontrol gruplarında en az 23 ve toplamda en az 46 kişilik bir örneklem büyüklüğüne erişilmesi gerektiğini göstermiştir. Araştırmaya dahil edilen ebeveynlerin demografik özelliklerine ilişkin yüzde ve frekans dağılımlarına Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2. Araştırmaya Dahil Edilen Ebeveynlerin Ön Test Demografik Özelliklerine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımları

Değişkenler		Frekans	Yüzde
Çocuğun yaşı	5 yaş	39	84,8
	6 yaş	7	15,2
	Toplam	46	100
Çocuğun cinsiyeti	Kız	26	56,5
	Erkek	20	43,5
	Toplam	46	100
Annenin öğrenim durumu	İlkokul	3	6,5
	Lise	20	43,5
	Üniversite ve üzeri	23	50,0
	Toplam	46	100
Babanın öğrenim durumu	İlkokul	0	0
	Lise	11	23,9
	Üniversite ve üzeri	35	76,1
	Toplam	46	100
Annenin iş durumu	Çalışıyor	39	84,8
	Çalışmıyor	7	15,2
	Toplam	46	100
Babanın iş durumu	Çalışıyor	46	100
	Çalışmıyor	0	0
	Toplam	46	100

Kardeş Sayısı (Çocuğun kendisi dahil)	Bir	25	54,3
	İki	21	45,7
	Üç	0	0
	Dört ve üzeri	0	0
	Toplam	46	100
Okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresi	Birinci yılı	26	56,5
	İkinci yılı	7	15,2
	Üçüncü yılı	13	28,3
	Toplam	46	100
Çocuğunuza ait telefon/ tablet/ playstation/bilgisayar herhangi biri var mı?	Var	3	6,5
	Yok	43	93,5
	Toplam	46	100
Çocuğunuz günlük kaç saat ekran karşısında vakit geçirir?	2 saat ve altı	2	4,3
	3-4 saat	23	50,0
	4 ve üzeri saat	21	45,7
	Toplam	46	100
Çocuğunuzun en sık kullandığı teknolojik araç nedir?	Televizyon	23	50,0
	Telefon	21	45,7
	Tablet	2	4,3
	Oyun konsolu (playstation)	0	0
	Toplam	46	100
Çocuğunuz teknolojik aletleri en sık ne için kullanıyor?	Oyun oynamak	0	0
	Müzik dinlemek	1	2,2
	Video izlemek	25	54,3

	Masal – çizgi film izlemek	20	43,5
	Toplam	46	100
Çocuğunuzun teknolojik aletleri kullanımında birlikte belirlediğiniz kurallar var mı?	Var	30	65,2
	Yok	16	34,8
	Toplam	46	100
Belirlediğiniz kurallara uyabildiğinizi düşünüyor musunuz?	Evet	11	36,6
	Hayır	19	63,3
	Toplam	30	100

Tablo 2 incelendiğinde, çocukların %84,8'inin (n: 39) beş yaş, %15,2'sinin (n: 7) 6 yaş olduğu görülmektedir. Tabloya göre çocukların %56,5'i (n: 26) kız, %43,5'i (n: 20) erkeklerden oluşmaktadır. Annenin öğrenim durumunun dağılımı incelendiğinde %6,5'inin (n: 3) İlkokul mezunu, %43,5'inin (n: 20) lise mezunu, % 50,0'inin (n: 23) üniversite ve üzeri bir eğitimden mezun olduğu görülmüştür. Tablo 2' ye göre babanın öğrenim durumu incelendiğinde en az lise mezunu oldukları belirlenmiştir. Eğitime katılan babaların %23,9' u (n: 11) lise mezunu, % 76,1' i (n: 35) üniversite ve üzeri bir eğitimden mezun olduğu görülmüştür. Annenin iş durumuna bakıldığında %84,8 (n: 39) ile çoğunluğunun çalışıyor olduğu belirlenmiştir. Çalışmaya katılan babaların iş durumuna bakıldığında ise %100 (n: 46) ile hepsinin çalışıyor olduğu belirlenmiştir. Çocuğun kendisi dahil kardeş sayısı incelendiğinde ikiden fazla kardeşe sahip olmadıkları gözlenmiştir. Çocukların %54,3'ünün (n: 25) bir kardeş, %45,7'sinin (n: 21) iki kardeş oldukları belirlenmiştir. Tablo 2'ye göre çocukların okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süreleri incelendiğinde %56,5'inin (n: 26) birinci yılı, %15,2'sinin (n: 7) ikinci yılı, %28,3'ünün (n: 13) üçüncü yılı olduğu görülmüştür. Çocuğa ait olan teknolojik cihaz (telefon/ tablet/ playstation/ bilgisayar) oranına bakıldığında %6,5'inin (n: 3) herhangi bir teknolojik alete sahip olduğu belirlenmiştir. Çocuğun ekran karşısında harcadığı günlük süre incelendiğinde %4,3'ünün (n: 2) iki saat ve altı, %50,0'sinin (n: 23) üç - dört saat, %45,7'sinin (n: 21) dört saatten fazla ekran karşısında zaman geçirdiği görülmüştür. Çocuğun en sık kullandığı teknolojik cihaza bakıldığında en sık kullanılan aracın %50,0'inin (n: 23) ile televizyon olduğu belirlenmiştir. Bunu sırasıyla %45,7 ile (n: 21) telefon ve %4,3 ile (n: 2) tablet olduğu görülmüştür. Tablo 2'ye göre çocukların

teknolojik aletleri en sık %54,3 ile (n: 25) video izlemek için kullandığı belirlenmiştir. Bunu sırasıyla %43,5 ile (n: 20) masal – çizgi film izlemek ve %2,2 ile (n: 1) müzik dinlemek için kullandıkları görülmüştür. Ebeveynlere ‘Çocuğunuzla birlikte belirlediğiniz kurallar var mı?’ sorusuna %65,2’sinin (n: 30) kural olduğunu söylemesine rağmen aynı ebeveynlerin ‘Belirlediğiniz kurallara uyabildiğinizi düşünüyor musunuz?’ sorusuna %36,6 (n: 11) ebeveynin ‘Evet’ cevabını verirken %63,3 (n: 19) ebeveynin ‘Hayır’ cevabını verdiği belirlenmiştir.

3.1.2. Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında Kişisel Bilgi Formu, Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği ve Dijital Oyun Ebeveyn Stratejileri Ölçeği kullanılmıştır. Tüm formlar çocukların ebeveynleri tarafından doldurulmuştur. Araştırmacı formları ebeveynlere basılı olarak vermiş, çalışmanın amacı, formların nasıl doldurulacağı konusunda rehberlik yapılmıştır.

3.1.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu çocuğun yaşı, cinsiyeti, kardeş sayısı, okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresi, anne ve babanın çalışma ve eğitim durumu bilgilerini içermektedir. Kişisel bilgi formu Ek 8’ de yer almaktadır.

3.1.2.2. Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği

Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği Kaya, Bayraktar ve Yılmaz tarafından 2018 yılında geliştirilmiştir. Ebeveynlerin dijital ebeveynlik yaklaşımlarına yönelik tutumlarının ölçülmesi amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama ve Dijital Medya Risklerinden Koruma olarak iki alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte maksimum olabilirlik yöntemiyle doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Modelin uyum verileri incelendiğinde elde edilen bulguların modelin uyumu için yeterli olduğu görülmüştür. Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları .724 ile .776 arasında, iki yarı test-güvenirlik katsayıları .631

ile .764 arasında değişmektedir. Bağımlı Örneklem T-Testi sonuçlarına göre, iki değişken için de araştırma grubunun ön ve son test puanları arasında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Bu bağlamda Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği'nin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu tespit edilmiştir. Ölçek beşli likert ölçeklendirme ile cevaplandırılmakta ve 13 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki beş ölçeklendirme için “tamamen katılıyorum” (5) ve “katılıyorum” (4) ifadeleri; görüşleri onaylamamayı göstermek için ise “hiç katılmıyorum”(1) ve “katılmıyorum”(2) ifadeleri; maddeler hakkında olumlu veya olumsuz bir görüşün bulunmadığını belirtmek için ise “kararsızım”(3) ifadesi kullanılmıştır.

3.1.2.3. Dijital Oyun Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Ölçeği

Budak ve Işıkoğlu tarafından 2022 yılında geliştirilmiştir. Dijital Oyun Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Ölçeği (DOERS) ölçeğinin Aktif Ebeveyn Rehberlik Stratejileri, Dijitale Yönlendiren Ebeveyn Rehberlik Stratejileri, Serbest Ebeveyn Rehberlik Stratejileri ve Teknik Ebeveyn Rehberlik Stratejileri olmak üzere dört alt boyutu bulunmaktadır. Bunlar; Aktif Ebeveyn Rehberlik Stratejileri 2, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16 madde numaraları ile toplamda sekiz maddeden oluşmaktadır. Dijitale Yönlendiren Ebeveyn Rehberlik Stratejileri 1, 5, 9, 18, 20, 21 madde numaraları ile toplamda altı maddeden oluşmaktadır. Serbest Ebeveyn Rehberlik Stratejileri 3, 4, 6, 8 madde numaraları ile toplamda dört maddeden oluşmaktadır. Teknik Ebeveyn Rehberlik Stratejileri ise 7, 17, 19 madde numaraları ile toplamda üç maddeden oluşmaktadır. DOERS ölçeğinde; “Aktif Ebeveyn Rehberlik Stratejileri” alt boyutu çocuğun dijital oyunla etkileşimini izleme ve gerekli yönergeleri uygulamayı, “Dijitale Yönlendiren Ebeveyn Rehberlik Stratejisi” alt boyutu çocukların dijital oyun süreçlerinin ihmal edilmesi, çeşitli nedenlerden dolayı dijital araçlara yönlendirme davranışları içermesini, “Serbest Ebeveyn Rehberlik Stratejisi” alt boyutunda ebeveynin herhangi bir stratejiyi uygulamıyor oluşunu ve “Teknik Ebeveyn Rehberlik Stratejisi” alt boyutu ise dijital oyun sürecini teknik programlar aracılığı ile kontrol etme stratejilerini içermektedir. Ölçeğin alt boyutlarının sırasıyla güvenirlik katsayıları incelendiğinde; Aktif Ebeveyn Rehberlik Stratejileri'nin .79, Dijitale Yönlendiren Ebeveyn Rehberlik Stratejileri'nin .76, Serbest Ebeveyn Rehberlik Stratejileri'nin .57 ve Teknik Ebeveyn Rehberlik Stratejileri'nin .61 olduğu belirlenmiştir. Bu ölçekte olumsuz puanlanan madde yer almamaktadır. Ölçekte alt

boyutlar birbirinden bağımsız olduğu için toplam puan alınmamaktadır. Her alt boyut kendi içinde puan ortalamaları alınarak ebeveynin hangi stratejiyi uyguladığı saptanabilmektedir.

3.2. Ebeveyn Medya Farkındalık Eğitimi Programı

Programın oluşturulması sürecinde öncelikle literatür taraması yapılarak Yılmaz (2020), tarafından yayımlanan ‘Çocuğun Davranışlarına Etkin Sınır Koymaya Yönelik Anne Eğitim Programının Annelerin Sınır Koyma Davranışı ve Anne Çocuk İlişkisi Üzerindeki Etkisi’ isimli tezi, Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2018) tarafından yayımlanan ‘Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı’, Kaya, Bayraktar ve Yılmaz tarafından 2018 yılında geliştirilen ‘Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması’ isimli araştırma ve Budak ve Işıkoğlu tarafından 2022 yılında geliştirilen ‘Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi ve Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Ölçeklerinin Geliştirilmesi’ başlıklı kaynaklardan yararlanılarak medya ve çocukların medya ile etkileşimiyle ilgili konu başlıkları oluşturulmuştur. Eğitimin verileceği anaokuluna gidilerek eğitim öncesinde belirlenen konu başlıklarıyla ilgili ebeveynlerin hangi konuda eğitim almak istediklerini belirtebilecekleri bir ‘İhtiyaç Belirleme Formu’ kullanılmıştır. İhtiyaç Belirleme Formu Ek 5’te yer almaktadır.

Çalışma grubunu 23 ebeveyn den oluşan deney, 23 ebeveyn den oluşan kontrol grubu olmak üzere toplam 46 ebeveyn oluşturmaktadır. Deney ve kontrol gruplarına eğitim programı öncesinde ön test uygulanmıştır. Ön test sonrasında deney grubuna sekiz haftalık “Ebeveyn Medya Farkındalık Eğitim Programı” uygulanmıştır. Sekiz haftalık eğitimin her oturumu yaklaşık 45 dakika sürmüştür. Ebeveyn Medya Farkındalık Eğitimi Programı konu içeriği aşağıda yer almaktadır:

- 1.Oturum: Program İçeriklerinin Tanıtılması, Medya Tarihine Kısa Bir Bakış ve Medya Okuryazarlığı
- 2.Oturum: Dijital Dünyada Çocuk Hakları ve Zorbalık
- 3.Oturum: Medyanın Çocuk Gelişimine Etkisi ve Çizgi Filmlerde Subliminal Mesajlar
- 4.Oturum: Problemleri Medya Kullanımı Nedir? Sebepleri ve Çözüm Önerileri
- 5.Oturum: Yaş Gruplarına Göre Medya Okuryazarlığı ve Dijital İzdüşümü
- 6.Oturum: Dijital Oyunların İçerikleri ve Etkileri

7.Oturum: Medyadan Şiddeti ve Prososyal Davranışları Öğrenme

8.Oturum: Medya Konusunda Çocukla İletişim ve Sınır Koyma

Program sonunda deney ve kontrol grubuna son test uygulanmıştır. Deney grubuna son test uygulamasından bir ay sonra ayrıca kalıcılık testi yapılmıştır.

Ebeveyn Medya Farkındalık Eğitimi Programı'nın amacı ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları ile dijital oyun ebeveyn rehberlik stratejilerini olumlu yönde geliştirebilmelerini sağlamaktır. Eğitim programında belirlenen amaç kapsamında, okul öncesi çağda çocuğu olan ebeveynlerle çalışmanın yürütülmesi amaçlanmıştır.

Ebeveyn medya eğitim programı, sosyal problemler ve yapılandırmacı program tasarısı yaklaşımı dikkate alınarak hazırlanmıştır. Yapılandırmacı program tasarıları hazırlanırken; konuyla ilgili bilgiler, konuyu çalışma nedenleri, bilginin dinleyiciye nasıl aktarılacağı, hangi etkinliklerin yapılacağı, anlatanın ve dinleyicinin rollerinin neler olduğu, öğrenilenlerin nasıl sunulacağı, bilginin nasıl değerlendirileceği tasarlanmaktadır (Yurdakul, 2008).

Programın hazırlanmasında, öğretim ilkelerinden bireye görelilik ilkesi ve hedeflere görelilik ilkesi kullanılmıştır. Bireye görelilik ilkesi, bireysel farklılıklarını göz önünde bulundurarak öğrenme ve öğretme sürecini hazırlamayı ifade etmektedir. Hedeflere görelilik ilkesi, programda yer alan konuyu tarih, yer, zaman, yöntem ve teknik belirterek hedeflere ulaşacak şekilde öğretimin gerçekleşmesini ifade etmektedir (Yeşilyurt, 2020). Programda kullanılan yöntem ve teknikler arasında buz kırma tekniği, soru cevap, beyin fırtınası, video inceleme, örnek olay incelemesi anlatım, tartışma, grup çalışması örnek olarak sayılabilir. Program çocuğun gelişimi, ebeveyn-çocuk ilişkisi, kuramlar, öğretim ilkeleri gibi faktörleri ele alarak eklektik bir yaklaşım ile hazırlanmıştır. Hedef alınan yaş grubunda olan çocuğun gelişimsel özellikleri, ebeveyn tutumları, aile ile ailenin çevresini bir bütün olarak ele alıp programa dahil etmek amacıyla biyoeekolojik kuram, sosyokültürel kuram, bilişsel gelişim kuramı, sosyal bilişsel öğrenme kuramı, psikoseksüel gelişim kuramı, psikososyal gelişim kuramı ve ilkeleri göz önünde bulundurulmuştur.

Belirlenen konu başlıkları ile ilgili alan yazın taramalarına devam edilerek program kuramsal olarak desteklenmiştir. Gelişimsel kuramlara göre çocukların gelişimsel özelliklerine yönelik öneriler içeren el broşürleri oluşturulmuştur. Eğitime katılan ebeveynlere dağıtılan broşürler Ek 7'de paylaşılmıştır.

Belirlenen temalar ve oluşturulan kurumsal altyapı çerçevesinde program için sekiz amaç belirlenmiştir. Programın amaç ve kazanımları Tablo 3’de gösterilmektedir.

Tablo 3. Programın Amaç ve Kazanımları

Amaçlar	Kazanımlar
1. Medya kavramını tanımak. 2. Medya okuryazarlığı konusunda bilgi sahibi olarak uygulama yapmak.	• Medya içeriklerini açıklar. • Medya okuryazarlığının ne olduğunu açıklar. • Evde ‘Medya Planı’ oluşturur.
1. Çocuk hakları ve medya ilişkisi hakkında bilgi sahibi olmak 2. Zorbalık ve siber zorbalık kavramlarını tanımak. 3. Dijital ortamdaki risklere önlem almak	• Çocukların yaşlarına göre medya kullanma sürelerini bilerek günlük hayatında bu saatleri dikkate alır. • Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde yer alan çocuğun medyaya erişimi ve kullanımıyla ilgili haklarını açıklar. • Medyanın çocuğun hayatı üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini bilerek günlük hayatında bu durumları dikkate alır. • Çocukların çevrimiçi ortamda karşılaşabilecekleri riskleri ve siber zorbalık türlerinin farkında olarak önlem alır.
1. Medyanın çocuk gelişimine etkisini bilmek. 2. Çizgi filmlerdeki subliminal mesajları yorumlayabilmek	• Medyanın çocuğun gelişimine olumlu ve olumsuz etkilerini açıklar. • Çocuğun gelişimini medyanın olumsuz etkilerinden koruma yöntemlerini açıklar. • Medyayı çocuğun gelişimini

	destekleyecek bir araç olarak kullanır. Eğitici olan ve olmayan medya içeriklerini açıklar.
1. Problemli medya kullanımını tanımlama. 2. Ekran bağımlılığının sebepleri bilme ve çözüm önerilerini sunma.	- Problemli medya kullanımının etkilerini açıklar. - Ekran bağımlılığını önleyebilecek etkinlikleri çocuğa sunar. - Çocuğuna ekran süre sınırı koyma yöntemlerini açıklar.
1. Yaş gruplarına göre medya okuryazarlığı hakkında bilgi sahibi olma.	- Çocuklarının yaş dönemine göre bilişsel becerilerinin özelliklerini açıklar. - Medya okuryazarlığının yaş gruplarına göre özelliklerini açıklar. - Medya okuryazarı olan bir çocuk yetiştirmek için davranışlarını düzenler.
1. Dijital oyunların içeriklerine hakim olma ve dijital oyunların çocuklara etkileri konusunda açıklamalar yapma.	- Dijital oyunların içeriklerini açıklar. - Dijital oyunların çocuklar üzerinde oluşturabileceği olumlu/olumsuz etkilerini açıklar. - Çocuğunu dijital oyunların zararlarından koruyabilecek önlemleri açıklar.
1. Medyada şiddeti ve prososyal davranışları tanımlama ve önleme için çalışmalar yapma.	- Prososyal davranışların neler olduğunu açıklar. - Çocuklara prososyal davranışları kazandırabilmek için neler yapabileceklerini açıklar. - Çocuğu medyadaki şiddet ve zorbalıktan koruyabilmek için uygulamaya

	dönük önlemler alır.
1. Medya konusunda çocukla iletişim ve sınır koyma davranışları geliştirme.	• Çocuğun yaşına uygun ekran süresi belirler. • Çocuğun yaşına uygun medyaya yönelik kuralları çocuğuyla birlikte belirler. • Medya kullanımıyla ilgili çocuğuyla yaşadığı çatışmaları sağlıklı bir şekilde yönetebilir.

Oluşturulan amaçlar doğrultusunda, programın içerikleri belirlenmiştir. “İhtiyaç Belirleme Formu” sonuçlarına göre tespit edilen güçlüklerle yönelik önerilere yer veren ebeveyn eğitim el broşürü oluşturulmuştur. Program içeriklerini destekleyen etkinlikler, videolar, broşürler, ev uygulamaları ve anlatılan konuyla ilişkili okuma parçaları ile program zenginleştirilmiştir. Ebeveyn eğitim el broşürü Ek 6’ da yer almaktadır.

Program taslağın oluşturulmasından sonra programın içeriğinin amacına, hedef kitlenin özelliklerine ve öğrenme süreci için planlanan yöntem ve tekniklerin uygunluğu açısından uzman görüşüne sunulmuştur. Bu noktada konu ile ilgili çalışmaları olan ve aile eğitimleri konusunda çalışmaları bulunan çocuk gelişimi alanında uzman üç öğretim elemanından uzman görüşü alınmıştır. Uzmanlardan gelen görüş ve öneriler doğrultusunda program üzerinde gerekli düzenlemeler yapılarak programa son şekli verilmiştir.

3.3. Veri Toplama Süreci

Araştırmada öncelikle, Etik Kurulu kararı (Ek-1) Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Etik Kurulu’ndan sayı 06.06.2023 tarihli E-15189967-050.02.04-359098 sayı numarası ile alınmıştır. Ardından, etik kurul kararıyla birlikte araştırmanın yapılacağı anaokulları için Aydın İl Milli Eğitim Müdürlüğü’ne başvuru yapılarak izin alınmıştır (Ek-2).

Araştırmada kullanılacak olan Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği ve Dijital Oyun Ebeveyn Stratejileri Ölçeği için kullanım izinleri alınmıştır.

Araştırmanın ikinci aşamasında ise öncelikle uygun örnekleme yöntemi ile deney ve kontrol grupları oluşturulmuştur. Bunun için Aydın Efeler ilçesinde MEB'e bağlı, okul öncesi eğitime devam eden anaokulu grubundaki çocukların ebeveynlerine program hakkında bilgi verilmiştir. Aydın Efeler ilçesinde MEB'e bağlı, okul öncesi eğitime devam eden bir anaokulu çocuklarının ebeveynleri deney, diğer okul ise kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Deney grubundaki ebeveynler ile randevular planlanarak eğitim programının temel yaklaşımına bağlı kalmak koşulu ile programa başlanmıştır. Eğitim saati çalışan anne babaların katılımını kolaylaştırmak için 19.00 olarak planlanmıştır. Eğitim programı deney grubunun yer aldığı anaokulundaki bir sınıfta yapılmıştır. Eğitim verilecek deney grubu için sınıf ortamında masa ve sandalyeler 'U' şeklinde düzenlenmiştir. Eğitim programı akıllı tahta aracılığıyla Power Point sunum eşliğinde yürütülmüştür. Grupların belirlenmesi, ön test, son test ve kalıcılık testlerinin uygulanması Ekim 2023 – Ocak 2024 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

3.3.1. Ön Testlerin Uygulanması

Deney ve kontrol grubuna ön testler uygulanmıştır. İlk olarak deney grubunda yer alacak olan ebeveynlere eğitim tarihi bildirilmiştir. Deney grubunda yer alan ebeveynler için ön testler, 2023 yılı Ekim ve Kasım ayı tarihlerinde eğitim programından önce ebeveynlerin sınıf öğretmenleri tarafından toplanmıştır. Kontrol grubu için ise ön testler ebeveynlere 2023 yılı Ekim ve Kasım ayı tarihlerinde araştırmacı tarafından uygulanmıştır.

3.3.2. Eğitim Programının Uygulanması

Deney grubunda yer alan ebeveynlere eğitim programı, 05 Kasım 2023 - 01 Ocak 2024 tarihleri arasında uygulanmıştır. Uygulamalar Aydın Efeler ilçesinde MEB'e bağlı bir anaokulunun sınıfında gerçekleştirilmiştir. Eğitim öncesinde sınıfta yer alan masalar U düzeni oluşturularak düzenlenmiştir. Hazırlanan eğitim programı, sekiz hafta boyunca haftada bir gün ve her biri kırk beş dakikalık oturumlar şeklinde uygulanmıştır. Programın uygulanacağı gün ve saatler katılımcılarla en uygun olacak şekilde belirlenmiştir. Uygulamalar sürecinde beklenmedik nedenlerle oturuma katılamayan ebeveynler için online ve yüz yüze oturumlar düzenlenmiştir. Eğitim sırasında çocuklarıyla birlikte gelmek zorunda kalan katılımcılar için

okulda yer alan bir öğretmen çocuklarla birlikte başka bir sınıfta vakit geçirmiştir. Eğitim programının son haftasında grup oturumlarına katılan tüm ebeveynlerle konu ile ilgili genel görüşmeler yapılmıştır. Eğitimde kullanılan oturum örneği Ek 3'te, eğitime ait diğer görseller Ek 4'te verilmiştir. Her oturumun sonunda katılımcılara, bir sonraki oturuma kadar yapmaları gerekenler ve hangi konularda eksik hissettikleri sorularak eğitim programı şekillendirilmiştir.

3.3.3. Son Testlerin Uygulanması

Deney grubu için son testler, 01 Ocak 2024 - 07 Ocak 2024 tarihleri arasında eğitim programının değerlendirme ve kapanış oturumu tamamlandıktan sonra yapılmıştır. Kontrol grubu için son testler, 25 Aralık 2023 ve 01 Ocak 2024 tarihleri arasında, ebeveynlere ön test uygulandıktan dört hafta sonra toplanmıştır.

3.3.4. Kalıcılık Testinin Uygulanması

Kalıcılık testleri deney grubuna eğitimin tamamlanmasından dört hafta sonra 02 Şubat 2024 tarihinde gönderilmiştir. Deney grubundaki ebeveynlerin öğretmenleri aracılığıyla 26 Şubat 2024 tarihinde toplanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırma bulguları için nicel modelde yarı deneysel desen yöntemi kullanılmıştır. Çalışma grubunun seçimi ise seçkisiz olmayan, uygun örnekleme yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Bu çalışmada yer alan ebeveynlerin sayılarının az olması ve normal dağılım göstermemesi sebebiyle deney ve kontrol grubundaki verilerin bulgularında parametrik olmayan istatistiksel analiz yöntemleri kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu, Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği ve Dijital Oyun Ebeveyn Stratejileri Ölçeği ile ön test, son test ve kalıcılık testinde toplanan puanlar yoluyla veri seti oluşturulmuştur. Toplanan verilerin normalliği için betimsel istatistikler, çarpıklık ve basıklık katsayılarına ek olarak Shapiro Wilk testi sonuçları incelenmiştir. Shapiro Wilk testi

sonuçlarına göre deney ve kontrol grubu verilerinin normal dağılım göstermediği belirlenmiştir. Verilerin analizinde Ebeveyn Medya Farkındalık Eğitim Programı'na katılan deney grubu (23 kişi) ve katılmayan kontrol grubu (23 kişi) Kişisel Bilgi Formu, Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği ve Dijital Oyun Ebeveyn Stratejileri Ölçeği puanlarının program öncesinden sonrasına farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla betimsel istatistikler, ilişkili ölçümler için Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ve ilişkisiz ölçümler için Mann Whitney U testi analizleri SPSS 25 programı kullanılarak yapılmıştır.

Verilerin etki büyüklüğünün incelenmesi için ise kısmi eta-kare istatistikleri SPSS 25 programında hesaplanmıştır. Field (2009)'a göre elde edilen bu korelasyon değerinin 0,10 civarında olması düşük, 0,30 civarında olması orta; 0,50 civarında olması yüksek etki büyüklüğünün göstergesidir.

Araştırmada elde edilen bulguların normallik analizi sonuçlarına göre, deney grubundaki ebeveynlerin puan ortalamalarının 3,1 ile 37,6 arasında, standart sapmalarının ise 0,457 ile 5,548 arasında değiştiği; kontrol grubundaki katılımcıların puan ortalamalarının 26,5 ile 4,8 arasında, standart sapmalarının ise 1,616 ile 4,696 arasında değiştiği görülmektedir. Çarpıklık ve basıklık katsayıları -2,589 ile 3,710 arasında değişmektedir. Verilerin normal dağılım koşulunu sağlaması için çarpıklık ve basıklık katsayılarının -1 ile +1 arasında olması beklenmektedir (Büyüköztürk, 2017). Shapiro Wilk Testi'ne göre p değeri 0.05'ten büyükse o değişken normal dağılıma sahip, 0.05'ten küçükse o değişken normal dağılıma sahip değil sonucuna ulaşılabilmektedir (Ghasemi ve Zahediasl, 2012).

Deney ve kontrol grubundaki ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutum ölçeği ön test ölçümlerinden almış oldukları puanlara ilişkin betimsel istatistikler, normallik analizi ve Shapiro Wilk testi sonuçlarına Tablo 4'te yer verilmiştir.

Tablo 4. Deney ve Kontrol Grubundaki Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği Ön Test ve Son Test Puanları ile Shapiro Wilk Testi Normallik Analizi Sonuçları

Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği			N	Min	Max	Ortalama	Standart Sapma	Çarpıklık	Basıklık	Shapiro-Wilk
	Dijital Medyanın Etkili	Deney	23	24	30	25,8	2,103	1,343	0,473	0,000
		Kontr	23	15	30	23,7	3,608	-0,213	0,783	0,265

Ön Test	Kullanımını Onaylama	ol								
	Dijital Medya Risklerinden Koruma	Deney	23	26	30	27,8	1,254	0,419	-0,461	0,011
		Kontr ol	23	10	30	25,9	4,198	-2,589	9,146	0,000
Son Test	Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama	Deney	23	9	30	22,6	5,548	-1,165	1,566	0,006
		Kontr ol	23	18	30	24,0	3,007	0,514	0,639	0,077
	Dijital Medya Risklerinden Koruma	Deney	23	13	30	25,5	4,399	-2,062	4,665	0,000
		Kontr ol	23	20	30	26,5	2,711	-0,940	0,221	0,009

Tablo 4’te Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği’nin alt faktörleri olan ‘Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama’ ve ‘Dijital Medya Risklerinden Koruma’ tutumları deney ve kontrol gruplarının ön test puanlarının normallik analizi incelenmiştir. Tablo 4 incelendiğinde kontrol grubunda ön test dijital medyanın etkili kullanımını onaylama, deney grubunda ise ön test dijital medya risklerinden koruma tutumlarının normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Buna karşın deney grubu ön test dijital medyanın etkili kullanımını onaylama tutumları ile kontrol grubunda yer alan ebeveynlerin ön test dijital medya risklerinden koruma tutumlarının normal dağılım göstermediği görülmüştür ($p<0,05$).

Tablo 4 incelendiğinde deney grubunda yer alan son test dijital medyanın etkili kullanımını onaylama ve deney grubundaki son test dijital medya risklerinden koruma değişkenlerinin normal dağılım göstermediği belirlenmiştir ($p<0,05$). Buna karşın kontrol grubu dijital medyanın etkili kullanımını onaylama ve kontrol grubu dijital medya risklerinden koruma değişkenlerinin normal dağılım gösterdiği bulunmuştur.

Deney ve kontrol grubundaki ebeveynlerin dijital oyun ebeveyn stratejileri ön test ve son test ölçümlerinden almış oldukları puanlara ilişkin betimsel istatistikler, normallik analizi ve Shapiro Wilk testi sonuçlarına Tablo 5’te yer verilmiştir.

Tablo 5. Deney ve Kontrol Grubundaki Ebeveynlerin Dijital Oyun Ebeveyn Stratejileri Ölçeği Ön Test ve Son Test Puanları ile Shapiro Wilk Testi Normallik Analizi Sonuçları

Dijital Oyun Ebeveyn Stratejileri Ölçeği			N	Min	Max	Ortalama	Standart Sapma	Çarpıklık	Basıklık	Shapiro-Wilk
Ön Test	Aktif Ebeveyn Rehberlik Stratejileri	Deney	23	19	27	21,1	2,656	1,181	0,310	0,000
		Kontrol	23	19	32	23,6	4,696	0,445	-1,333	0,003
	Dijital Yönlendirilen Ebeveyn Rehberlik Stratejileri	Deney	23	8	18	14,6	2,515	-1,575	2,880	0,001
		Kontrol	23	8	16	13,4	2,520	-1,045	0,231	0,002
	Serbest Ebeveyn Rehberlik Stratejileri	Deney	23	9	17	12,7	1,905	0,038	0,033	0,268
		Kontrol	23	9	15	12,6	1,616	-0,355	0,083	0,058
	Teknik Ebeveyn Rehberlik Stratejileri	Deney	23	3	5	3,1	0,457	3,710	13,960	0,000
		Kontrol	23	3	10	5,0	2,678	0,816	-1,139	0,000
	Aktif Ebeveyn Rehberlik Stratejileri	Deney	23	25	38	32,3	3,701	-0,528	-0,600	0,048
		Kontrol	23	19	32	23,5	4,367	0,390	-1,335	0,008

Son Test	Dijitale Yönlendir en Ebeveyn Rehberlik Stratejileri	Deney	23	8	22	11,9	3,629	1,151	1,174	0,010
		Kontr ol	23	8	16	13,6	2,288	-1,025	0,417	0,007
	Serbest Ebeveyn Rehberlik Stratejileri	Deney	23	5	14	10,1	2,398	-0,666	0,494	0,012
		Kontr ol	23	9	15	12,4	1,647	-0,192	-0,226	0,063
	Teknik Ebeveyn Rehberlik Stratejileri	Deney	23	5	14	10,1	2,398	-0,666	0,494	0,016
		Kontr ol	23	3	10	4,8	2,569	1,056	-0,584	0,000

Tablo 5’te Dijital Oyun Ebeveyn Stratejileri Ölçeği’nin alt faktörleri olan ‘Aktif Ebeveyn Rehberlik Stratejileri’, ‘Dijitale Yönlendiren Ebeveyn Rehberlik Stratejileri’, ‘Serbest Ebeveyn Rehberlik Stratejileri’ ve ‘Teknik Ebeveyn Rehberlik Stratejileri’ deney ve kontrol gruplarının ön test puanlarının normallik analizi incelenmiştir. Tablo 5 incelendiğinde deney ve kontrol grubunda yer alan serbest ebeveyn rehberlik stratejilerinin normal dağılım gösterdiği bulunmuştur. Buna karşın deney grubunda yer alan ön test aktif ebeveyn rehberlik stratejileri, ön test dijital yönlendiren ebeveyn rehberlik stratejileri ve ön test teknik ebeveyn rehberlik stratejileri ile kontrol grubunda yer alan ön test aktif ebeveyn rehberlik stratejileri, ön test dijital yönlendiren ebeveyn rehberlik stratejileri ve ön test teknik ebeveyn rehberlik stratejilerinin normal dağılım göstermediği belirlenmiştir ($p<0,05$).

Tablo 5 incelendiğinde deney grubu son test aktif ebeveyn rehberlik stratejileri ile kontrol grubu son test serbest ebeveyn rehberlik stratejileri değişkenlerinin normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Buna karşın deney grubunda yer alan son test dijital yönlendiren ebeveyn rehberlik stratejileri, son test dijital yönlendiren ebeveyn rehberlik stratejileri, son test serbest ebeveyn rehberlik stratejileri ve teknik ebeveyn rehberlik stratejileri ile kontrol grubunda yer alan son test aktif ebeveyn rehberlik stratejileri, son test dijital yönlendiren ebeveyn rehberlik stratejileri ve son test teknik ebeveyn rehberlik stratejileri değişkenlerinin normal dağılım göstermediği görülmektedir ($p<0,05$).

Bu bağlamda deney ve kontrol gruplarında 23'er kişi olması sebebiyle verilerin normal dağılım göstermediği belirlenmiştir. Bu nedenle verilerin analizi için parametrik olmayan istatistikler kullanılmıştır.

Bu çalışma sonucunda ortaya çıkan bulguların istatistiksel analizi için kullanılan yöntemler aşağıda belirtilmiştir.

- Deney ve kontrol grubundaki ebeveynlerin ön test son test ve kalıcılık testi puanlarının normallik analizinin incelenmesi için Shapiro Wilk Testi kullanılmıştır.
- Ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları ile dijital oyun rehberlik stratejileri arasındaki anlamlılığının incelenmesi için Spearman Korelasyon Testi kullanılmıştır.
- Deney grubu ile kontrol grubunun ön test puanları arasındaki benzerliğin anlamlılığı, Mann-Whitney U Testi ile incelenmiştir.
- Deney grubu ile kontrol grubunun ön test ile son test puanları arasındaki farkın anlamlılığının incelenmesi için Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi kullanılmıştır.
- Deney grubunun son test ile kalıcılık testi arasındaki puan farklılığının anlamlılığı Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile incelenmiştir.

3.5. Etik Konular

Çalışma grubunun oluşturulmasından önce Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Etik Kurul Başkanlığı'ndan etik kurul onayı (Ek-1) alınmıştır. Alınan etik kurul onayıyla birlikte araştırmanın yapıldığı anaokulları için Aydın İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne başvuru yapılarak uygulama izni alınmıştır. İzin yazısı Ek-2'de sunulmuştur. Ebeveynlere çalışmanın başında gönüllü onam formu imzalatılmış ve çalışmanın herhangi bir aşamasında çalışmadan çıkabilecekleri belirtilmiştir.

4. BULGULAR

Çalışmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği ve Dijital Oyun Ebeveyn Stratejileri Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 25 Paket Programı kullanılmış olup Shapiro Wilk, Spearman Korelasyon Testi ve Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi analizleri yapılmıştır. Araştırmada ebeveyn medya farkındalık eğitiminin ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları ile dijital oyun ebeveyn rehberlik stratejilerine etkisinin incelenmesi amacıyla ‘ön test, son test, kalıcılık testi’ kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Araştırmada “dijital ebeveynlik tutumları” ve “dijital oyun ebeveyn rehberlik stratejileri” olmak üzere iki bağımlı değişken bulunmaktadır. Bu iki değişken üzerinde etkisi test edilen bağımsız değişken ise ebeveynlerin dijital ebeveyn rehberlik becerilerini desteklemek için araştırmacı tarafından hazırlanmış olan sekiz haftalık “Dijital Medyada Ebeveyn Tutumları ve Stratejileri Eğitim Programı” olmuştur.

Aşağıda yer alan Tablo 6’da ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları ile dijital oyun rehberlik stratejileri ölçekleri arasındaki Spearman Korelasyon Testi sonuçları incelenmektedir.

Tablo 6. Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Tutumları İle Dijital Oyun Rehberlik Stratejileri Ölçekleri Arasındaki Spearman Korelasyon Testi Sonuçları

Ölçekler	Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama	Dijital Medya Risklerinde Koruma	Aktif Ebeveyn Rehberlik Stratejileri	Dijital Yönlendiren Ebeveyn Rehberlik Stratejileri	Serbest Ebeveyn Rehberlik Stratejileri	Teknik Ebeveyn Rehberlik Stratejileri
Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama	-					
Dijital	r:0,725	-				

Medya Risklerinden Koruma	p:0,000					
Aktif Ebeveyn Rehberlik Stratejileri	r:-0,438 p:0,037	r:-0,009 p:0,969	-			
Dijitale Yönlendiren Ebeveyn Rehberlik Stratejileri	r:0,200 p:0,360	r:0,422 p:0,045	r:-0,012 p:0,955	-		
Serbest Ebeveyn Rehberlik Stratejileri	r:0,149 p:0,498	r:0,115 p:0,601	r:-0,379 p:0,075	r:-0,058 p:0,792	-	
Teknik Ebeveyn Rehberlik Stratejileri	r:-0,239 p:0,273	r:-0,267 p:0,218	r:0,214 p:0,326	r:-0,62 p:0,780	r:-0,040 p:0,857	-

Tablo 6 incelendiğinde ebeveynlerin dijital medya risklerinden koruma puanı ile dijital medyanın etkili kullanımını onaylama puanı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır (r: 0,725 / $p<0,05$). Ebeveynlerin aktif ebeveyn rehberlik stratejileri ile dijital medyanın etkili kullanımını onaylama puanları arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir (r: -0,438/ $p<0,05$). Buna karşın ebeveynlerin aktif ebeveyn rehberlik stratejileri ile dijital medya risklerinden koruma puanları arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur (r: -0,009 / $p>0,05$). Ebeveynlerin dijitale yönlendiren ebeveyn rehberlik puanları ile dijital medyanın etkili kullanımını onaylama puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı olmayan bir ilişki olduğu saptanmıştır (r: 0,200 / $p<0,05$). Ebeveynlerin dijitale yönlendiren ebeveyn rehberlik puanları ile dijital medya risklerinden koruma puanları arasında ise pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir (r: 0,422 / $p<0,05$). Ebeveynlerin dijitale yönlendiren ebeveyn rehberlik puanları ile aktif ebeveyn rehberlik stratejileri arasında negatif yönlü ve anlamlı olmayan bir ilişki saptanmıştır (r: -0,012 /

$p>0,05$). Ebeveynlerin serbest ebeveyn rehberlik stratejileri ile dijital medyanın etkili kullanımını onaylama puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı olmayan bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($r: 0,149 / p>0,05$). Ebeveynlerin serbest ebeveyn rehberlik stratejileri ile dijital medya risklerinden koruma puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı olmayan bir ilişki saptanmıştır ($r: 0,149 / p>0,05$). Ebeveynlerin serbest ebeveyn rehberlik stratejileri ile aktif ebeveyn rehberlik stratejileri arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur ($r: -0,379 / p<0,05$). Ebeveynlerin serbest ebeveyn rehberlik stratejileri ile dijital medyanın etkili kullanımını onaylama puanları arasında negatif yönlü ve anlamlı olmayan bir ilişki olduğu bulunmuştur ($r: -0,058 / p>0,05$). Ebeveynlerin teknik ebeveyn rehberlik stratejileri ile dijital medyanın etkili kullanımını onaylama puanları arasında negatif yönlü ve anlamlı olmayan bir ilişki olduğu bulunmuştur ($r: -0,239 / p>0,05$). Ebeveynlerin teknik ebeveyn rehberlik stratejileri ile dijital medya risklerinden koruma puanları arasında negatif yönlü ve anlamlı olmayan bir ilişki olduğu saptanmıştır ($r: -0,267 / p>0,05$). Ebeveynlerin teknik ebeveyn rehberlik stratejileri ile aktif ebeveyn rehberlik stratejileri arasında pozitif yönlü ve anlamlı olmayan bir ilişki olduğu bulunmuştur ($r: 0,214 / p>0,05$). Ebeveynlerin teknik ebeveyn rehberlik stratejileri ile dijital medyanın etkili kullanımını onaylama puanları arasında negatif yönlü ve anlamlı olmayan bir ilişki olduğu bulunmuştur ($r: -0,62 / p>0,05$). Ebeveynlerin teknik ebeveyn rehberlik stratejileri ile serbest ebeveyn rehberlik stratejileri arasında negatif yönlü ve anlamlı olmayan bir ilişki olduğu bulunmuştur ($r: -0,040 / p>0,05$).

Deney ve kontrol grubundaki ebeveynlerin ölçme araçlarından elde ettikleri ön test puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 7’de yer almaktadır.

Tablo 7. Deney ve Kontrol Grubundaki Ebeveynlerin Ölçme Araçlarından Elde Ettikleri Ön Test Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Ölçekler	Alt Boyutlar	Deney			Kontrol		
		N	Ortalama	Standart Sapma	N	Ortalama	Standart Sapma
Dijital Ebeveynlik Tutum	Dijital Medyanın Etkili Kullanımını	23	25,8	2,103	23	23,7	3,608

Ölçeği	Onaylama						
	Dijital Medya Risklerinden Koruma	23	27,8	1,254	23	25,9	4,198
Dijital Oyun Ebeveyn Stratejileri Ölçeği	Aktif Ebeveyn Rehberlik Stratejileri	23	21,1	2,656	23	23,6	4,696
	Dijitale Yönlendiren Ebeveyn Rehberlik Stratejileri	23	14,6	2,515	23	13,4	2,520
	Serbest Ebeveyn Rehberlik Stratejileri	23	12,7	1,905	23	12,6	1,616
	Teknik Ebeveyn Rehberlik Stratejileri	23	3,1	0,457	23	5,0	2,678

Tablo 7’de deney ve kontrol gruplarında yer alan ebeveynlerin ön test puanlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Aşağıda deney ve kontrol gruplarının ön test puanları arasındaki farklılığın anlamlılığını incelemek amacıyla Mann Whitney U testi sonuçları tablolar halinde sunulmuştur.

Deney ve kontrol grubundaki ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutum ölçeği’nin alt boyutları ön test puanlarına ilişkin Mann Whitney U Testi sonuçları Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 8. Deney ve Kontrol Grubu Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği'nin Alt Boyutları Ön Test Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Ölçek	Alt Boyutlar	Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P	Anlamlı Fark
Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği	Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama	Deney	23	27,98	643,50	161,00	0,023	+
		Kontrol	23	19,02	437,50			
	Dijital Medya Risklerinden Koruma	Deney	23	26,72	614,50	161,50	0,021	+
		Kontrol	23	20,28	466,50			

Tablo 8 incelendiğinde, Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği'nin dijital medyanın etkili kullanımını onaylama ve dijital medya risklerinden koruma alt boyutlarından aldıkları ön test puanlarının deney ve kontrol gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir ($p<0,05$).

Deney ve kontrol grubundaki ebeveynlerin dijital oyun ebeveyn stratejileri ölçeği'nin alt boyutları ön test puanlarına ilişkin Mann Whitney U Testi sonuçları Tablo 9'da yer almaktadır.

Tablo 9. Deney ve Kontrol Grubundaki Ebeveynlerin Dijital Oyun Ebeveyn Stratejileri Ölçeği'nin Alt Boyutları Ön Test Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Ölçek	Alt Boyutlar	Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P	Anlamlı Fark

Dijital Oyun Ebeveyn Stratejileri Ölçeği	Aktif Ebeveyn Rehberlik Stratejileri	Deney	23	20,28	466,50	190,50	0,102	-
		Kontrol	23	26,72	614,50			
	Dijitale Yönlendiren Ebeveyn Rehberlik Stratejileri	Deney	23	19,04	436,50	182,50	0,204	-
		Kontrol	23	27,96	642,50			
	Serbest Ebeveyn Rehberlik Stratejileri	Deney	23	21,28	446,50	176,50	0,135	-
		Kontrol	23	28,72	613,50			
	Teknik Ebeveyn Rehberlik Stratejileri	Deney	23	19,54	429,50	192,50	0,143	-
		Kontrol	23	27,26	644,50			

Tablo 9 incelendiğinde Dijital Oyun Ebeveyn Stratejileri Ölçeği'nin aktif ebeveyn rehberlik stratejileri, dijitale yönlendiren ebeveyn rehberlik stratejileri, serbest ebeveyn rehberlik stratejileri ve teknik ebeveyn rehberlik stratejileri alt boyutlarından aldıkları ön test puanlarının deney ve kontrol gruplarına göre anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 7, 8 ve 9'daki bulgular incelendiğinde, deney ve kontrol gruplarının ilgili değişkenler bakımından benzerlik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, ön test-son test eşleştirilmiş kontrol gruplu deneysel desende yer alan grupların belirli değişkenler açısından eşit olduğunu doğrulamaktadır. Ön test puanlarının istatistiksel anlamlılığının incelenmesinin ardından, deney ve kontrol grupları ön test, son test ve kalıcılık testi puanları arasındaki anlamlılığın Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile incelendiği tablolar aşağıda yer almaktadır.

Deney ve kontrol grubu dijital ebeveynlik tutum ölçeği'nin ön test ile son test puanları arasındaki farkın anlamlılığının incelenmesi için Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçlarına ilişkin bulgular Tablo 10'da yer almaktadır.

Tablo 10. Deney ve Kontrol Grubundaki Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği'nin Ön Test İle Son Test Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığının İncelenmesi İçin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Değişken		Son Test-Ön Test	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	P	Etki Büyüklüğü (Cohen's d)
Deney	Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama Son Test-	Negatif Sıralar	16	13,81	221,00	-2,533	0,01	0,52
		Pozitif Sıralar	7	7,86	55,00			
		Eşit	0					
	Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama Ön Test	Negatif Sıralar	15	13,77	206,50	-2,617	0,00	0,54
		Pozitif Sıralar	7	6,64	46,50			
		Eşit	0					

Kontrol	Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama Son Test-	Negatif Sıralar	4	3,00	12,00	-	0,72	-0,07
	Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama	Pozitif Sıralar	3	5,33	16,00			
	Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama Ön Test	Eşit	16					
	Dijital Medya Risklerinden Koruma Son Test-	Negatif Sıralar	4	4,50	18,00	-	0,99	-0,20
	Dijital Medya Risklerinden Koruma	Pozitif Sıralar	6	6,17	37,00			
	Dijital Medya Risklerinden Koruma Ön Test	Eşit	13					

Tablo 10 incelendiğinde araştırmaya katılan deney grubundaki ebeveynlerin eğitim programından sonra aldıkları dijital medyanın etkili kullanımını onaylama son test puanı ile eğitim programından önce aldıkları dijital medyanın etkili kullanımını onaylama ön test puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur ($p>0,05$). Ebeveynlerin dijital medya risklerinden koruma son test puanı ile dijital medya risklerinden koruma ön test puanı arasında negatif sıralar lehine anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$).

Tablo 10 incelendiğinde deney grubu etki büyüklüğüne bakıldığında tüm değişkenlerin etki büyüklüğünün güçlü düzeyde olduğu görülmüştür. Buna karşın kontrol grubu etki büyüklüğüne bakıldığında tüm değişkenlerin etki büyüklüğünün zayıf düzeyde olduğu görülmüştür ($|r| < 0.5$) (Cohen, 1988).

Kontrol grubundaki ebeveynlerin Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama Son Test puanı ile Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama Ön Test puanları arasında eşit bölümünün lehine anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur ($p>0,05$). Ebeveynlerin Dijital

Medya Risklerinden Koruma Son Test puanı ile Dijital Medya Risklerinden Koruma Ön Test puanı arasında eşit bölümünün lehine anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Deney ve kontrol grubu dijital oyun ebeveyn stratejileri ölçeği'nin ön test ile son test puanları arasındaki farkın anlamlılığının incelenmesi için Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçlarına ilişkin bulgular Tablo 11'de yer almaktadır.

Tablo 11. Deney ve Kontrol Grubundaki Ebeveynlerin Dijital Oyun Ebeveyn Stratejileri Ölçeği'nin Ön Test İle Son Test Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığının İncelenmesi İçin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Değişken		Son Test-Ön Test	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	P	Etki Büyüklüğü (Cohen's d)
Deney	Aktif Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Son Test-Aktif Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Ön Test	Negatif Sıralar	0	0,00	0,00	-4,203	0,000	0,87
		Pozitif Sıralar	23	12,00	276,00			
		Eşit	0					
	Dijitale Yönlendiren Ebeveyn Rehberlik Stratejileri	Negatif Sıralar	18	12,03	216,50	-2,935	0,003	0,61
		Pozitif Sıralar	4	9,13	36,50			

	Son Test-Dijitale Yönlendiren Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Ön Test	Eşit	1					
	Serbest Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Son Test-Serbest Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Ön Test	Negatif Sıralar	22	12,25	269,50	- 4,010	0,000	0,83
		Pozitif Sıralar	1	6,50	6,50			
		Eşit	0					
	Teknik Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Son Test-Teknik Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Ön Test	Negatif Sıralar	0	0,00	0,00	- 3,839	0,000	0,80
		Pozitif Sıralar	23	10,00	190,00			
		Eşit	0					
	Aktif Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Son Test-Aktif	Negatif Sıralar	3	5,50	16,50	- 0,214	0,831	-0.04
		Pozitif Sıralar	5	3,90	19,50			
		Eşit	15					

Kontrol	Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Ön Test							
	Dijitale Yönlendiren Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Son Test- Dijitale Yönlendiren Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Ön Test	Negatif Sıralar	3	2,67	8,00	-	0,599	-0.10
		Pozitif Sıralar	3	4,33	13,00			
		Eşit	17					
	Serbest Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Son Test- Serbest Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Ön Test	Negatif Sıralar	5	5,20	26,00	-	0,668	-0.08
		Pozitif Sıralar	4	4,75	19,00			
		Eşit	14					
	Teknik Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Son Test- Teknik Ebeveyn	Negatif Sıralar	2	1,50	3,00	-	0,180	-0.27
		Pozitif Sıralar	3	0,00	0,00			
		Eşit	21					
						0,526		
						0,428		
						1,342		

	Rehberlik Stratejileri Ön Test							
--	---	--	--	--	--	--	--	--

Tablo 11 incelendiğinde deney grubundaki ebeveynlerin aktif ebeveyn rehberlik stratejileri son test puanları ile aktif ebeveyn rehberlik stratejileri ön test puanları arasında pozitif sıralar puanında yani eğitim programından sonra uygulanan son test puanı lehine anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Deney grubunda yer alan ebeveynlerin dijitale yönlendiren ebeveyn rehberlik stratejileri son test puanı ile dijitale yönlendiren ebeveyn rehberlik stratejileri ön test puanı arasında negatif sıralar lehine anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur ($p < 0,05$). Ebeveynlerin serbest ebeveyn rehberlik stratejileri son test puanları ile serbest ebeveyn rehberlik stratejileri ön test puanları arasında negatif sıralar lehinde anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($p < 0,05$). Deney grubunda yer alan ebeveynlerin teknik ebeveyn rehberlik stratejileri son test puanları ile teknik ebeveyn rehberlik stratejileri ön test puanları arasında pozitif sıralar lehine anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($p < 0,05$).

Tablo 11 incelendiğinde deney grubu etki büyüklüğüne bakıldığında tüm değişkenlerin etki büyüklüğünün güçlü düzeyde olduğu görülmüştür ($|r| > 0.5$) (Cohen, 1988).

Tablo 11 incelendiğinde kontrol grubundaki ebeveynlerin aktif ebeveyn rehberlik stratejileri son test puanları ile aktif ebeveyn rehberlik stratejileri ön test puanları arasında eşit bölümünün lehine anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür ($p > 0,05$). Ebeveynlerin dijitale yönlendiren ebeveyn rehberlik stratejileri son test puanı ile dijitale yönlendiren ebeveyn rehberlik stratejileri ön test puanı arasında eşit bölümünün lehine anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur ($p > 0,05$). Ebeveynlerin serbest ebeveyn rehberlik stratejileri son test puanları ile serbest ebeveyn rehberlik stratejileri ön test puanları arasında eşit bölümünün lehine anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur ($p > 0,05$). Ebeveynlerin teknik ebeveyn rehberlik stratejileri son test puanları ile teknik ebeveyn rehberlik stratejileri ön test puanları arasında eşit bölümünün lehine anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur ($p > 0,05$). Wilcoxon testinde eşit bölümündeki kişilerin negatif sıralar ve pozitif sıralara göre daha yüksek olması, kontrol grubundaki yani eğitim programına dahil olmayan kişilerin ön test ve son test puanları arasında azalış veya artış olmadığını göstermektedir.

Tablo 11 incelendiğinde kontrol grubu etki büyüklüğüne bakıldığında tüm değişkenlerin etki büyüklüğünün zayıf düzeyde olduğu görülmüştür ($|r| < 0.10$) (Cohen, 1988).

Deney grubu dijital ebeveynlik tutum ölçeği son test ile kalıcılık testi puanları arasındaki farkın anlamlılığının incelenmesi için Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçlarına ilişkin bulgular Tablo 12’ de yer almaktadır.

Tablo 12. Deney Grubundaki Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği Son Testi ile Kalıcılık Testi Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığının İncelenmesi İçin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Değişken	Kalıcılık Testi- Son Test	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p	Etki Büyüklüğü (Cohen's d)
Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama Son Test- Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama Kalıcılık	Negatif Sıralar	0	0,00	0,00	-3,83	0,00	0,80
	Pozitif Sıralar	19	10,00	190,00			
	Eşit	4					
Dijital Medya Risklerinden Koruma Son Test- Dijital Medya Risklerinden Koruma Kalıcılık	Negatif Sıralar	1	5,00	5,00	-3,40	0,00	0,70
	Pozitif Sıralar	16	9,25	148,00			
	Eşit	6					

Tablo 12 incelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin eğitim programından dört hafta sonra aldıkları dijital medyanın etkili kullanımını onaylama kalıcılık testi puanı ile eğitim programından hemen sonra aldıkları dijital medyanın etkili kullanımını onaylama son test puanları arasında pozitif sıralar lehine anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($p<0,05$). Ebeveynlerin dijital medya risklerinden koruma kalıcılık testi puanı ile dijital medya risklerinden koruma son test puanı arasında pozitif sıralar lehine anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$).

Tablo 12 incelendiğinde etki büyüklüğüne bakıldığında tüm değişkenlerin etki büyüklüğünün güçlü düzeyde olduğu görülmüştür ($|r| > 0.5$) (Cohen, 1988).

Deney grubu dijital oyun ebeveyn stratejileri ölçeği'nin son test ile kalıcılık testi puanları arasındaki farkın anlamlılığının incelenmesi için Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçlarına ilişkin bulgular Tablo 13'te yer almaktadır.

Tablo 13. Deney Grubundaki Ebeveynlerin Dijital Oyun Ebeveyn Stratejileri Ölçeği Son Testi ile Kalıcılık Testi Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığının İncelenmesi İçin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Değişken	Kalıcılık Testi-Son Test	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	P	Etki Büyüklüğü (Cohen's d)
Aktif Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Son Test-Aktif Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Kalıcılık	Negatif Sıralar	0	0,00	0,00	-4,11	0,00	0,85
	Pozitif Sıralar	22	11,50	253,00			
	Eşit	1					
Dijitale Yönlendiren Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Son Test-Dijitale Yönlendiren Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Kalıcılık	Negatif Sıralar	22	11,50	253,00	-4,12	0,00	0,85
	Pozitif Sıralar	0	0,00	0,00			
	Eşit	1					
Serbest Ebeveyn Rehberlik	Negatif Sıralar	16	8,50	136,00			

Stratejileri Son Test- Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Kalıcılık	Pozitif Sıralar	0	0,00	0,00	- 3,568	0,000	0,74
	Eşit	7					
Teknik Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Son Test- Teknik Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Kalıcılık	Negatif Sıralar	0	0,00	0,00	- 4,145	0,000	0,86
	Pozitif Sıralar	22	11,50	253,00			
	Eşit	1					

Tablo 13 incelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin eğitim programından dört hafta sonra aldıkları aktif ebeveyn rehberlik stratejileri kalıcılık testi puanları ile aktif ebeveyn rehberlik stratejileri son test puanları arasında pozitif sıralar puanında yani kalıcılık puanı lehine anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Ebeveynlerin dijitale yönlendiren ebeveyn rehberlik stratejileri kalıcılık testi puanı ile dijitale yönlendiren ebeveyn rehberlik stratejileri son test puanı arasında negatif sıralar lehine anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($p < 0,05$). Ebeveynlerin serbest ebeveyn rehberlik stratejileri kalıcılık testi puanları ile serbest ebeveyn rehberlik stratejileri son test puanları arasında negatif sıralar lehinde anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($p < 0,05$). Ebeveynlerin teknik ebeveyn rehberlik stratejileri kalıcılık testi puanları ile teknik ebeveyn rehberlik stratejileri son test puanları arasında pozitif sıralar lehinde anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($p < 0,05$).

Tablo 13 incelendiğinde etki büyüklüğüne bakıldığında tüm değişkenlerin etki büyüklüğünün güçlü düzeyde olduğu görülmüştür ($|r| > 0.5$) (Cohen, 1988).

Deney grubu ebeveynlerin ekran süresi, kural belirleme ve kuralları uygulayabildiğini düşünme ön test ile son test puanları arasındaki farkın anlamlılığının incelenmesi için Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçları aşağıdaki bulgular Tablo 14'te yer almaktadır.

Tablo 14. Deney Grubundaki Ebeveynlerin Ekran Süresi, Kural Belirleme ve Kuralları Uygulayabildiğini Düşünme Ön Test İle Son Test Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığının İncelenmesi İçin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Değişken	Son Test- Ön Test	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p	Etki Büyüklüğü (Cohen's d)
Çocuğunuz günlük kaç saat ekran karşısında vakit geçirir? Son Test- Çocuğunuz günlük kaç saat ekran karşısında vakit geçirir? Ön Test	Negatif Sıralar	18	9,50	171,00	-4,06	0,000	-0,84
	Pozitif Sıralar	0	0,00	0,00			
	Eşit	5					
Çocuğunuzun teknolojik aletleri kullanımında birlikte belirlediğiniz kurallar var mı? Son Test- Çocuğunuzun teknolojik aletleri kullanımında birlikte belirlediğiniz kurallar var mı? Ön Test	Negatif Sıralar	8	4,50	18,00	-2,82	0,005	-0,58
	Pozitif Sıralar	0	0,00	37,00			
	Eşit	15					
Belirlediğiniz kurallara uyabildiğinizi	Negatif Sıralar	12	6,50	16,50			
	Pozitif	0	0,00	19,50			

düşünüyor musunuz? Son	Sıralar				-3,46	0,00	-0,72
Test- Belirlediğiniz kurallara uyabildiğinizi düşünüyor musunuz? Ön Test	Eşit	11					

Tablo 14 incelendiğinde değişkenler arasında eğitim programı sonrasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Eğitim programından sonra ekran süresi artan çocuk sayısının olmadığı, ekran süresi azalan 18 çocuk olduğu, beş öğrencinin ekran süresinde herhangi bir değişiklik olmadığı bulunmuştur. “Çocuğunuzun teknolojik aletleri kullanımında birlikte belirlediğiniz kurallar var mı?” sorusuna yönelik eğitim sonrasına ait bulgular incelendiğinde 15 ebeveynde herhangi bir değişim olmadığı belirlenirken, kural belirlemede sekiz ebeveyn ile artış olduğu bulunmuştur. “Belirlediğiniz kurallara uyabildiğinizi düşünüyor musunuz?” değişkeni incelendiğinde 11 ebeveynin düşüncesinde herhangi bir değişim olmadığı bulunurken eğitim programından sonra kurallara uyabildiğini düşünen 12 ebeveynin daha eklendiği belirlenmiştir.

Tablo 14 incelendiğinde etki büyüklüğüne bakıldığında tüm değişkenlerin etki büyüklüğünün güçlü düzeyde olduğu görülmüştür ($|r| > 0.5$) (Cohen, 1988).

5. TARTIŞMA

Tartışma bölümünde, ebeveyn medya farkındalık eğitiminin ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları ve dijital oyun ebeveyn rehberlik stratejilerine etkisi ile ilgili elde edilen bulgular, literatür bilgileri doğrultusunda yorumlanmıştır.

Deney ve kontrol grubunda yer alan ebeveynlerin %63,04' ünün öğrenim durumunun üniversite ve üstü olduğu belirlenmiştir. Deney ve kontrol grubunda yer alan ebeveynlerin çocuklarının %95,7' sinin günde üç saat ve üzeri ekran karşısında vakit geçirdiği belirlenmiştir. Çalışma sonucuna paralel olarak Domoff ve diğerleri (2020) araştırmalarında 4 yaşındaki çocukların üçte birinin bir yetişkin olamadan mobil cihazlara erişebildiğini belirtmiştir. Banić ve Orehovački (2024) araştırmalarında çocukların %81' inin evlerinde internete eriştiğini belirtmektedir. Bu bağlamda Güzen (2021) çalışmasında, öğrenim durumu yüksek olan babaların, annelere göre daha fazla dijitale yönlendirme ve serbest stratejiyi benimsedikleri ve çocuklarını daha fazla dijitale yönlendirdiklerini belirtmiştir. Buna karşın Ünsal (2019) çalışmasında anne-baba öğrenim durumu arttıkça çocukların bilgisayar oyunları bağımlılığında azalma olduğu bulunmuştur. Bu bağlamda Ölmez (2024) çalışmasında ebeveynlerin dijital oyun süreçlerinde uyguladıkları stratejiler ile öğrenim durumları arasında anlamlı farklılık olmadığını ortaya koymuştur. Araştırma sonuçları ve bu konuda yapılan çalışmalardan yola çıkılarak ebeveynlerin öğrenim durumlarının dijital ebeveynlik tutum ve stratejilerini yordamada tek başına yeterli bir etken olmadığı düşünülmektedir.

Deney ve kontrol grubunda yer alan annelerin iş durumlarını incelendiğinde %84,8' inin çalışan ebeveyn olduğu belirlenmiştir. Araştırmada deney ve kontrol grubunda yer alan ebeveynlerin çocuklarının % 4,3'ünün günde iki saat ve altı ekran karşısında vakit geçirdiği belirlenmiştir. Güzen (2021) çalışmasında annenin çalışma saatleri uzadıkça çocukların dijital oyun bağımlılık eğilimi puanlarında artış olduğunu belirtmiştir. Buna karşın Ünsal (2019) çalışmasında annesi çalışmayan çocukların dijital oyunu bağımlılığı yüksek olduğu belirtilmiştir. Ölmez (2024) ise çalışmasında ebeveynlerin çalışma durumlarının dijital ebeveynlik stratejileri üzerinde etkisinin olmadığını belirtmiştir. Araştırma sonuçları ve bu konuda yapılan çalışmalardan yola çıkılarak ebeveynlerin çalışma durumlarının dijital ebeveynlik tutum ve stratejilerini yordamada tek başına yeterli bir etken olmadığı düşünülmektedir.

5.1. Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Tutumları ile Dijital Oyun Rehberlik Stratejileri Arasındaki Anlamlılığa İlişkin Bulgulara Ait Tartışma

Araştırmada ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları ile dijital oyun rehberlik stratejileri arasındaki anlamlılığının incelenmesi için Spearman Korelasyon Testi kullanılmıştır. Spearman Korelasyon Testi sonuçları incelendiğinde, Dijital Ebeveynlik Tutum Ölçeği'nin alt boyutu olan ebeveynlerin Dijital Medya Risklerinden Koruma puanı ile Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama puanı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bu bağlamda ebeveynlerin Dijital Medya Risklerinden Koruma tutumları arttıkça Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama davranışlarının da arttığı belirlenmiştir. Çalışma sonucuna paralel olarak Akay ve Kayılı (2023) araştırmasında ebeveynlerin dijital medyanın risklerinden koruma tutumları ile çocukların internet bağımlılığı arasındaki ilişkinin anlamlı olduğunu belirtmiştir. Bunun sebebinin medya tüketimine kısıtlama getirmeyen ebeveynlerin çocuklarının ekran kullanımı konusunda ve medya içeriklerinin seçiminde daha riskli tutum ve davranış sergilemelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu bağlamda Banić ve Orehovački (2024) araştırmalarında çocukların dijital ortamdaki risklerini en aza indirmeleri için ebeveynlerin internet kullanımı konusunda gelişimi destekleyici bir rehberlik yapabilmelerinin önemini belirtmektedir. Çalışma sonucuna paralel olarak Aküzüm ve diğerleri (2022) tarafından yapılan çalışmada da, olumlu tutuma sahip olan ebeveynlerin çocuklarında dijital oyun bağımlılığı eğiliminin, olumsuz ebeveyn tutumlarına sahip olanlara göre daha az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gökçen (2023) çalışmasında ebeveynlerin dijital araçlara karşı olumlu tutumlara sahip olmasının çocukların daha fazla ekran karşısında kalmalarına sebep olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda Akay ve Kayılı (2023) da araştırmalarında ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları ile çocuklarının internet bağımlılığı arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır. Çocuklarını medyanın olumsuz etkilerinden korumak isteyen ebeveynlerin aşırı korumacı ve cezalandırıcı tutum sergilemelerinin çocukların problemli medya kullanımında önemli bir etken olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada ebeveynlerin Dijitale Yönlendiren Ebeveyn Rehberlik puanları ile Dijital Medya Risklerinden Koruma puanları arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Buna göre Ebeveynlerin Dijitale Yönlendiren Ebeveyn Rehberlik Stratejileri

arttıkça ebeveynlerin çocuklarını Dijital Medya Risklerinden Koruma tutumlarının arttığı görülmüştür. Şimşek ve diğerleri (2023) çalışmalarında ebeveynlerin çoğu zaman aktif ebeveynlik stratejisini kullandıklarını, nadiren de dijitale yönlendiren ebeveynlik stratejilerini tercih ettiğini belirlemişlerdir. Ölmez (2024) çalışmasında dijitale yönlendiren ve serbest ebeveyn rehberlik stratejilerini benimseyen ebeveynlerin çocuklarında dijital oyun bağımlılığının görülme olasılığının arttığını belirtmiştir. Bu bağlamda Lauricella ve diğerleri (2015) çalışmalarında ebeveynlerin ekran kullanımının ve tutumlarının çocukların dijital medya araçlarını kullanmasıyla ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Dolayısıyla ebeveynlerin dijital araç kullanımlarının dijital ebeveynlik tutumlarıyla benzerlik gösterdiği ve çocuklarını dijital medya risklerinden korumak isteyen ebeveynlerin etkili ebeveynlik stratejileri geliştirmek için desteğe ihtiyaçları olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın bir diğer sonucunda ebeveynlerin Aktif Ebeveyn Rehberlik Stratejileri ile Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama puanları arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu bağlamda ebeveynlerin Aktif Ebeveyn Rehberlik Stratejileri arttıkça ebeveynlerin Dijital Medyanın Etkili Kullanımını Onaylama tutumlarının azaldığı görülmüştür. Ayrıca ebeveynlerin Serbest Ebeveyn Rehberlik Stratejileri ile Aktif Ebeveyn Rehberlik Stratejileri arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Buna göre ebeveynlerin Serbest Ebeveyn Rehberlik Stratejileri arttıkça Aktif Ebeveyn Rehberlik Stratejilerinin azaldığı bulunmuştur. Budak (2020) çalışmasında Aktif Ebeveyn Rehberlik Stratejilerine sahip ebeveynlerin çocuklarında dijital içeriklere bağımlılık eğilimi görülmezken; Serbest Ebeveyn ve Dijitale Yönlendirme Stratejilerine sahip ebeveynlerin çocuklarında dijital içeriklere bağımlılık düzeylerinin arttığını belirtmiştir. Şimşek ve diğerleri (2023) çalışmalarında ebeveynlerin öğrenim durumları, sosyoekonomik düzeyleri, tutumları, çocuklarının cinsiyeti ve yaşı gibi faktörler sebebiyle çoğunlukla birden fazla stratejiyi bir arada kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu bağlamda Zhao ve diğerleri (2023) çalışmalarında ebeveynlerin dijital ebeveynlik stratejilerinin içerikleri hakkında bilgilendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar. Araştırma sonuçları ve alan yazındaki araştırmalardan yola çıkılarak ebeveyn tutumlarının ve kullanılan stratejilerin ilişkili olduğu ve bu tutum ve stratejilerin çocukların medya kullanım alışkanlıklarını şekillendirdiği söylenebilir.

5.2. Ebeveyn Medya Farkındalık Eğitimi Programının Dijital Ebeveynlik Tutumları ve Dijital Oyun Rehberlik Stratejileri Üzerindeki Anlamlılığına İlişkin Bulgulara Ait Tartışma

Ebeveyn Medya Farkındalık Eğitimi Programının ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları ve ebeveynlerin dijital oyun rehberlik stratejileri üzerindeki anlamlılığının incelenmesi için Deney Grubu Ön Test ve Deney Grubu Son Test arasında Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi uygulanmıştır. Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi incelendiğinde, deney grubundaki ebeveynlerin Aktif Ebeveyn Rehberlik Stratejilerinde ve Teknik Ebeveyn Rehberlik Stratejilerinde pozitif sıralar lehine anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Bu bağlamda uygulanan eğitim programının Aktif Ebeveyn Rehberlik Stratejileri alt boyutu olan, çocuğun dijital oyunla etkileşim sürecini takip etme ve gerekli yönergeleri uygulama becerileri ile Teknik Ebeveyn Rehberlik Stratejisi alt boyutu olan dijital oyun sürecini teknik programlar aracılığıyla kontrol etme becerilerini içeren stratejilerin üzerinde olumlu bir etkisinin olduğu bulunmuştur. Şimşek ve diğerleri (2023) çalışmalarında ebeveynlerin genellikle aktif ebeveynlik stratejisini tercih ettiklerini; sırasıyla teknik ebeveynlik, dijitale yönlendiren ebeveynlik ve en az tercih edilenin de serbest ebeveynlik stratejileri olduğunu belirtmişlerdir. Çalışma sonucuna paralel olarak Budak (2020)'ın çalışmasında aktif ebeveyn rehberlik stratejisi ile ebeveynler, çocuklarıyla iletişim halinde olarak dijital oyun kullanımları sırasında dijital içerikleri takip ederek, yönlendirme yaptıklarını belirtmişlerdir. Bulgulara göre aktif rehberlik stratejileri sergileyen ebeveynlerin çocuklarının dijital içeriklere bağımlılık eğilimi göstermedikleri bulunmuştur. Çocukların ve ebeveynlerin ekran süresini kontrol etmek ve çocukların fiziksel aktivitelerini artırmak amacıyla ebeveyn medya farkındalık eğitim programı uygulamaları önem kazanmaktadır (Şimşek ve diğerleri; 2023). Banić ve Orehovački (2024) araştırmalarında dijital ebeveynlik stratejilerinin, çocukların dijital ortamdaki güvenliğini sağlaması sebebiyle ebeveynlerin dijital yeterliliklerinin artırılmasının önemini belirtmiştir. Bu bağlamda Ölmez (2024) çalışmasında aile eğitim programı sonrasında ebeveynlerin dijital oyun rehberlik stratejilerinden en çok “aktif rehberlik stratejisini” uygulayarak çocuklarının dijital oyun bağımlılıklarında azalma yaratabileceklerini belirtmiştir. Araştırmanın sonuçları ve bu konuda yapılan çalışmalardan yola çıkılarak ebeveyn medya farkındalık eğitim programlarının olumlu dijital ebeveynlik tutum ve strateji becerilerini desteklediği söylenebilir. Bu bağlamda ebeveyn medya farkındalık eğitim

programları ile olumlu dijital ebeveynlik tutum ve strateji kullanım becerileri sayesinde çocuklardaki dijital oyun bağımlılığı eğilimlerinin azalabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada ebeveynlerin Dijitale Yönlendiren Ebeveyn Rehberlik Stratejileri, Ebeveynlerin Serbest Ebeveyn Rehberlik Stratejileri ve Dijital Medya Risklerinden Koruma tutumlarında negatif sıralar lehine anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Dijitale Yönlendiren Ebeveyn Rehberlik Stratejisi alt boyutu çocukların dijital oyun süreçleri ihmal edilmesi, farklı nedenlerden ötürü dijital araçlara yönlendirme davranışlarını içermektedir. Bu durum eğitim programına katılan ebeveynlerin çocuklarını dijitale yönlendirme davranışlarında azalma olduğunu göstermiştir. Serbest Ebeveyn Rehberlik Stratejilerinde de negatif sıralar lehine anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Serbest Ebeveyn Rehberlik Stratejisi alt boyutu ebeveynin herhangi stratejiyi uygulamıyor oluşunu içermektedir. Bu bağlamda eğitim programı sonrasında Serbest Ebeveyn Rehberlik Stratejisinde azalma olduğu görülmüştür. Çalışma sonucuna paralel olarak Budak (2020)'ın ve Güzen (2021)'in çalışmalarında dijitale yönlendirme rehberlik stratejisi ve serbest rehberlik stratejisi uygulayan ebeveynlerin çocuklarında dijital içeriklere bağımlılık eğilimlerinin diğer stratejileri uygulayan ebeveynlerin çocuklarına göre göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Güzen (2021) çalışmasında babaların annelere göre çocuklarını daha fazla dijitale yönlendiren ve serbest stratejiyi tercih ettiğini, üst sosyoekonomik gruptaki ebeveynlerin çocuklarına dijitale yönlendiren ve serbest ebeveyn rehberlik stratejilerini uyguladıklarını ortaya koymuştur. Domoff ve diğerleri (2020) çalışmalarında ekran kullanımının çocukların akran gruplarına kabul edilmelerini sağlaması sebebiyle teknolojiye sahip olma ve kullanma konusunda ebeveynlerin sosyal baskı yaşadıklarını belirtilmektedirler. Tan ve Zhooriyati (2021) de çalışmalarında ebeveynlerin dijital araçları, çocukların kamusal alanlardaki davranışlarını kontrol altında tutabilmek ve uyumalarına yardımcı olmak için kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu kullanım sebebinden dolayı dijital araçları “dijital emzikler” olarak tanımlamışlardır. Zhao ve diğerleri (2023) çalışmalarında ebeveynlerin sosyal medya riskleri, dijital beceriler ve dijital ebeveynlik öz yeterliliği hakkındaki bilgilerini artırmak için eğitim programlarının gerekliliğini vurgulamaktadırlar. Konok ve diğerleri (2020) ise araştırmalarında ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutum ve stratejilerinin ebeveyn eğitimi ile geliştirilebileceğini belirtmişlerdir. Çalışma sonuçları ve alan yazında yapılan araştırmalardan yola çıkılarak çocukların ekran bağımlılığını artıran ebeveyn tutum ve davranışlarının eğitim programları sonucunda azalması sebebiyle bu konuda ebeveynlere verilecek eğitimlerin önemli bir müdahale aracı olduğu düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında Ebeveyn Medya Farkındalık Eğitimi programına katılan ebeveynlerde eğitim sonrasında dijitale yönlendirme rehberlik stratejisi ve serbest rehberlik stratejisini benimseyen ebeveyn sayısında azalma olması eğitim programının etkililiğini göstermektedir.

5.3. Ebeveyn Medya Farkındalık Eğitimi Programı Sonucunda Deney Grubundaki Ebeveynlerin Ekran Süresi, Kural Belirleme ve Kuralları Uygulayabildiğini Düşünme Puanlarından Elde Edilen Bulgulara Ait Tartışma

Ebeveyn Medya Farkındalık Eğitimi programı sonucunda deney grubundaki ebeveynlerin ekran süresi, kural belirleme ve kuralları uygulayabildiğini düşünme puanlarından elde edilen bulgular Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile incelenmiştir. Bulgular sonucunda eğitim programı sonrasında değişkenler arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Araştırmada deney ve kontrol grubunda yer alan ebeveynlerin çocuklarının %95,7' sinin günde üç saat ve üzeri ekran karşısında vakit geçirdiği belirlenmiştir. Çalışma sonucuna paralel olarak Şimşek ve diğerleri (2023) çalışmalarında, 3 - 6 yaş grubu çocukların günlük toplam ekran kullanım sürelerinin ortalama 235 dakika ile 3 saatten fazla olduğunu belirlemişlerdir. Tan ve Zhooriyati (2021) çalışmalarında ebeveynlerin ev işleri gibi meşgul olmaları gereken işler sırasında çocuklarını üç yaşından önce dijitale yönlendirmeye başladıklarını belirtmişlerdir. Gökçe (2021) araştırmasında çocukların ekran karşısında geçirdiği zamanın kalitesinin ve niteliğinin artırılması amacıyla ebeveynlere medya rehberlik eğitimi verilmesi gerektiğini belirtmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün yayımladığı belgelere göre 2-4 yaş arası çocukların bir saatten fazla ekrana maruz kalmaması gerektiği vurgulanmaktadır (Kılıç, 2021; WHO, 2016). Araştırmada çocukların en sık kullandığı teknolojik aletin sırasıyla televizyon, telefon ve tablet olduğu belirlenmiştir. Çalışma sonucuna paralel olarak Şimşek ve diğerleri (2023) araştırmalarında çocukların en uzun süre ile televizyon izlediklerini daha sonra akıllı telefon kullandıklarını ve en az süre ile tablet kullandıklarını bulmuşlardır. TÜİK (2020) verilerine göre Türkiye'deki evlerin %90,7'si evden internete erişim imkanına sahiptir. Ayrıca TÜİK (2017) verilerine göre ilköğretim dönemindeki öğrencilerin %97,9'unun televizyona sahip olması yönüyle çocukların kolaylıkla erişebildiği dijital araçların başında televizyonun geldiği düşünülmektedir. Domoff ve diğerleri (2020) araştırmalarında çocukların ekran karşısında harcadıkları zamanın çoğunu televizyon izleyerek geçirdiğini belirtmiştir. Güzen (2021) ve Ünsal (2019) ise

araştırmalarında ekran karşısında uzun süre vakit geçiren çocuklarda dijital oyun bağımlılığı eğiliminin arttığı belirtmişlerdir.

Çalışmada Dijital Ebeveyn Medya Farkındalık Eğitim programı sonrasında ekran süresi artan ocuk olmadığı, ekran süresi azalan 18 ocuk olduğu, beř çocuğun ekran süresinde herhangi bir değişiklik olmadığı bulunmuştur. Kırlioğlu ve diğerleri (2023) araştırmalarında ekran kullanımını çocuğunu ödüllendirmek veya cezalandırmak amacıyla kullanan ebeveynlerin çocuklarında problemli teknoloji kullanımının daha yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır. Domoff ve diğerleri (2020) alışmalarında davranış ve duygu düzenleme sorunları yaşayan çocukların ebeveynleri tarafından teknolojik cihazlara yönlendirildiğini belirtmişlerdir. Bu bağlamda Banić ve Orehovački (2024) araştırmalarında medya kullanımı konusunda ebeveyn-ocuk arasındaki iletişimin açık ve olumlu diyaloglar ile kurulduğunda çocukların evrimii güvenliğini sağladığını belirtmişlerdir. Dolayısıyla etkin olmayan dijital ebeveynlik tutum ve stratejilerinin çocukların ekran kullanımını olumsuz olarak etkilediği söylebilir.

Araştırmada ‘ocuğunuzun teknolojik aletleri kullanımında birlikte belirlediğiniz kurallar var mı?’ sorusuna yönelik eğitim sonrasında ait bulgular incelendiğinde 15 ebeveynde herhangi bir değişim olmadığı belirlenirken, kural belirlemede sekiz ebeveyn ile artış olduğu bulunmuştur. Araştırma sonucuna paralel olarak S. Birol (2023) alışmasında çocukların dijital eriklerde karşılaşabilecekleri olumsuzlukları önlemek amacıyla çocukların ilgilendikleri dijital şerikler ile ilgili ebeveynlerin medya farkındalıklarının ve bilgilerinin olmasının önemli olduğunu belirtmiştir. Buna karşın Gökçe (2021) araştırmasında ebeveyn denetiminin olmasının çocukların ekran maruziyet süresine etkisinin olmadığını belirtmiştir. şimşek ve diğerleri (2023) alışmalarında ebeveynlerin dijital ebeveynlik stratejileri ile ilgili doğru kaynaklardan daha fazla bilgi edinmek istediklerini ve bu konuda desteğe ihtiyaç duyduklarını vurgulamıştır. Bu bağlamda ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutum ve strateji becerilerinin gelişmesi için alanında uzman kişiler tarafından ebeveynlere dijital ebeveynlik konusunda eğitimler verilmesi gerektiği düşünölmektedir. Okulların bu eğitimler açısından güvenilir ve ulaşılabilir bir kaynak olduğu düşünölmektedir.

Araştırmada ‘Belirlediğiniz kurallara uyabildiğinizi düşünöyor musunuz?’ sorusuna yönelik bulgular incelendiğinde 11 ebeveynin düşünöncesinde herhangi bir değişim olmadığı bulunurken eğitim programından sonra kurallara uyabildiğini düşünöen 12 ebeveynin olduğu belirlenmiştir. Çocukları dijital şeriklerin olumsuz etkilerinden koruyabilmek için ebeveynlerin bilinçli olması gerekmektedir (S. Birol, 2023; Gökçe, 2021). Ölmez (2024)

araştırmasında ekran kullanımı konusunda ebeveynlerin çocukları ile kural oluşturarak işbirliği yapmaları gerektiğini belirtmiştir. Bu bağlamda Güzen (2023) araştırmasında aile içindeki kural ve sınırların, çocukların dijital oyun bağımlılığı eğilimini azalttığını belirtmişlerdir. Çocukların ekran karşısındayken medya içeriklerini ebeveynleri ile birlikte izlemeleri, programların içeriğini ebeveynleri ile birlikte yorumlamaları, çocukları medyanın olumsuz etkilerinden korumaktadır (Gökçe, 2021). Çalışma sonuçlarına paralel olarak Kırlioğlu ve diğerleri (2023) çalışmalarında çocukların ekran karşısında harcadıkları süreye sınır koyulmasının çocukların gelişimleri açısından önemli olduğunu belirtmişlerdir. Ebeveynlerin çocuklarıyla birlikte ekran kullanımı konusunda içerik ve süreye ilişkin sınırlar uygulamasının çocuğu medyanın zararlı etkilerinden koruduğu düşünülmektedir.

Araştırma sonucuna göre çocuğa ait olan teknolojik cihaz oranına bakıldığında %6,5'inin herhangi bir teknolojik alete sahip olduğu belirlenmiştir. Gökçe (2021) araştırmasında kendisine ait teknolojik cihaz kullanan çocukların ekran maruziyet süresinin kullanmayanlara göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Okul öncesi dönem çocuğun kendine ait dijital araçlara sahip olmasının ebeveyn denetimini zorlaştırarak çocuğu medyanın olumsuz etkilerine karşı savunmasız bıraktığı düşünülmektedir. Uzmanlar tarafından ebeveynlerin dijital araçların kullanımıyla ilgili bilgilendirilmesi amacıyla dijital medya konulu ebeveyn eğitim programlarının oluşturulması önem arz etmektedir (Muslu ve Gökçay, 2019). Bu bağlamda Ebeveyn Medya Farkındalık Eğitimi'nin ebeveynlerin ihtiyacına yönelik hazırlanmasının ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları ve stratejileri üzerinde olumlu etkisinin olduğu söylenebilir. Konok ve diğerleri (2020) araştırmalarında olumlu dijital ebeveynlik tutum ve stratejilerinin, çocukların ekran kullanımı üzerinde olumlu etkilerinin olabileceğini belirtmişlerdir. Ölmez (2023) ise çalışmasında uyguladığı “Ebeveynim Dijital Oyun Rehberim” başlıklı aile eğitim programı sonucunda aile eğitim programlarının dijital oyun bağımlılık eğilimi üzerinde etkili olduğunu vurgulamıştır.

Araştırmada deney grubundaki ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları ile dijital rehberlik stratejileri son test puanları ve kalıcılık testi puanları incelenmiş, eğitim programının deney grubundaki ebeveynlerin dijital medyanın etkili kullanımını onaylama ve dijital medya risklerinden koruma ile aktif ebeveyn rehberlik stratejileri ile teknik ebeveyn rehberlik stratejileri üzerindeki etkisinin kalıcı olduğu belirlenmiştir. Deney grubundaki ebeveynlerin rehberlik stratejileri son test puanları ile kalıcılık testi puanları incelendiğinde aktif ebeveyn rehberlik stratejileri kalıcılık testi ve teknik ebeveyn rehberlik stratejileri kalıcılık testi puanlarının son test puanlarından yüksek olması ebeveynlerin eğitim programı sonrasında kazanımlarını artırarak devam ettirdiklerini düşündürmüştür.

Araştırmada uygulanan Ebeveyn Medya Farkındalık Eğitimi programı öncelikle bireye görelilik ilkesi benimsenerek, ebeveynlerden alınan ‘İhtiyaç Belirleme Formu’ sonuçları dikkate alınarak hazırlanmıştır. Bu durum, ebeveynlerin programa daha aktif katılımlarını sağlamıştır. Ayrıca, programda yer alan örnek olay incelemesi, gerçek olay incelemesi, beyin fırtınası gibi farklı öğretim stratejilerinin kullanılması ile birlikte eğitim programında çocukların günlük yaşamda etkileşim içinde olduğu oyun ve çizgi filmlerden örneklerin yer alıyor olmasının programın etkililiğinde belirleyici olduğu düşünülmektedir. Bunun yanı sıra araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırmanın yöntemsel bir sınırlılığı olarak uygun örnekleme yöntemiyle seçilen örneklem grubu gösterilebilir. Sonraki çalışmalarda rastgele seçilen örneklem gruplarıyla çalışmayı yürütmek çalışmanın güvenilirliğini artırabilir. Ayrıca çalışmada sekiz haftalık eğitim programı hazırlanırken ebeveynlerin ihtiyaçlarından yola çıkılmıştır. Bu konuda yapılacak sonraki çalışmalarda yapay zeka, komut verme (prompt) gibi yaşamdaki ve teknolojiye ilişkin güncel konuların eğitim programlarına dahil edilmesi uygulamaların etkililiğini artırabilir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada ebeveyn medya farkındalık eğitiminin ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları ile dijital oyun ebeveyn rehberlik stratejilerine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma sonucunda, deney ve kontrol grubundaki annelerin Ebeveyn Medya Farkındalık Eğitimi'nin Ön Test ve Son Test puanlarının deney grubu lehine anlamlı farklılık gösterdiği, kontrol grubundan elde edilen puanlarda ise anlamlı farklılık olmadığı belirlenmiştir. Bu bağlamda eğitim programı uygulanan ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları ile dijital oyun rehberlik stratejilerinde olumlu yönde değişim sağlandığı söylenebilir.

Araştırma sonucunda, deney grubundaki ebeveynlerin Ebeveyn Medya Farkındalık Eğitim programı sonrasında Aktif Ebeveyn Rehberlik Stratejilerinde ve Teknik Ebeveyn Rehberlik Stratejilerinde pozitif yönde anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Ebeveyn Medya Farkındalık Eğitim programı sonrasında Dijitale Yönlendiren Ebeveyn Rehberlik Stratejisinde ve Serbest Ebeveyn Rehberlik Stratejisinde anlamlı boyutta azalma olduğu görülmüştür. Buna göre ebeveyn medya farkındalık eğitim programının ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları ile dijital oyun rehberlik stratejileri üzerinde olumlu ve kalıcı etkisi olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Araştırma sonucunda, ebeveyn medya farkındalık eğitim programı uygulanan deney grubundaki ebeveynlerin çocuklarında ekran süresi, kural belirleme ve kuralları uygulayabildiğini düşünme konusunda pozitif yönde anlamlı bir değişim olduğu belirlenmiştir.

Bu sonuçlara göre eğitim programı uygulanan ebeveynlerin dijital ebeveynlik tutumları ile dijital oyun rehberlik stratejilerinde olumlu yönde değişim sağlandığı, dolayısıyla “Ebeveyn Medya Farkındalık Eğitimi Programının” etkili olduğu söylenebilir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre şu öneriler sunulabilir;

Öneriler

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Konuyla ilgili sonraki araştırmalarda farklı yaş gruplarındaki çocuklar ve ebeveynleri için problemli medya kullanımlarına yönelik eğitim programları hazırlanıp etkililiği sınanabilir.

Eğitim programları yoluyla dijital ebeveyn rehberlik stratejilerini güçlendirmek ve dijital ebeveynlik tutumlarını geliştirmek için eğitim programlarında “sınır koyma” becerilerine geniş yer verilmesi önerilebilir.

Daha sonraki araştırmalarda toplanan nicel verilerin yanında, öğretmenler, ebeveynler ve çocuklardan görüşler alınarak toplanan nitel verilerle birlikte karma model çalışmaları yapılabilir.

Uygulamaya Yönelik Öneriler

Öğretmenlerin dijital medya, dijital oyunlar, çocuk ve teknoloji konularında bilgi ve yeterliliklerini artırmak için hizmet içi eğitimler düzenlenebilir.

Öğretmenler okul öncesi eğitim kurumlarında çocukların medya kullanımına yönelik ebeveyn eğitimleri düzenleyebilirler.

Medya kullanımını sağlıklı ve dengeli hale getirerek ebeveyn çocuk etkileşiminin nitelikliğini artırmaya yönelik Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı işbirliği ile ilgili birimlerinin materyal ve program oluşturup ulusal çapta uygulaması önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Abi-Jaoude, E., Naylor, K. T. ve Pignatiello, A. (2020). Smartphones, social media use and youth mental health. *Cmaj*, 192(6), 136-141.
- American Academy of Pediatrics. (2018). Children and media tips from the American Academy of Pediatrics. *Posjećeno*, 10, 2022.
- Anderson, C. A., Bushman, B. J., Donnerstein, E., Hummer, T. A., ve Warburton, W. (2015). SPSSI research summary on media violence. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 15(1), 4-19.
- Anderson, C. A., Bushman, B. J., Bartholow, B. D., Cantor, J., Christakis, D., Coyne, S. M. ve Ybarra, M. (2017). Screen violence and youth behavior. *Pediatrics*, 140(2), 142-147.
- Akkaya, S., Zeynep, T. A. N., Kapidere, M. ve Şahin, S. (2021). Investigation of the relationship between parents' awareness of digital parenting and the effects of digital games on their children. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 889-917.
- Aküzüm, C., Baran, E. ve Çelebi, S. (2022). Okul öncesi dönemde ebeveyn tutumları ile dijital oyun bağımlılığı eğilimi arasındaki ilişki. *Electronic Turkish Studies*, 17(3).
- Armitage, R. (2021). Bullying in children: impact on child health. *BMJ paediatrics open*, 5(1).
- Aydın, A. (2008). *Sembolik oyun testi'nin Türkçe'ye uyarlanması ve okul öncesi dönemdeki normal, otistik ve zihin engelli çocukların sembolik oyun davranışlarının karşılaştırılması*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Aziz, N., Nordin, M. J., Abdulkadir, S. J., ve Salih, M. M. M. (2021). Digital addiction: Systematic review of computer game addiction impact on adolescent physical health. *Electronics*, 10(9), 996.
- Banić, L. ve Orehovački, T. (2024). A comparison of parenting strategies in a digital environment: A systematic literature review. *Multimodal Technologies And Interaction*, 8(4), 32.
- Batool, S., Yousaf, R. ve Batool, F. (2017). Bullying in social media: An effect study of cyber bullying on the youth. *Pakistan Journal Of Criminology*, 9(4), 119.

- Behnamnia, N., Kamsin, A., Ismail, M. A. B. ve Hayati, A. (2020). The effective components of creativity in digital game-based learning among young children: A case study. *Children And Youth Services Review*, 116, 105227.
- Beyens, I., Piotrowski, J. T. ve Valkenburg, P. M. (2020). Which came first? Assessing transactional relationships between children's violent media use and adhd-related behaviors. *Communication Research*, 47(8), 1228-1245.
- Birol, S. Ş. ve Birol, E. (2022). Ebeveynlerin dijital oyun içeriklerine dair farkındalık düzeyleri ve bilgi birikimlerinin mevcut ölçme araçları ile ölçümü. *Bağımlılık Dergisi*, 23(4), 530-535.
- Blumberg, F. C. ve Fisch, S. M. (2013). Introduction: Digital games as a context for cognitive development, learning, and developmental research. *New Directions For Child And Adolescent Development*, 2013(139), 1-9.
- Brown, A. ve Council On Communications And Media. (2011). Media use by children younger than 2 years. *Pediatrics*, 128(5), 1040-1045.
- Budak, K. S. (2020). Okul öncesi dönem çocukları için dijital oyun bağımlılık eğilimi ölçeğinin ve dijital oyun ebeveyn rehberlik stratejileri ölçeğinin geliştirilmesi, problem davranışlarla ilişkisinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Budak, K. S. ve Işıkoğlu, N. (2022). Dijital oyun bağımlılık eğilimi ve ebeveyn rehberlik stratejileri ölçeklerinin geliştirilmesi. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 55(3), 693-740.
- Bushman, B. J. ve Huesmann, L. R. (2006). Short-term and long-term effects of violent media on aggression in children and adults. *Archives Of Pediatrics ve Adolescent Medicine*, 160(4), 348-352.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K., E., Akgün, E., Ö., Karadeniz, Ş., Demirci, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Christakis, D. A., Garrison, M. M., Herrenkohl, T., Haggerty, K., Rivara, F. P., Zhou, C., ve Liekweg, K. (2013). Modifying media content for preschool children: a randomized controlled trial. *Pediatrics*, 131(3), 431-438.

- Ciboci, L., Kanižaj, I. ve Labaš, D. (2014). Media education from the perspective of parents of preschool children: challenges and trends in free time media use. *Medijska Istraživanja: Znanstveno-Stručni Časopis Za Novinarstvo I Medije*, 20(2), 53-69.
- Ciboci, L. Ve Labaš, D. (2019). Dijital medya okuryazarlığı, okul ve çağdaş ebeveynlik. *Medya Çalışmaları*, 10 (19), 83-101.
- Cohen, J. (1988). Statistical power analysis for the behavioral sciences. Lawrence, Erlbaum, USA.
- Cosme, G. (2021). A social learning understanding of violence. *Academia Letters*, 2.
- Coyne, S. M., Padilla-Walker, L. M., Holmgren, H. G., Davis, E. J., Collier, K. M., Memmott-Elison, M. K. ve Hawkins, A. J. (2018). A meta-analysis of prosocial media on prosocial behavior, aggression, and empathic concern: A multidimensional approach. *Developmental Psychology*, 54(2), 331.
- Crescenzi-Lanna, L. (2022). The developmental appropriateness of digital games and its impact on young children's enjoyment and playtime. *International Journal Of Child-Computer Interaction*, 33, 100480.
- Çankırlı, Ç. Çelebi Ç. (2022). *İnternet Bağımlılığı Sosyal Medya Alışkanlığı Ve Güvenli İnternet*. İstanbul: Uğur Böceği Yayınları.
- Daneels, R. ve Vanwynsberghe, H. (2017). Mediating social media use: Connecting parents mediation strategies and social media literacy. *Cyberpsychology: Journal Of Psychosocial Research On Cyberspace.-Brno*, 11(3), 5.
- Demir, T. (2011). Medya Ve Ergen. *Türk Pediatri Arşivi*, 46(11).
- Demir, O. B. (2021). *Sosyal medya ve siyaset ilişkisi: Örnek olaylar üzerinden bir analiz*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Derin, S. ve Bilge, F. (2016). Ergenlerde İnternet Bağımlılığı Ve Öznel İyi Oluş Düzeyi. *Turkish Psychological Counseling And Guidance Journal*, 6(46), 35-51.
- Dill-Shackleford, K. E., Ramasubramanian, S., Behm-Morawitz, E., Scharrer, E., Burgess, M. C. ve Lemish, D. (2017). Social Group Stories In The Media And Child Development. *Pediatrics*, 140(Supplement_2), S157-S161.
- Den Hamer, A. H. ve Konijn, E. A. (2015). Adolescents' media exposure may increase their

cyberbullying behavior: A longitudinal study. *Journal Of Adolescent Health*, 56(2), 203-208.

Di Giorgio, E., Di Riso, D., Mioni, G. ve Cellini, N. (2021). The interplay between mothers' and children behavioral and psychological factors during COVID-19: An italian study. *European Child ve Adolescent Psychiatry*, 30(9), 1401-1412.

Domoff, S. E., Borgen, A. L. ve Radesky, J. S. (2020). Interactional theory of childhood problematic media use. *Human Behavior and Emerging Technologies*, 2(4), 343-353.

Durmuş, K. ve Övür, A. (2021) Medya etkileri bağlamında okul öncesi dönem çocuklarının yeni medya kullanımının analizi. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 5 (2), 136-155

Englander, E., Donnerstein, E., Kowalski, R., Lin, C. A. ve Parti, K. (2017). Defining cyberbullying. *Pediatrics*, 140(2), 148-151.

Ergüney, M. (2017). İnternetin okul öncesi dönemdeki çocuklar üzerindeki etkileri hakkında bir araştırma. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(17), 1917-1938.

Erreygers, S., Vandebosch, H., Vranjes, I., Baillien, E. ve De Witte, H. (2017). Nice or naughty? The role of emotions and digital media use in explaining adolescents' online prosocial and antisocial behavior. *Media Psychology*, 20(3), 374-400.

Ertemel, A. V., & Aydın, G. (2018). Dijital ekonomide teknoloji bağımlılığı ve çözüm önerileri. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 5(4), 665-690.

Erzincanlı, Y., & Taş, H. G. (2023). Teknoloji Bağımlılığı-Bilinçli Farkındalık İlişkisi Üzerine Bibliyometrik Bir Analiz. *İnsan Hakları Eğitim ve Kültür Araştırmaları Dergisi (İEKD)*, 1(2), 69-82.

Gentile, D. A., Coyne, S. ve Walsh, D. A. (2011). Media violence, physical aggression, and relational aggression in school age children: A short-term longitudinal study. *Aggressive Behavior*, 37(2), 193-206.

Gentile, D. A., Reimer, R. A., Nathanson, A. I., Walsh, D. A. ve Eisenmann, J. C. (2014). Protective effects of parental monitoring of children's media use: A prospective study. *JAMA Pediatrics*, 168(5), 479-484.

Ghasemi, A. ve Zahediasl, S. (2012). Normality tests for statistical analysis: A guide for non-statisticians. *International Journal of Endocrinology and Metabolism*, 10(2), 486-489. doi:10.5812/ijem.3505

- Gökalp, A. (2019). *National Geographic Kids Medyayı Sorgulayan Çocuklar*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Gökçe, A. (2021). 0-7 yaş arası çocuklarda mobil ekran maruziyetinin değerlendirilmesi. *Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi Tıp Dergisi*, 54(2), 188-193.
- Gökçen, A. (2023). *Çocukların ekran kullanım özellikleri, dijital oyun bağımlılık eğilimleri, sosyal yetkinlik ve davranış durumları ve ebeveyn rehberlik stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Greitemeyer, T. (2022). Prosocial modeling: Person role models and the media. *Current Opinion In Psychology*, 44, 135-139.
- Güney, M. ve Taştepe, T. (2020). Ergenlerde Sosyal medya kullanımı ve sosyal medya bağımlılığı. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(2), 183-190.
- Gür, D., Alpsülün, M. ve Türel, Y. K. (2024). Ortaokul öğrencileri neden youtuber olmak istiyor?. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 332-347.
- Güzen, M. (2021). *Covid-19 Pandemi öncesi ve pandemi sürecinde 4-6 yaş çocuklarının dijital oyun bağımlılık eğilimleri ve ebeveyn rehberlik stratejilerinde görülen farklılıkların incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Hu, S., Hu, L., & Wang, G. (2021). Moderating role of addiction to social media usage in managing cultural intelligence and cultural identity change. *Information Technology & People*, 34(2), 704-730.
- İnan Kaya, G., Mutlu Bayraktar, D. ve Yılmaz, Ö. (2018). Dijital Ebeveynlik tutum ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 46, 149-173.
- Jols, T., Thomas, E. (2008). *21. Yüzyıl Okuryazarlığı*. Ankara: Ekinoks Yayınevi.
- Jusienė, R., Rakickienė, L., Breidokienė, R. ve Laurinaitytė, I. (2020). Executive function and screen-based media use in preschool children. *Infant and Child Development*, 29(1), e2173.
- Kahn, M., Schnabel, O., Gradisar, M., Rozen, G. S., Slone, M., Atzaba-Poria, N., Ve Sadeh, A. (2021). Sleep, screen time and behaviour problems in preschool children: An

- actigraphy study. *European Child ve Adolescent Psychiatry*, 30, 1793-1802.
- Kanter, A. (2020). Dijital bağımlılığın okul öncesi dönemdeki çocuklarda problem davranışlarına etkisi. *Researcher*, 8(2), 207-221.
- Kappos, A. D. (2007). The impact of electronic media on mental and somatic children's health. *International Journal Of Hygiene And Environmental Health*, 210(5), 555-562.
- Karaduman, S. (2019). Yeni medya okuryazarlığı: Yeni beceriler/olanaklar/riskler. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1), 683-700.
- Kasap, F., Dolunay, A. ve Mırçık, A. (2018). Küreselleşmenin medya üzerinde etkileri: Küresel medyaya “Sürükleniş”. *Journal of History Culture and Art Research*, 7(2), 515-532.
- Kılıç, Ş. (2021). *Çocuk Ve Medya*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Kırlioğlu, M., Kayaalp, A. ve Arslan, S., (2023). Güncel bir sorun olarak çocuklarda ekran bağımlılığı ve ebeveyn tutumları. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 118-131.
- Konok, V., Bunford, N. ve Miklósi, Á. (2020). Associations between child mobile use and digital parenting style in Hungarian families. *Journal of Children and Media*, 14(1), 91-109.
- Lauricella, A. R., Wartella, E. ve Rideout, V. J. (2015). Young children's screen time: The complex role of parent and child factors. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 36, 11-17.
- Li, C., Cheng, G., Sha, T., Cheng, W. ve Yan, Y. (2020). The relationships between screen use and health indicators among infants, toddlers, and preschoolers: A meta-analysis and systematic review. *International Journal Of Environmental Research And Public Health*, 17(19), 7324.
- Lieberman, D. A., Fisk, M. C. ve Biely, E. (2009). Digital games for young children ages three to six: From research to design. *Computers In The Schools*, 26(4), 299-313.
- Linebarger, D. L. ve Walker, D. (2005). Infants’ and toddlers’ television viewing and language outcomes. *American behavioral scientist*, 48(5), 624-645.
- Livingstone, S. (2004). Media literacy and the challenge of new information and communication technologies. *The Communication Review*, 7(1), 3-14.

- Livingstone, S. ve Smith, P. K. (2014). Annual research review: Harms experienced by child users of online and mobile technologies: The nature, prevalence and management of sexual and aggressive risks in the digital age. *Journal Of Child Psychology And Psychiatry*, 55(6), 635-654.
- Lysenst  en, C., B  e, T., Hjetland, G. J. ve Skogen, J. C. (2021). A review of the relationship between social media use and online prosocial behavior among adolescents. *Frontiers In Psychology*, 12, 579347.
- Malik, K. A. A. ve Ahmad, A. (2019). The effect of use of social media on prosocial behavior. *Open Journal Of Science And Technology*, 2(1), 14-20.
- Manap, A. ve Durmu  , E. (2020). Dijital ebeveynlik farkındalık   l  eğinin geli  tirilmesi. *  n  n     niversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 978-993.
- Mendoza, K. (2009). Surveying parental mediation: Connections, challenges and questions for media literacy. *Journal Of Media Literacy Education*, 1(1), 3.
- Miller, M. A., Bates, S., Ji, C. ve Cappuccio, F. P. (2021). Systematic review and meta-analyses of the relationship between short sleep and incidence of obesity and effectiveness of sleep interventions on weight gain in preschool children. *Obesity Reviews*, 22(2), E13113.
- Muslu, M., G  k  ay, G. F., (2019). Teknoloji bağımlısı çocuklarda obeziteye neden olan risk faktörleri. *G  m    hane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 8(2), 72-79.
- Ni, Q., & Yu, Y. (2015). Research on educational mobile games and the effect it has on the cognitive development of preschool children. In *2015 Third International Conference on Digital Information, Networking, and Wireless Communications (DINWC)* (165-169).
- Okumu  , V., & Parlar, H. (2018).   ocukların sosyal medya kullanım ama  ları ve ebeveyn tutumları. *Istanbul Commerce University Journal of Social Sciences/  stanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(33), 357-368.
- Ostrov, J. M., Gentile, D. A. ve Crick, N. R. (2006). Media exposure, aggression and prosocial behavior during early childhood: A longitudinal study. *Social Development*, 15(4), 612-627.
- Ostrov, J. M., Gentile, D. A. ve Mullins, A. D. (2013). Evaluating the effect of educational media exposure on aggression in early childhood. *Journal Of Applied Developmental*

Psychology, 34(1), 38-44.

- Ölmez, E. (2024). “Ebeveynim Dijital Oyun Rehberim” aile eğitim programının çocukların dijital oyun bağımlılıkları ile dijital oyun ebeveyn rehberlik stratejilerine etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Çankırı Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çankırı.
- Padilla-Walker, L. M., Coyne, S. M., Fraser, A. M., Dyer, W. J. ve Yorgason, J. B. (2012). Parents and adolescents growing up in the digital age: latent growth curve analysis of proactive media monitoring. *Journal Of Adolescence*, 35(5), 1153-1165.
- Padilla-Walker, L. M., Coyne, S. M. ve Collier, K. M. (2016). Longitudinal relations between parental media monitoring and adolescent aggression, prosocial behavior, and externalizing problems. *Journal Of Adolescence*, 46, 86-97.
- Padilla-Walker, L. M., Stockdale, L. A., Son, D., Coyne, S. M. ve Stinnett, S. C. (2020). Associations between parental media monitoring style, information management, and prosocial and aggressive behaviors. *Journal Of Social And Personal Relationships*, 37(1), 180-200.
- Peebles, E. (2014). Cyberbullying: Hiding behind the screen. *Paediatrics ve Child Health*, 19(10), 527-528.
- Pempek, T. A., Kirkorian, H. L. ve Anderson, D. R. (2014). The effects of background television on the quantity and quality of child-directed speech by parents. *Journal Of Children And Media*, 8(3), 211-222.
- Petrovska, S., Sivevska, D. ve Cackov, O. (2013). Role of the game in the development of preschool child. *Procedia-Social And Behavioral Sciences*, 92, 880-884.
- Polat, H. (2018). Geleneksel medyada temsil sorunu: Alternatif bir mecra olarak yeni medya. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, (38), 45-60.
- Powell-Jones, H. (2017). Bullying and social media. *In School Bullying And Mental Health*, 115-129. Routledge
- Rajić, S. ve Tasevska, A. (2019). The role of digital games in children's life. *Inovacije U Nastavi*, 32(4), 97–108.
- Rochmawati, D., Ardini, S. D., Sugiarti, R. ve Suhariadi, F. (2024). The effect of bullying on children's psychological development. *Jurnal Impresi Indonesia*, 3(2), 113-118.
- Saltuk, M. C. ve Erciyes, C. (2020). Okul öncesi çocuklarda teknoloji kullanımına ilişkin

- ebeveyn tutumlarına dair bir çalışma. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 4(2), 106-120.
- Sampasa-Kanyinga, H., Colman, I., Goldfield, G. S., Hamilton, H. A. ve Chaput, J. P. (2020). Sex differences in the relationship between social media use, short sleep duration, and body mass index among adolescents. *Sleep Health*, 6(5), 601-608.
- Sapsağlam, Ö. (2018). Social media awareness and usage in preschool children. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 9(31), 728-746.
- Sayan, H. (2016). Okul öncesi eğitimde teknoloji kullanımı. *21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum Eğitim Bilimleri Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(13).
- Schwarzer, C., Grafe, N., Hiemisch, A., Kiess, W. ve Poulain, T. (2022). Associations of media use and early childhood development: cross-sectional findings from the life child study. *Pediatric Research*, 91(1), 247-253.
- Souza, J. M. D., Costa, F. F. D., Barbosa, A. O., Prazeres Filho, A., Santos, E. V. O. D. ve Farias, J. C. D. (2020). Physical activity, screen time, nutritional status and sleep in adolescents in northeast brazil. *Revista Paulista De Pediatria*, 39, E2019138.
- Strasburger, V. C., Jordan, A. B. ve Donnerstein, E. (2010). Health effects of media on children and adolescents. *Pediatrics*, 125(4), 756-767.
- Subrahmanyam, K. ve Renukarya, B. (2015). Digital games and learning: identifying pathways of influence. *Educational Psychologist*, 50(4), 335-348.
- Şen, M., Demir, E., Teke, N. ve Yılmaz, A. (2020). Erken çocukluk ebeveyn medya aracılık ölçeği geliştirme çalışması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (53), 228-265.
- Tahiroğlu, A. Y., Çelik, G. G., Bahalı, K. ve Avcı, A. (2010). Medyanın çocuk ve gençler üzerine olumsuz etkileri; şiddet eğilimi ve internet bağımlılığı. In *Yeni Symposium* 48(1), 19-30.
- Tan, K., V. ve Zhooriyati, S. M. (2021). Parental attitude and parental intervention strategies on digital media usage among young children. *Malaysian Journal of Social Sciences and Humanities (MJSSH)*, 6(9), 419-429.
- Tas, B. (2019). School Attachment and Video Game Addiction of Adolescents with Divorced vs. Married Parents. *Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 18(2), 107-115.

- Torres, P. E., Ulrich, P. I., Cucuiat, V., Cukurova, M., De La Presa, M. C. F., Luckin, R. ve Lawson, S. (2021). A systematic review of physical–digital play technology and developmentally relevant child behaviour. *International Journal Of Child-Computer Interaction*, 30(2021) 100323, 1-33.
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2020). *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması*, 2020. Türkiye İstatistik Kurumu. [https://data.tuik.gov.tr/bulten/index?p=hanehalki-bilisim-teknolojileri-\(bt\)-kullanim-arastirmasi-2020-33679](https://data.tuik.gov.tr/bulten/index?p=hanehalki-bilisim-teknolojileri-(bt)-kullanim-arastirmasi-2020-33679) adresinden erişildi.
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2021). *Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması*, 2021. Türkiye İstatistik Kurumu. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim-Arastirmasi-2021-41132> adresinden erişildi.
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2024). *Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması*, 2024. Türkiye İstatistik Kurumu. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim-Arastirmasi-2024-53638> adresinden erişildi.
- Veresov, N. ve Veraksa, N. (2023). Digital games and digital play in early childhood: a cultural-historical approach. *Early Years*, 43(4-5), 1089-1101.
- Villani, S. (2001). Impact of media on children and adolescents: A 10-year review of the research. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 40, 392-401.
- Wartella, E., Rideout, V., Lauricella, A. R. ve Connell, S. (2013). Parenting in the age of digital technology. *Report For The Center On Media And Human Development School Of Communication Northwestern University*, 297-309.
- World Health Organization. (2016). *Report Of The Commission On Ending Childhood Obesity*. World Health Organization. <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/204176/?sequence=1> adresinden erişildi.
- Yeşilyurt, E. (2020). Öğretmenin pusulası: Genel öğretim ilkeleri. *Ekev Akademi Dergisi*, (83), 263-288.
- Yurdakul, B. (2008). Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının sosyal-bilişsel bağlamda bilgiyi oluşturmaya katkısı. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(20),

39-67.

- Yılmaz, D. ve Güney, R. (2021). Medyanın çocuklar üzerindeki etkileri ve kullanımına ilişkin öneriler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 14(4), 486-494.
- Zayeni, D., Raynaud, J. P. ve Revet, A. (2020). Therapeutic and preventive use of video games in child and adolescent psychiatry: A systematic review. *Frontiers In Psychiatry*, 11, 487802.
- Zhao, P., Bazarova, N. N. ve Valle, N. (2023). Digital parenting divides: the role of parental capital and digital parenting readiness in parental digital mediation. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 28(5), zmad032.

EKLER

Ek 1 Etik Kurul İzni

ADÜ Evrak Tarih ve Sayısı: 06.06.2023-359098

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığı
Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu

Sayı : E-15189967-050.02.04-359098
Konu : Karar (Doç.Dr. Kevser TOZDUMAN
YARALI - 2023/021)

06.06.2023

Sayın Doç. Dr. Kevser TOZDUMAN YARALI
Öğretim Üyesi

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'nun 31.05.2023 tarihinde Google Meet üzerinden yapılan olağan toplantısında çalışmanızla ilgili alınan 4 nolu karar ekte sunulmuştur.
Bilgilerinize sunarım.

KARAR I:

Protokol No : 2023/021
Sorumlu Yürütücü : Doç.Dr. Kevser TOZDUMAN YARALI
Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü Öğretim Üyesi Doç.Dr. Kevser TOZDUMAN YARALI'nın "Ebeveyn Medya Farkındalık Eğitiminin Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Tutumlarına ve Dijital Rehberlik Stratejilerine Etkisi" konulu yukarıda bilgileri verilen klinik araştırma başvuru dosyası ile ilgili belgeler araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş ve uygun bulunmuş olup, çalışmanın başvuru dosyasında belirtilen merkezlerde ile gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel sakınca bulunmadığına oy birliğiyle karar verilmiştir.

Yine sorumlu araştırmacıya; Form 2'nin 14.1.'in son bölümünde taahhüt edilen çalışma bittikten sonra nihai raporun, [Sonuç Raporu (web'te), BGOF (Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu-gönüllüler tarafından bizzat kendilerinin kendi adı-soyadını yazması ve imzalamasının sağlanması ile adreslerinin eksiksiz olarak formlara yazılmasına dikkat edilmelidir.) ve ORF (Olgu Rapor Formu/Anket)]'lerin gönderilmesi gerektiğinin hatırlatılmasına ve sorumlu yürütücülerinin bu hususa özen göstermesi gerektiğinin bir kez daha vurgulanmasına oy birliğiyle karar verilmiştir.

Prof. Dr. Dide KILIÇALP KILINÇ
Kurul Başkanı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSANUSHM11H

Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5740&eD=BSANUSHM11H&eS=359098>

Adres:ADÜ Merkez Kampüsü Aytepe Meykii 09100 Efeler/AYDIN

Telefon:02562132717 Faks:02562124219

e-Posta:saglikbilimleri@adu.edu.tr Web:akademik.adu.edu.tr/fakulte/saglik/

Keş Adresi:adnanmenderesuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Sibel KARATEKİN

Unvanı: Bilgisayar İşletmeni

Tel No: 02562203012

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Ek 2 MEB İzni

Ek 3 Oturum Örneği

Oturum 7: Medyada Şiddeti ve Prososyal Davranışları Öğrenme

Yaş Grubu: 5-6 yaş grubu çocuğu olan ebeveynler

Hedefler

1. Prososyal davranışların neler olduğunu açıklar
2. Çocuklara prososyal davranışları kazandırabilmek için neler yapabileceklerini açıklar
3. Çocukları medyadaki şiddet ve zorbalıktan koruyabilmek için uygulamaya dönük önlemler alır.

Materyal

3. Perspektif alma ile ilgili görseller
4. Bobo Doll Deneyi <https://youtu.be/dmBqwWlJg8U>

Süreç

Ebeveynlere geçen hafta çocukların oynadıkları dijital oyunlar hakkında bilgilendikten sonra evde hangi düzenlemeleri yaptıkları ile ilgili soru cevap yapılır.

Eğitimci ebeveynlere ‘İçinizde Tom ve Jerry izlemeyen var mı? Sizce çocuklar bu çizgi filmde şiddeti öğrenebilir mi? Hadi hep birlikte Tom’un başına neler geldiğini izleyelim’ diyerek Tom ve Jerry’den kısa bir kesit izlenir.

Eğitimci ebeveynlerle dijital oyunlardaki şiddeti konuştuktan sonra televizyon, telefon ya da tabletteki dizilerin, reklamların içerdikleri şiddeti ve çocukların bunlara ne sıklıkla maruz kaldığını düşündüklerini ebeveynlere sorar. Eğitimci medyanın çeşitli yayın organlarında ve çocukların hazırlıksız ve kontrolsüz bir şekilde karşılaştıkları Youtube reklamları hakkında araştırma sonuçlarını paylaşır. Çocukların şiddetle karşılaştıkça şiddeti sergileme eğilimlerinin arttığı Bobo Doll Deneyi izletilerek ebeveynlere aktarılır. Çocuklardaki olumlu davranışları artırmanın taklit yoluyla öğrenen çocuklar için istediğimiz olumlu davranışlar yani prososyal davranışların medya aracılığıyla nasıl destekleneceği beyin fırtınası ile tartışılır. Prososyal davranışlar nelerdir ve bu davranışlar çocukların ilgi duyabilecekleri medya içerikleri ve dijital oyunlarla, eğitici kitaplarla ve programlarla nasıl desteklenebileceği ebeveynlere sunularak eğitim sonlandırılır.

Aile Katılımı

Ailelere anlatılan içeriklerden seçtikleri programları bir dahaki eğitime kadar kullanarak yaşadıkları deneyimleri not alarak sınıfa getirmeleri istenir.

Değerlendirme

Ebeveynlere ‘Medyadaki şiddet içeriklerine maruz kalan çocukların prososyal davranışlarıyla ilişkisi hakkında ne düşünüyordunuz? Evde ne gibi bu konuyla ilgili hangi önlemleri almayı düşünüyorsunuz?’ diyerek soru cevap yapılır. Ebeveynlere etkinlik süresince neleri not aldıkları, hangi konularda daha fazla bilgi öğrenmek istedikleri konusunda sorular sorulur.

Oturum 8: Medya Konusunda Çocukla İletişim ve Sınır Koyma

Yaş Grubu: 5-6 yaş grubu çocuğu olan ebeveynler

Hedefler

- 1.Çocuğun yaşına uygun ekran süresi belirler.
- 2.Çocuğun yaşına uygun medyaya yönelik kuralları çocuğuyla birlikte belirler.
- 3.Medya kullanımıyla ilgili çocuğuyla yaşadığı çatışmaları sağlıklı bir şekilde yönetebilir.

Materyal

1. Sınır koyma ile ilgili görseller

Süreç

Ebeveynlere eğitim boyunca medyanın farklı yayın organlarından çocuklarına gelebilecek zararların neler olduğunu ve medyadan nasıl faydalanabilecekleri hakkında konuştukları açıklanır. Eğitimin son oturumunda çocuklarını zararlı içeriklerden korumak için veya medya süresini çocuklarını kısıtlamak istediklerinde hangi durumlarla karşılaştıkları sorulur.

Eğitimci ebeveynlere Aaron ve Tim örnek olayını ebeveynlerle paylaşır.

Aaron dört yaşındadır ve anaokuluna gidiyordu. Aaron anaokuluna gitmek için hazırlanırken çizgi film izliyordu ve annesi Aaron’a karışmıyordu. Aaron’ın giyinmesi çok uzun sürüyor ve okula zor yetişiyordu. Annesinin giyinmesi için uzun süren konuşmalar yapması gerekiyor ve bu durum Aaron’un hiç hoşuna gitmiyordu. Bu durum aylarca sürdü. Bir gün annesi çok sinirlendi ve Aaron’ın hızlıca giyinmesini yoksa televizyonu kapatacağını

söyledi. Bu uyarı sonrasında Aaron bir iki gün boyunca kurala uydu ancak sonrasında tekrar eskiye döndüler. Annesi bu sefer daha çok laf anlatarak televizyonu kapatmakla tehdit etti ancak Aaron ağlamaya başlayınca yeniden televizyonu açmak zorunda kaldı.

Sizce Aaron yaşadıkları hakkında ne düşünüyor? Annesinin kuralı koyma süreci hakkında ne düşünüyorsunuz?

Şimdi Aaron'un hikayesini onun yaşıtı olan Tim'in hikayesi ile karşılaştıralım. Tim de kıyafetlerini giyerken çizgi film izlemeyi seviyordu ama anaokuluna gitme konusunda problem yaşamaya başlayınca annesi 'Tim, sen giyinene kadar televizyon kapalı kalacak' diyerek televizyonu kapattı. Tim annesinin bu hareketi sonrasında isyan etti, ağladı ama çabucak da giyindi. Sizce neden? Çünkü çizgi film seyretmek istiyordu ve kıyafetlerini giyinmezse izleyemeyeceğini biliyordu. Tim kıyafetlerini giyince annesi ona aferin dedi ve televizyonu açtı.

Sizce Tim yaşadıkları hakkında ne düşünüyor? Annesinin kuralı koyma süreci hakkında ne düşünüyorsunuz?

Örnek olaydaki sınır ile iki farklı sınır koyma davranışları ebeveynlerle birlikte karşılaştırılır. Sınırların türleri ve sağladığı yararlar örnek olaylar ile ebeveynlere aktarılır. 'Çocuklara kuralları nasıl öğretiriz?' sorusu ebeveynlere sorulur. Ebeveyn cevapları sonrasında 6 çeşit yaklaşım modelini örnek diyaloglar ile ebeveynlere anlatır. Sınır koyma sırasında yaşanan ebeveyn çocuk arasındaki iletişimler şema halinde ebeveynlere sunulur. Ebeveynlere hangi şemanın onları yansıttığı sorulur. Sınırların yumuşak ve sert olarak ikiye ayrıldığı ve hangi sınırın etkili olduğu hangi iletişim biçimiyle çocuklara yaklaşılması gerektiği ve kuralların sonuçlarla desteklenmesi gerektiği vurgusu ebeveynlerle örnek hikayeler ile sunulurak eğitim sonlandırılır.

Değerlendirme

Ebeveynlerle eğitim süresince hangi konu başlıklarının dikkatlerini çektiği ve hangi konularda bilgi edinmek istedikleri ile ilgili soru cevap yapılır.

Ek 4 Eğitim Görselleri

Ek 5 İhtiyaç Belirleme Formu

Bir ya da birden fazla maddeyi işaretleyebilirsiniz. Katılımınız için teşekkür ederiz.

☐ Dijital dünyada çocuk hakları ve dijital ortamda çocuğumun uğrayabileceği zorbalıklar konusunda bilinçlenmek

☐ Medyanın çocuk gelişimine etkisini ve çizgi filmlerde çocuğumun karşılaşabileceği subliminal mesajlar hakkında bilgi sahibi olmak

☐ Ekran bağımlılığının sebepleri ve çözüm önerileriyle ilgili bilgilenmek

☐ Yaş gruplarına göre medya okuryazarlığını öğrenerek çocuğum için yaşına uygun olan içerikleri tercih edebilmek

☐ Popüler dijital oyunların içerikleri ve etkileri hakkında bilgi sahibi olmak

☐ Çocukların medyada karşılaşabilecekleri şiddet ve prososyal davranışlar hakkında bilgi sahibi olmak

☐ Ekran süresini çocuğun yaşına uygun olarak belirleyip bu kurala sadık kalabilmeyi, sınır koyabilmeyi öğrenmek

☐ Diğer.....

Ek 6 Ebeveyn Eğitim El Broşürü

EKRAN KULLANIMI	
01. Çocuklar 2 yaşından önce ekran kullanımına maruz kalmamalıdır. 2-5 yaş arası çocuklarda ise ekran kullanım süresi 1 saati geçmemelidir.	02. Teknoloji kullanımında dikkat edilmesi gerekenler; çocuğun yaşına uygun İÇERİK ve SÜRE’dir.
03. Teknoloji kullanımı ile çocukların dil gelişiminin desteklenmediği araştırmalarca kanıtlanmıştır. Dil gelişimini desteklemek için çocukla karşılıklı olarak etkileşim kurulmalıdır.	04. Teknolojinin gelişimi destekleyici olarak kullanılması için dijital etkileşimli hikaye kitapları kullanılabilir.
05. Eğitsel, ücretsiz ve devlet kurumlarının oluşturduğu ebeveyn şifreleme sistemine sahip uygulamalar çocuğun gelişimini destekleyici içeriklerden oluşmaktadır.	06. Ailelerin ekran kullanımı süresi için çocuklarıyla birlikte karar almaları teknoloji kullanımında sınır koyma sürecini kolaylaştıracaktır.
07. Erken yaşlardan itibaren aşırı kullanılan ekran; çocuklarda obezite ve gelişimsel sorunlara neden olmaktadır.	08. 2-5 yaş arasında yoğun medyaya maruz kalan çocuklar 7-10 yaşına geldiklerinde antisosyal davranışlar geliştirmektedirler.

Ek 7 Çocukların Gelişimsel Özelliklerine Yönelik Öneriler İçeren El Broşürü

4-6 yaş gelişimsel özellikler

MOTOR GELİŞİM

- *Geri geri yürüyebilir.
- *6 -7 kere çift ayak zıplayabilir
- *4 yaşta 2 sn, 5 yaşın sonunda 10sn ve daha fazla süre tek ayak üstünde durabilir.
- *Kare, üçgen ve resim çizebilir.
- *Takla atabilir.
- *6 yaşına geldiğinde iyi bir şekilde kaşık, çatal ve yemek bıçağını kullanır.

BİLİŞSEL GELİŞİM

- *Dört ana rengi doğru şekilde isimlendirir.
- *Nesne – resim eşleştirmelerini doğru bir şekilde yapabilir.
- *6 parçalı yapboz yapabilir.
- *1'den 20 ye kadar sayabilir.
- *4 yaşında 2-4 vücut parçası olan, 6 yaşında da 6 parçası olan insan resmi çizer.
- *Hikayede daha sonra ne olacağı ile ilgili yorumda bulunabilir.
- *6 yaşına geldiğinde her gün kullanılan yiyecek ve para gibi şeyleri bilir.

DİL GELİŞİMİ

- *Kendisine okunan hikaye ile ilgili soruları doğru bir şekilde cevaplar
- *"ama, eğer, fakat" gibi bağlaçları kullanır
- *Akıcı ve anlaşılır konuşur.
- *Adını-soyadını, ev adresini ve ebeveynin telefon numarasını bilir
- *"Dedem gelecek" gibi gelecek zaman ifadesini kullanır

SOSYAL DUYGUSAL GELİŞİM

- *Başkalarının yüz ifadelerine bakarak öfkeli mi mutlu mu kızgın mı olduğu anlayabilir
- *Akranları ile oynadığı oyunlarda iş birliği yapar
- *Yardımsız olarak kıyafetlerinin çoğunu giyip çıkarabilir
- *Akranları veya yetişkin yardım istediğinde yardımcı olabilir.
- *Neyin gerçek olduğunu ve neye inandığını söyleyebilir
- *İsteklerinde bazen çok ısrarcı bazen de işbirlikçi olabilir
- *Adalet ve kuralların insanların kontrolünde olmayan, değiştirilemez özellikler olduğunu düşünür.

ANNE/BABA/BAKIM VERENLERE ÖNERİLER

- *Ailenizin uyku saati, tv izleme zamanı gibi kuralları olsun. Kuralların nedenlerini açıklayın ve hep birlikte bu kurallara uyun.
- *Çocuğunuza mümkün olduğunca basit seçenekler verin. Çocuğunuzun neyin giyileceğini, neyle oynayacağını veya bir şeyler atıştırmak için yemek yemeyi seçmesine izin verin.
- *Akranları ile oyun oynaması için çocuğunuzu teşvik edin.
- *Onunla taklit içeren oyunları oynayın.

Ek 8 Kişisel Bilgi Formu

1. Çocuğun yaşı:

A) 3 B) 4 C) 5 D) 6

2. Çocuğun cinsiyeti:

A) Kız B) Erkek

3. Annenin öğrenim durumu:

A) İlköğretim ve altı B) Lise C) Üniversite ve üstü

4. Babanın öğrenim durumu:

A) İlköğretim ve altı B) Lise C) Üniversite ve üstü

5. Annenin iş durumu:

A) Çalışıyor B) Çalışmıyor

6. Babanın iş durumu:

A) Çalışıyor B) Çalışmıyor

7. Kardeş Sayısı (Çocuğun kendisi dahil)

A) Bir B) İki C) Üç D) Dört ve üstü

8. Okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresi:

A) Birinci yılı B) İkinci yılı C) Üç ve daha fazla

9. Çocuğunuza ait telefon/ tablet/ playstation/ bilgisayar herhangi biri var mı?

A) Var B) Yok

10. Çocuğunuz günlük kaç saat ekran karşısında vakit geçirir?

A) 2 ve altı B) 3-4 saat c) 4 ve üzeri saat

11. Çocuğunuzun en sık kullandığı teknolojik araç nedir?

A) Televizyon B) Telefon

C) Tablet D) Oyun konsolu (playstation)

12. Çocuğunuz teknolojik aletleri en sık ne için kullanıyor?

A) Oyun oynamak B) Müzik dinlemek

C) Video izlemek D) Masal – çizgi film izlemek

13. Çocuğunuzun teknolojik aletleri kullanımında birlikte belirlediğiniz kurallar var mı?

A) Var B) Yok

14) Belirlediğiniz kurallara uyabildiğinizi düşünüyor musunuz?

A) Evet B) Hayır

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BİLİMSEL ETİK BEYANI

“Ebeveyn Medya Farkındalık Eğitiminin Ebeveynlerin Dijital Ebeveynlik Tutumları İle Dijital Oyun Ebeveyn Rehberlik Stratejilerine Etkisi” başlıklı Yüksek Lisans tezimdeki bütün bilgileri etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada, bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiz atıf yaptığımı bildiririm. İfade ettiklerimin aksi ortaya çıktığında ise her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim.

Rabia Ceren ATEŞ

Öğrencinin Adı ve Soyadı

... / ... / ...

ÖZ GEÇMİŞ

Soyadı, Adı : ATEŞ Rabia Ceren
Uyruk : T.C.
Doğum yeri ve tarihi : Aydın / 20.02.1998
Telefon : 0 538 621 50 46
E-posta : rcates@gelisim.edu.tr
Yabancı dil : İngilizce

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet tarihi
Y. Lisans	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	-
Lisans	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	2021

BURSLAR ve ÖDÜLLER

TUBİTAK Türkiye geneli ilk 50 öğrenci arasında seçilerek OSB ve Motor Beceri Projesi 2237-A Bilimsel Eğitim Etkinlikleri Desteği Programı eğitimine hak kazanıldı.

ADÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü 2021 yılında fakülte ve bölüm ikincisi olarak bitirildi.

İŞ DENEYİMİ

Yıl	Yer/Kurum	Ünvan
2017-2018	Aydın Nisan Kreş ve Gündüz Bakımevi	Gönüllü öğretmenlik

2021-2022	Aydın Afacan Mucitler GBE	Grup Sorumlusu olarak öğretmenlik
2023-2024	Yeni Ses Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	Uzman Öğretici
2024- devam ediyor	İstanbul Gelişim Üniversitesi	Araştırma Görevlisi

AKADEMİK YAYINLAR

1. MAKALELER

Yaralı, K. T. ve Ateş, R. C. Resimli Çocuk Kitaplarında Mahremiyet Eğitime İlişkin Unsurların İncelenmesi. *Çocuk Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 6(2), 102-121.

2. PROJELER

-

3. BİLDİRİLER

A) Uluslararası Kongrelerde Sunulan Bildiriler

48-72 Aylık Çocukların Sosyal Becerilerinin Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Belirlenmesi

B) Ulusal Kongrelerde Sunulan Bildiriler

Çocukların Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Etme Durumlarına Göre Problemler Teknoloji Kullanımları, Davranışları ve Öz Düzenleme Becerileri